

BIBLIOTEKA

Zakl. Nar. im. Ossolińskich

XVII

5.364

4

17

A. M. D. G.

3
COMMENTARIVS
B E L L I

Aduersum Turcas ad Vien-
nam, & in Hungaria. 1683.

Anno CH: M. DC. LXXVIII.

G E S T I

Ductu & auspicijs

SERENISSIMI Ac POTENTISSIMI

IOANNIS III.

REGIS POLONIARVM

MAG: DVC: LITHVANIÆ, &c. &c. &c.

SCRIPTORE

VESPASIANO à Kochow KOCHOWSKI

S. R. M. Cubiculario Auilico, ac Historiographo.

C R A C O V I Æ,

In Officina ALBERTI GORECKI, S. R. M. Typogr.

7.449

Anno Dñi 1684.

XVII - 5364 - II

SERENISSIMO DOMINO;

D. IACOBO

DEI GRATIA

POLONIARVM

Litho. & Pruzia. & Poloniae
MAGNI DVCATVS LITHVANIAE

&c. &c. &c.

PRINCIPI.

Ella recentia, & in ijs Heroum acta præ-
senti sæculo tradere, *Serenissime* PRIN-
CEPS, res vt antiquis non insolita; ita
scriptoribus maximè ardua fuit. Nam,
vt magnas virtutes in hac Orbis scæna expedit non
fileri, quæ ex recenti agentium prototypo, quo ma-
turiùs eò sinceriùs ad imaginem ducuntur: ita mul-
tum præclare factis detrahit obliuio, ac præter sequiùs
narrata, etiam longa ætas quandoq; imminuit, debi-
tum Heroibus stipendium, ex merito ad posteritatem
memorari. Rursus ingens scriptoribus difficultas
exinde, dum Historia, cuius iudicia cum temporum
perennitate cõspirant, virtutibus præconia tribuit, aut

ritijs ex condigno irascitur; mox iniecto detrahendi
aut assentandi prætextu, in crimen læsæ veritatis vo-
cetur. Vsq̄ adeo verum, cunctis posthumam memo-
riam curæ esse, & optimū quemq̄; studio gloriæ duci;
si modo vt laudari omnes appetunt, etiam per lauda-
bilibium facinorum gradus, ad immortalitatem nominis
aspirarent. Ast dum abruptum virtutis iter, decurrere
abhorrent multi, etiam perennis famæ dispendium fe-
cēre; vnde enata in hoc virtutis vitiorumq̄; cert
sæculi labes, vt si palmam meritis tribuit, vapulat Scri-
ptor, nec nisi veritatem xylyno iuuoluat placiturus.

Etiam ego *Serenissime* PRINCEPS, nupera ex-
peditione res feliciter contra Ottomannū gestas com-
ponere aggressus, haud vano percellor metu, ne dum
intra confinia veri meteneo, ad eius quæ etiam in se
ipsam mordax est, scopulos allidar malignitatis. Ar-
duum quippe placere cunctis, omnibus satisfacere im-
possibile, præsertim vbi infestus virtutibus lior, &
alienam gloriam pleriq̄; in sui diminutionem accipi-
unt. Quid ergo facerem? in ea studendi publico, &
metuendi priuato affectuum pugna? Id sane, quod
prouidæ aduersum fascino matres, teneræ proli so-
lent. Nomen Tuum Principum Nobilissime, æque
popularibus ac exteris æstimatum, huic opellæ amu-
leti loco præfixi, vt ita sub Clypeo Tuo velut Palladis
F. oide.

Ægide, aduersus Aristarchos securior, in Patriam no-
stram, imo vniuersam Christianitatem, prolixius mi-
hi liceret esse officiosum.

Hunc itaq; Commentarium, certe ab argumento
insigne munus, augusto nomini Tuo PRINCEPS
Serenissime inscribo, & quæ veterum formula nuncu-
pandi fuit, libens merito dono, dedicoque. Dicerem
sane Diaphanum à me offerri Tibi (nisi conscientia
tenuitatis retentaret) in quo Optimi Parentis magna-
nimi-tatem in bello, prudentiam in consilijs, vigorem
ager-di, promptitudinem exequendi recognosceres;
sed vidisti ista præsens, imo pars magna gestorum
*fui*sti, cum vix dū deposita prætexta sago induebaris,
eō ætatis flore armatis in pugnam legionibus Ductor,
quo cœtanei Tibi PRINCIPES vix ludionū cætus
miscere docti, illecebris tantum Regum Filios agunt.
Erectæ indolis vigore antegressus annos, præuenisti
ætatem meritis, quibus vt Rempublicam Christianam
ad amorem Tui; ita ad admirationem, æternitatem
temporum obstrinxisti. Nulla insignis molli è lecto
prodit virtus, & qui altissima Europæ in scæna specta-
ri cupiunt, ij per abrupta & ardua, ad immortalitatis
arcem vt enitantur necesse. Etiam Te non pro Regiæ
fortunæ more, sed ex auita domus bellatrixis discipli-
na, exerceri fas erat: cum non molliendis Imperi-
curis

curis tecum ludere in recellu; led in Orbis I heatro,
contra hæreditarium Christiani nominis hostem,
REX Parens, adstitem sibi esse voluerit. Hoc vere
est ad coronam erudiri, & agonem hunc athleticum
per Regiæ armorum voluptatis decurrere exercitia.

Nec minus insigne PRINCEPS *Serenissime*,
quod non sine Numinis instinctu factum crediderim,
vt in ea adolesceres tempora, quando gens publicæ
mortalium paci infesta, vltro Christianas laceffens
gentes, suum ipsius fatum prouocat; & vniuersalem
Orbis spe deuorat Monarchiam, vt proprium, ex ra-
pinis gentium conflatum, pessūdet imperium. Ajunt
vniones inter fluctus enasci; etiam Tibi inter disci-
minum procellas, Regiæ indolis excellentia proban-
da erat; quod si Aquilas nidum in arduis ponere con-
stat, posuisti sublimiter, non de gener Sarmaticæ alitis
pullus, nupero Viennensi contra ferocissimos Bar-
barorum prælio; quo Te insitus animi vigor, quo ma-
iorum exempla, haud parce sanguinem pro Christia-
nitate fundentium, quo deniq; Magnanimi Parentis
infractū animi robur, vocabat. Æmulatus heroicum
periculorum contemptum, ad Victoriā indefesso
studio cooperabaris, quam tamen non vt illicium elati-
onis, sed accipis vt necessitatem imitandi. *J*

Eximix hæ laudes Tuæ, & veræ sunt, eas tamen

proli-

prolixius narrari, sublimis ille animus, & ingenua
probi oris moderatio, ita admittit; vt satius Numini
adscribi, aut saltem differi malit, donec confecto cum
Ottomannis bello, solida pace aut consummatâ Vi-
ctoriâ dabitur gloriari. Hic erit veræ Triumphus
gloriæ, bella Domini pro Christianitate præliari;
Incip eos tantum stringere ferrum, qui omnis Diuini
humaniq; Iuris obliti, non aliud posse volunt, nisi
quod velle non debent. Turcam intelligo, iuratum
Crucifixi hostem, Apocalypticam Bestiam, sangui-
*no*lentum Fidelium Draconem, Antichristi satelli-
tem, in quem tamen ab Aquilone omne malum euol-
*uend*um, dum prudentes censent, ne ipsi quidem
*barb*ari ex Alcorano suo inficiantur. Iam cum Deo
bono, prima non improspere fracta glacies est; euul-
gato grandi illo arcano, *Magna Imperia facillius concuti*
quam aggredi: reliqua vt ad eum modum eueniant,
tribuat Ter MAXIMVS ille, qui Optimum RE-
GEM nostrum iam nunc superbæ gentis flagellum,
& acerrimum Populi sui vindicem esse voluerit.

Tu modo PRINCEPS *Serenissime*, ex amænis
Musarum hortis, ad decurrendum militaris gloriæ sta-
dium transgressus, dum totus in martia opera ferues,
litteras interim præcones Vestri Nominis, & ad im-
mortalitatem sequestras, non dedignare. Imo ijscum

arctum fœdus ineundum est; vt sicut illæ sub armorum
patrocínio pulchrius vigent; ita literarum beneficio
ad seros nepotes Heroici actus, victuro per sæcula sty-
lo, transmittantur. Dum vero edecumata aliorum lu-
cubrations, nouennium suum expectant, ausus ego
non aliter in lucem me dare, nisi prius Te exorato, vt
quali quali opellæ meæ, publici fauoris viam, Regiâ
humanitate aperires. Donec matureseunt cum plena
victoria lauri & adoreæ, à decoris quibuscunq; inge-
nijs Tibi aptandæ; ne sperne has à me violas, cui ven-
tis modo veris primitias, quæ licet si præcocitate sua
exiles, nouitate tamen & offerendi præoptitudine cre-
do placebunt. Interim vale **PRINCEPS Serenis-
sime**, æternum gentis Sarmaticæ fidus: Det Tibi im-
mortalis **DEVS** ætatem quam mereris, augeat ani-
mum quem possides, stabilem deniq; Fortunam in-
proterendam Orientis hydram largiatur. Hoc præ-
cor cælitus, hoc voueo animitus.

Sacra Regia Serenitatis Vestra

Æternum maniceps & nunquam non seruus

VESPASIANVS à **Kochow KOCHOWSKI**
Eques Polonus.

A. M. D. G.

BREVIS COMMENTARIUS BELLI

Aduersum Turcas ad Vien- nam, & in Hungaria.

Anno CH: M. DC. LXXXIII.

G E S T I

Pleniori Historiæ recens præmissus:

I quæ eius, *cui par nihil, nihil & secundum ter-*
rarum inquam Domine Romæ, in triumphorum so-
lennibus, magnificentia fuit; etiam Seren: IO ANNI
III. Poloniarum Regi aliquot prælijs concussa Porta
Ottomannica Victori, de vniuersali mundi tyranno triumphare
collibuisse; non superuacua aut insolentes curæ forent eiusmodi,
imo diutina expectatione anxio Orbi, non ingratus dedissemus spe-
ctaculum. Quid enim attrita mutuis cladibus Christianitas eni-
xiore studio? quid oppressæ tot gentes flagrantiore voto? quid im-
minens seruitium perosa Europa, maiore desiderio concupiscere
poterat, quàm vt Archiprædo regnorum, & inexplebile spoliatorum

A

Orbis

Orbis receptaculum *Turca*, funestum quod tribus retro sæculis ortus est profœanium, diuersa tandem & magis rebus nostris propitiâ, finiret Catastrophe. Sed quis ille celebris scœnæ Strategus, qui penclitantem cum fidei Christianæ mysterijs onerariam, ex ineluctabili ethnicarum vndarum eluione exportabit? Quis Regum Principumq; ne patria sacra ritusque; ne fides Apostolica, ne Crucis gloria obliteretur, animo & robore Heros, Barbaris obstare ausus. Cogitur in densas nubes orientis hæmispherium, coruscato, sonat; Marte Ottomannico in innocuam Christianitatem fulmina vibrante. Hem? quam optarem nunc, rediuuium è Bullionæo cinere Phœnicem, aut qui alij Herœs respectam DEI HOMINIS Sanguine terram, vindicauère: Iam nunc simili voto & ausu *conspirarent*, quominus in seruitutem abstracti fideles, profana *Alta-*gia, excisa Regna ac Prouinciæ, & quas demum oppressi *papas* *Turcis* expendimus, huic mediastinorum feci eriperentur. *Tibi* hanc immortalis argumenti scœnam cælum detulit, REX *Maxi-*ME, quæ ingenioso drammate, nobile merebatur in oculis *totius* mundi spectaculum; nisi virtus & moderatio Tua, narrari *magis* ex vero, quam exhiberi ex ingenio, seriem gestorum suorum *mandasset*. Quippe fucatis non egēs laudibus, verorum Tibi *consciis* decorum; & describere hæc tantum iussisti, non vt Tuarum *laudum* cumulo, sed Christianitatis accederent solatio. Itaq; munere incitatus meo, sacerrimi belli pro gloria Crucis, & Germanici Imperij salute gesti, exhibebo seriem: vt rara Coronatorum capitum felicitate, Cæsari Rex congressus: Imperij Principes, gentium Duces, Manus, Arma, Exercitus consociarint; quibus auxilijs Flauiana obsidione liberata, quibus prælijs, qua clade *Turca* affectus, ingenuè & breuibus more meo exponam. Condiēt interim festinatam scripturæ dignitas; aut quod magis spero, prætium veritas conciliabit; cui illæ nec cuiusquam studio, aut odio infractæ, tot bello præsentēs testabuntur.

Gens Turcarum, exilibus inijs vt fermè potiores Orbis Monarchiæ, amplitudinem debet; originem stirpis ad Ismaelem Abrahæ ex Agar genitum referendo; cuius in Saracenos & Scythas,

thas, dehinc in Arabes & Mauros diffusa progenies, tandem & Turcas deriuato germine produxit. Nec absurdè tanti Patris stemmate gloriari, credete fas; vel ex ipsa Vaticinantis Angeli voce, qui vernæ illi futurum prædixerat, *Manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum, & è regione fratrum figet tabernacula.* Dogmata fidei ritusq; à Machomete Pseudopropheta tradita tenent; vim & nomen Regium primus Ottomannus vsurpauit, transmisiq; ad posteros tanquam legitimum decus, quoad crescente per armorum successum potentia, Machometes II. euerso Orientis Imperio, titulum Cæsaris sibi arrogauerit. In immensum dehinc projecta dominatio, quam non veteres Regnorum termini, non iura pacis, aut fæderum leges, cohibuere, more diluuii cuncta inundantem. Parum erat, duas Imperiorum Sedes, Constantinopolim & Trapezuntem subiugasse; post Asiam, Macedoniam, Epirum, Peloponesum, Syriam, Mezopotamiam subactas; Memphim captam, edomitam Babylonem, concussam Persidem, &c. supererat auarè Solymanni appetitui Hungaria, quam nimium cuperet. Nam possessio Regnorum febris naturam habet, sitim rapiendi accendit, non extinguit. In istam, cuncta mutuis dissidijs inter Christianos fessa conuulsus, arma vertit Solymannus; veteri Ottomannidarum seu arte, seu instituto, discordantes Principes alterum inuando, utrosq; opprimere. Sic Paleologorum rixa Bizantium perijt; Trapezuntum euersum, Bosnæ ac Bulgariæ Regna in seffa; deniq; impositum Hungariæ castrum, vbi Isabella Regina pro filio, Austriaci pro se nituntur; Solymannus susceptâ pueri Regis tutelâ, cohæredem se ex auxiliatore fecit. Sed hæc claris scriptoribus memorata, celebris præter alios facundiæ Iouio: mihi in arcto talium vis, ideoq; iterare frustraneus labor fuerit. Ad præsentia venio.

Nec ab instituto, nec ab animo maiorum degener Machometes IV. Imbrahimo ac Cerkiessia è Colchide Matre genitus, postquam habenis Imperij illius sexdecennis, Anno Ch: 1649. admotus, confestim odium & arma in Christianos acere cæpit. Eminēbat in illo, præter ferociam stirpi congenitam, indoles vehemē-

mor, animus captis insistentes, seuerus, abditus, multa largiti, plu-
 ra rapere, ac vt in strenuos sine commendatione pronus, ita in
 ignauos ferox & indeprecabilis. Is adhuc dum puer, editis in
 lucem Arabico idiomate versibus, omnes diras in Christianos ef-
 futiens, nihil ijs à se amicum sperari monstrauit; Veneto bello ex-
 asperatus, quod tunc Ottomannis minus prosperè succedebat,
 Vbi rerum potitus, ne non inanes minas iaceret, Varadynum in
 Hungaria non postremi nominis urbem, Anno Ch. 1660. vi cepit.
 Dein Polonis, Moschico bello distentis, vtramq; Borystenis ripam,
 quâ in Euxinum euoluitur, Anno Ch: 1661, erectis arcibus sibi
 vendicauit. Præclusurus in Pontum Cosacis iter, verius occulto
 Polonorum metu, quos graues quandoq; Turcis fore, ex peritis le-
 gis Machometanæ didicerat. Post breue respirium, iterum in
 Hungariam versus, apud Nouas Arces, Germanis Neihâuel, di-
 ctas, ancipiti commisso prælio, illud limitis Cæsarei propugnacu-
 lum, Anno Ch: 1663. violentus possessor infedit. Mox ocellum
 mundi Venetias, scopum destinauit odij sui, inuasâ Candiâ, expu-
 gnatâ Caneâ, ac terrefactâ incredibili armorû apparatu, inclita Re-
 publica illa. His elatus successibus in Polonos mouet, nullâ causâ
 ne prætextu quidem; vbi bellum à Cameneci capture orsus, vritô
 Leopoli obsidio, susceptam Anno Ch: 1672. expeditionem,
 non pro spe sua terminauit. Sed interrumpunt continuum pro-
 sperorum cursum Poloni, XL. Turcarum Millibus, apud Choci-
 num Valachix, cum Hussein Bassa profligatis. Mox idem ille
 Sereniss: IOANNES III. Electus Rex, non prius diadema sibi
 imponi passus, quam Szaitan Bassæ cum LX. Millibus, in viscera
 Poloniae properanti, pectus Regium obiecisset. Ergo iterum ferro
 ac fortunæ salus Poloniae committi debuit; iterum animosus Rex
 collatis apud Zurauno signis dimicat, hostem acie, vallo, Castris
 distinet, quoad pars Exercitus adhuc circa Leopolim hærens, in
 decretorium certamen adesset. Sed Turca condita pace ex are-
 na prior abiit, gloriabundus & ouans, nullo suo damno ab illa
 digredi gente, quam armis insuperabilem veteranus DVX iudi-
 cavit. Sed abitui Barbarorum traditione Podolix gratificari ne-
 cessum

cessum fuit, propter conseruationem vniuersi: cessitq; melis ac la-
 ctus stilicidio fecatens Prouincia Anno Chr: 1674. Turcis, quam
 augendæ iniuriæ non tam recipiebant ex pacto, vt non magis in-
 uaderent ex raptò; vltra veteres terminos dimissæ regionis extor-
 quendo. Ne quicquam dehinc morati, vastam illam, primamq;
 calamitatis nostræ facem Vkrainam ingressi, materiem vincendi
 isthic quæsiere. Humanium natura & arte validum, piloclastris
 dissectum; Czehrynia Moschico præsidio infessa, violenter expu-
 gnata: nihil intermittente Wezyro vis, doli, industriæ, quominus
 p. l. l. l. illa Ottomannis subacta seruiret. Ita Turca singulos Imperij
 annos cladibus Christianorum signauit, ereptis Prouincijs titulos.
 auxit spolijs Orientem, captiuis ergastula, probro fideles repleuit.
 ac cont. inuato successu felicitatis superbus, ad vniuersalem mun-
 di Mon. archiam animum adiecit. Viam grandibus meditamentis
 aperieb. Hungaria, in vestibulo Christianitatis sita, ac quæ tunc
 internis agitata dissidijs, promptum sed iniquum rebus Christia-
 norum arbitrum, in auxilium vocaret. De quâ dudum & nunc
 Christiani sanguinis Euripo, est vt aliquid altius edisseram.

Hungaria antiquitus Pannonia, ab Oriente Daciæ contermi-
 na, ab occidente Austriam habet; à septentrione protenso tractu
 Poloniae compositam, Alpes Carpatiae altissimis montium iugis
 distinguant. Nobile eius terræ Clima, cælum mite, salubris aër,
 solum fertile, quod alicubi in viniferos colles, alibi in feracem
 omnigenæ frugis planiciem porrigitur. Situs amantate ac re-
 rum abundantia, (quippe aurum aliâq; metalla gignit) prope ad
 terram promissionis accedit; vnde haud mirum, tam fertilis glebæ
 portionem, à rapaci gente audè peti; à Christianis & quibus le-
 gitimum eius dominium constanter vindicari. Incolæ robore
 præstant, equestribus prælijs meliores, neq; pedestri militia desti-
 tuuntur. Sed ex fide lubrica genti næuus, & instabili aduersus
 dominantes obsequio, præcipue Austriacos, in quos post extin-
 ctum Iagellonidarum Regum sanguinem, Hungariæ Scepra ces-
 sere. Auorum memoriâ Moses Siculus, Bethlenus, Botseaius,
 tum alij, Regibus suis perduelles, recenti perfidia Emerico Theo-
 licoli,

kiéoli, se popularesq; suos temerante. Is Stephano in Kiezmark
 & Schewnitz Comite genitus, in ea puer incidit tempora, quan-
 do Zrinius, Nadasdus, Frangipanes, Tefenbachius, aduersus Re-
 gem suam eumq; Cæsarem perduellionis rei, publico supplicio
 Viennæ poenas luerunt. Eiusdem criminis complex Stephanus
 Tokólius, sed quem mors opportuna poenæ exemit; Emerico in-
 terim apud Transylvanum, deniq; inter ipsa gliscentis seditionis
 capita latitante. Sic paucorum poena tranquillitas aliquantum
 Hungariæ res effecit, sed quiete haud durabili; vt ferè metus non
 diuturni est magister officij. Siquidem iterum versis in seditio-
 nem animis, quidquid per superiorem Pannoniam Calviniani do-
 gmatis Procerum, omnes adimi liberum religionis suæ exerciti-
 um, ac expelli Pastores templis, quæ dudum proritibus suis ha-
 buerant, incusauère: aliaq; Aula Edicta, pactis cum Cæsare, qua-
 tenus Rex Hungariæ è diametro pugnantia: vt ferè semper rebel-
 lioni, à religione primum caput & argumentum ducitur. Longa
 dehinc recapitulatione quærebantur. *Quod exclusis Patriotis, Regi-
 men Hungaria Germani haberent: istos politica administrationi præser-
 rationibus Aerarij admoueri, arcium Præfecturas ac militia munia credi-
 natios Hungaros publicè odio, priuatim contemptui in Aula Cæsaris esse.
 Cecidisse Nadasdum cum socijs, cruentam Lobkonicio Archiaulico victi-
 mam, Viros Catholicos & Cæsari fidos; vindicante mox Nemesei dolendam
 innocentium cadem, postquam author necis Imperio perfidus, fusum sangui-
 nem proprio eluisset. Tum intolerabile liberis, quod Patribus filias elocare,
 nec viduis cui velint, nubere liceat, nisi permissu & destinatione Aula;
 hinc ditium familiarum patrimonia in externos transcribi, ac sincerum
 germen confundi gentis illius, qua olim pro gloria Crucis, & amplitudine
 Austriaci nominis, nihil intentatum reliquerit. Restitueret Cæsar tem-
 pla, iuxta Passauiensis transactionis præscriptum, tolleret grauamina Hun-
 garos prementia: quod si optimus Princeps, clementis naturæ suæ, ac pa-
 trorum cum Regno initorum immemor existat, ast se nec auit & fidei, nec pri-
 stinæ libertatis obliuisci posse.* Talia Hungari metu ferociores, ac
 ipsa proscriptione aut bonorum confiscatione irritati. Dein re-
 stitutionem Ecclesiarum pro Catholicis, acius vrgentibus Cæsare

ris delegatis, Ducem se factioni obtulit Petrocius Nobilis Hunga-
 rus & audax; sed impar cæptis in Paulum Wesselinum, familia ve-
 tere & honorata transmisit seditiosæ turbæ imperium, quoad Tô-
 kôlius iuuenta & fauore Hungarorum ferox, in causam aperte de-
 scendisset; fretus auxilijs Turcæ, & factionibus Christianorum.
 Isti primò & secreto iuuere surgentem fortunam, consilijs, pecu-
 nijs, armis, mox Turcæ crebris legationibus pressatus, ac ferme
 triennio deliberans, maxime respectu Poloni Moschique: quos
 ut supra retuli bello immeritos lacessuerat. Sed postquam istos
 arcus domi res sarcire velle, ex Legatis vltro citroq; missis intel-
 lexe-
 ptu-
 ente-
 niu-
 mine
 illius
 stentis
 insuper
 his
 Le-
 gatis proficiens, quominus Turcæ faderum memor, rebelles
 sibi Hungaros patrociniò destitueret, imò publicè decretum con-
 tra se bellum comperiens, omni conatu vim vi repellere statuit.
 Iam ille pacis causa condicto armistitio, superioris Hungariæ gu-
 bernationem, cum titulo Ducis, & partium Hungariæ Domini
 Tôkôliò tribuerat; etiam Vladislai Ragocij viduam, amplissimæ
 ditionis possessricem, vt diuersæ religionis viro nuberet, persuasit;
 alijsq; datis aut pollicitis beneficijs in pacem trahebat, si tantis for-
 tunæ augmentis ambitio contineri potuisset: sed ille, nihil nefas
 ducens, ruina Patriæ ac Christianitatis dispendio regium diadema
 querere institit, super promissum tributum, totius Germaniæ tradi-
 tionem Turcis pollicitus. Sibi interim, quâ publicis quâ priuatis
 literis, asciscens titulum Ducis Hungarorum, pro Deo & Patria
 militantium. Sic dum nihil quod bellum moraretur occurrit,
 in communi periculo Cæsar, consilium & subsidium à Principibus
 Imperij

Imperij exquirat, qui non solius Austriae ruinâ formidolosum incendium extinguere posse reputantes, vnanimiter in bellum consentire (aliquibus ob fascinum alicum hæsitantibus) prudenter & ingenuè facti, impares tantæ moli solius Germaniæ vires, nisi Princeps aliquis vicinus, in armorum Societatem vocaretur. Quisnam ille? Hispanus, dispersus Regnis, immaturus annis, & qui dum Mantuæ Carpentanorum deliberat, Imperium perit. Gallus, inter Principes Europæos famâ fortitudinis clarus, sed Regni sui commoda infra alienam incolumitatem ponens, ac Austriacæ Domûs incrementis minus æquus. Anglus, longinquitate marium discretus; Danus & Suecus religione diuersi, & impares; Moschus longâ amicitia Cæsarum domui probatus, sed inter se discors, diuiso inter duos Ducis è viuis sublato filios, gentis Principatum & dominatione. Superesse Polonum Regem peritia armorum celebrem, & qui barbaricis bellis perpetua armorum palæstra in-
 nutritus, tantæ moli par, nec recusaturus censeretur. Gens præ-
 terea equitatu Turcis æmula, asueta bellis, erudita discrimini-
 bus & cui conducibilius foret eripienti Vkrainam Turcæ, in alieno
 solo, illatam iniuriam depellere. Huc inclinauère Principes Im-
 perij, huc & Cæsar, qui vadum tentaturus, obnuntiato impenden-
 tium discriminum Pontifice, quominus prior, Pastor Christiani-
 tatis animum Regis exploraret, sollicitè requisit. Comitium inter-
 rim apud nos habita Varsauiæ, in quibus idem Pontifex per Nun-
 cium Sedis Opicium Palaucinum Archiepiscopum Ephesi, Cæsar
 per Carolum Comitem Valsteinium, in societatem armorum ac
 pulcherrimi operis consortiû inuitabant. Operosum id nec effectu
 facile quibuscunq; prudentissimis visum, etiam Rege optante ma-
 gis quàm sperante: ast vbi gloria calcar, necessitas animos, insu-
 per Pontifex flagrantissimis adhortationibus stimulos addit, sen-
 sim emolliri cæpit, præconcepta impossibilitatis opinio. Nam ad
 propositionem eiusmodi, in Comitij, factam, speciatim ex Senatu
 ac Equestri Ordine Legato Cæsaris cõmissi fuere, Procures discu-
 tiendis rei alioquin ingentis circumstantijs, donec Respublica de
 summa decerneret. Isti postquam conuenerant, diuertit in rem
 Orator.

Orator. Si operosum societatis armorum negotium, in pacato hoc confesso verbis expediendum est, iam se ea ad ferre, quæ utilius sit audisse Polonis, quam dixisse Germaniæ. Nam præterquam, quod felicior est rogante rogatus, miserabilis semper conditio eius, in cuius tergo versus necatur. Bellum nobis Turca infert, non ex prouocatione, aut odio gentis; sed superbia ac libidinis impulsu, ut quantum latifundiorum Christianitas possidet, id omne aut hostilitate desolatum, aut rapina faciat suum. Pulsat ecce Europæ fores Hungariam, deuorat spe Austriam, Romano Imperio minatur; postquam cruentus Leo depulisset Venetos, concussisset Moschum, nec Polonos illacessitos fuerit: exploraturus scilicet, quâ parte debilior Christianitas, vestibulum daret inuadenti. Proin commune periculum, consociatis armis propulsandum, Christianos à Christianis erigi, inq; aliena suam Poloni asserent incolumitatem, id Augustissimum Casarem enixè

CU Perere: simul Imperij Principes, liberæ Vrbes, Status, Populos, & quidquid Austriaco nomini amicum, id reposcere votis, id flagitare desiderijs. Quibus si annuitur, solidam ex bello pacem & gloriam; si non; conclusa Germania, certius, ac celerius cunctis imminere exitium. Adstant consuasores pro, aut contra, validis vtriusq; sententiæ autoribus; nam vetus est nec documenti egens, prout suadentium ingenia, præsertim in gente libera, ita consilia publica distrahi, aut impelli. Pro ferendo auxilio, ijs fermè rationibus certatum, quales Rhetoribus ex arte sua ducuntur. Nempè. Contra hereditarium Christiani nominis hostem, externo solo ac sumptu pugnare, non inutile Polonia, simul & gloriosum, vnanimiter inuadere eum, qui perpetuus alieni inuasor est; cum id operetur natura, ut vnita virtus sit fortior; etiam accessu sociorum augeri samam, quâ bella constant, ac in Barbaros terrorem duplicari. Vnum ille facillè contemnit Monarcham, omnes timet, ne cum duobus quidem ex instituto Alcorani sui congregari permittitur. Polonia nuper grauis, iam nunc Germania minax, alios explorat, alios transmittit, nemini fidus, omnibus hostis. ecurrerò Principes Europæi morantur? cum fortior habeatur, qui propulsat, quàm qui timet periculum. Prouidi in aliena domo extinguunt flammam, quæ suis adibus nequaquam parsura sit. Satius ex hoste spolijs, quàm tributis subditorum, explere militem. Consummata quin etiam prudentiæ opus cen-

setur, in oppressionem vicinorum insurgenti potentia, in tempore obuiam ire; & causa iustissima bellum suscipere ideo, quia pax aliter haberi non possit. Prauertere iniurias, aut eludere ictus, tuendi artes sunt; et si ne tuctur se quidem, qui tueri satis habet: retorque plagam, reuibra ictum, timeat, qui timeri vult, sentiatque dolorem vulneris autor. Quidquid de Germania Fata statuerint, velint, nolint Poloni eiusdem sortis participes fore; Turcarum rabie, velut diluuium, perruptis obstantibus vehementiore, ac obuiam inundante. Exigi quin etiam talionem, submissorum à Domo Austriaca, contra Suecos auxiliorum, nunc mutuo officio reddibendum. Ventura fors, in manu Dei bellorum potentis manet, apud quem solum precipuus votorum locus est, ubi spei nullus. At quatenus res presentes, in considerationem futuri cadunt, dum Caesar, Imperium, Regna, & quidquid sub nomine Germaniae audit, bello accinguntur? quid nisi Poloni expediunt arma? numerantque, era, qua auxiliator miles in stipendium reciperet. Contra ea multi, multa opponebant. Potiora fuere? Poloniam nondum ex morbo fontico reualuisse, cuius instauranda sanitate diata opus. Enimvero altum desipit, quisquis febris languidus in arenam pugil descendit, eò magis aliena, non sua causa. Triginta quatuor annis, irremissa bellorum lucta agitata Regnum, tandem foras digressum Martem nunc vltro accerset? Probè dementiam! Quale Regnum? Opibus enerue, Prouincijs lacerum, tributis exhaustum, paracaragmate inuolutum, spontaneo sese discrimini inijciet? Dùm meliora Polonia. Necessaria fatigatis quietes, & bello fessis respirium. Euanida gloria ac fama nomina, victoria anceps, spolia incerta; entia tantum verbis magnifica, rerum vacua: securitas praesens, statum Regnorum firmat. Lati contra Suecos auxiliij officium, nè nimium iactet Austria; reuolutis annalibus repectura, prius ac saepius id praestitisse Polonos Germanis; istos vicissim retaliatos, etsi nec statim, nec gratis. Nuper verò belligerante in Polonia Turcâ, requisiti de auxilijs vicini, illacessitam quietem in alieno casu nutrire. Nullas legiones, nulla aris supplementa à quoquam accepimus: omnes verborum prodigi commisereri ostendebant, nemo succurrendi alacer in partes descendit, renuentibus cunctis Polono discrimini misceri. VLADISLAVM olim IV. INNOCENTII X. Pont: Rom: instinctu, ac requisentibus Venetis simile quid meditatatum; Rempublicam tamen Polo-

nam, etsi florentissimo, statu suo, bello intercessisse, in quod gerendum uniuersa mox Europa vires traherentur. Neque tantum priuatis incommodis, aut insufficientia à bello retrahi; adesse omina, qua absterreant, nunquam prudentibus contempta Metheora, ac cali monitus. Nam quid sibi vult Cometes horridus? quid sanguineus imber? fulmine tacta Cracouiensis Pratorij turris? ac præter comptura monstra informia, suspectus recursu climacterico annus. Facilis dehinc conclusio, etsi magnifica sint in bellum ex verbis illicia, Astra vetare. Hæc isti. Ast destinata cælo, nulla ars humana inuertit; etiam tum pro bello argumenta disuasionem efficaciora fuere, vnanimi Ordinum consensu decretis auxilijs: præsertim vbi præscriptis societati armorum legibus, non prius alterutri Principum ab ea discedere fas esset, nisi ambo finem bello, generali Victoriâ, aut perpetuâ pace imposuissent. Eius fæderis tabulæ, vbi inter Protectores Regnorum, à parte Augustissimi Romanorû Imper. LEOPOLDI, Pium; à parte Serenissimi IOANNIS Tertij Poloniarum Regis, Barberinium; Sac: Rom: Ecclesiæ Cardinales confectæ sunt; mox ipse Vicarius Christi, INNOCENTIV XI. manu tenendæ societatis sponsor & arbiter, inter Cæsarem Regemq; accessit. Interea addebat pedepressim succedenti negotio momentum fama, Moschum, eam societatem accessu suo cumulaturo, à quo mox affore Legatos, præmissus antecursor nuntiauit; quod venirent tardius, ex subita hyemis resolutione, impeditum per regiones longinquas iter, causatus. Venerant tandem isti, sed iam finitis Comitijs, Czadaiouus & Hołozow dicti, nihil vsquam catheticum ferentes. Quippè gens natura cunctatrix, & cui nihil placere, aut displicere, nisi tardè potest, condictis subinde cum Turca inducijs, rebus suis mature consulebat, quo securius primos belli successus, haud immissa discrimini spectaret. ¶ Vbi intellecta ars, abruptum mox specie differendi negotij, quod & ipsi volebant colloquium: ita quæ veris initio absolui debuit, indicta est ad Nouembrem Commissio. Rumorem conclusæ cum Cæsare armorum societatis, varie excepit Polonia, internis haud libera malis, & quæ bellis attrita, vt iterum per bella re floresceret, pro paradoxo accipiebat: etantq;

vt in gente nouis sermonibus læta, quæ ad indictos, delectus, ac inuentus sub signa Germanica contractionem, ad eadem rapi victimas dicerent, tanquam miserarentur.

At REX in summam intelligens, adæquatas negotio curas adhibebat. Veteranas cohortes, quibus apud Trembowla aut Buczniowo statua supplere; Equitem recens autoratum, præbita pecunia sub signa contrahere; legiones peditum nouis delectibus augere; res armamentarij tempestiuo prouisu, aliaq; expedire iussit, quæ ad bellum molle sua grauius ac diuturnum, requirerentur. Nec tantum sub signa Regia confluebat miles, etiam Cæsareanæ ære Austriaco contrahere permitti, diuerso vtriusque gentis militandi instituto; nisi quod tunc nostrates facilius signa Germanica sequerentur, HIERONYMO Comite LYBOMIRSCIO Curia Mareschalco: ac post hunc Ductoribus Turmarum Polonis, parituri.

Sub hæc Turcarum Imperator, iam ante præuisum triennio apparans bellum, cum Wezyro immensam illam Orientis potentiam expediebat. Aderat belli Socius Crimensium Scytharum Hanus, Transiluania, ac Moldauia Regulorum subsidia: Thokolius armabat rebelles Cæsari Hungaros, vt præter istos ac Vassallorum additamenta, Turcarum copia ultra Bis Centena bellatorum millia continere crederentur. Ex his octuaginta Ianczororum, apud Candiam & alibi experimentis belli imbutus miles; Sexaginta Scytharum numerata sunt, reliquum Spahij ac Tymariotæ, præcipua Equitatus Turcici portio: etiam Aulici Passarum comitatus, quos numerosos Imperatori gratificando, ac egregie fortes alere solent, conficiebant. Pro vasti Exercitus quantitate armamentarij requisita. Quingentæ diuersi modi machinæ, bubalis eximia proceritatis trahebantur. Camelli dorsis sarcinas, pyriolq; portabant, muli, asini, alia impedimenta; præter imperatas Urbibus pagisque, suppelectilis castrensibus subuectiones. Exercitum sequebantur, diuersorum armentorum sine numero greges, vltro offerentibus Prouincialibus iniuriæ rapinæq; obuiando. Permeantem Hungariam Wezyrum, mali omnis casus apud

Strigonium afflixit. In arce hic valido inſeſſa præſidio, dùm malè cuſtoditur pyrius, aut clam ſuppoſito igne, horrendum incendi- um erupit, quo afflicti vltra quingenti mortales, tunc recondito- rio pulueris propiores. idq; die quintâ Iunij. Aſt damnum & præſagium pro leuibus habita, tolerabilem iacturam, futuriâ & facili Regnorum acquisitione paſſaturis. Vienna in mente, Vi- enna in ſermonibus erat, mox expugnanda; quam etſi arcium arcem non neſciret Wezyrus, pro inſito tamen faſtu, breui expe- rimento portas recluſuram ſupponebat. Hinc fuit vt omiſſo Comarro, vbi firmum Cæſari in Hungaria propugnaculum, ac Poſſoni- ſi arce ne tentata, in Auſtriam recta Danubij ripa, cum Exer- citu tenderet. Haſtenus Hungariæ, iam vt ſuæ pepercere hoſtes, qua leuca Germanica ſupra Poſſonium, Danubio illatus Marca Flouius, ab Auſtria diſtinguit. Compertum fuit, non priùs man- dato Ottomanni, aut voluntate Wezyri deſignatum Viennæ ob- ſidium, niſi priùs miſſis Adrianopolim Thokolius nuncijs, id eni- me poſtulans impetrâſſet; imò & Zrynus Croata, vetere odio ac regiſtri perfidia famoſus, Viennam infirmam fore aduerſus tan- tam potentiam paruincens, qua parte tentanda eâ, aut oppugnan- da, nouus Archimedes in tabula monſtrâſſet.

Demum Wezyrus, acceptis ab Imperatore ſuo obſidendæ Viennæ mandatis, quidquid eiteriore Danubij ripa Auſtriacæ di- tionis eſt, ferro & flamma delere præcepit: Cæſari eo modo in- commodaturns, quod mox ipſe feciſſe doleret. Tempa, aut in his altaria, ignis abſumpſit; nulli ætati, nulli ſexui parcitum, Viri Ludibrio, fæminæ libidini, validi in ſeruitutem, imbecilli ad cæ- dem trahebantur. Eadem TransDanubianos incolas ſors mane- bat, auſis tranſuadare amnem Scythiis, ac Budenſi Paſſa pontem apud Poſſonium moliente. Cui ad Petemel Cæſareani oppoſitis ſignis inſelicitè occurrere, præter Sexcentorum Legionariorum iacturam, Hinebergio ac Heſlingerò Ordinum Duſtoribus caſis. Quod vbi cognitum, ſimul & Viennam à Wezyro peti, Leopoldus Imperator cum Auguſta Lyncium abiit, curâ defendendæ commiſſa Starambergo Comiti, aucto belli famâ, iam nunc merito

defen-

defensæ Urbis, non incelebri. Regimen Equitatus CAROLO LOTARINGIÆ Principi Cæsaris Socero delatum, locum tenentibus Saxonè Lauenburgico Duce, ac Badensi Marchione Supremo militaris Consilij præside. Aderant iam tria Polonorum milia cum IOANNE TETWINO Derpatensi Succamerario, stipendio Cæsaris conducta; sequente istos Maraschalco LVBOMIRIO, qui per obstantes rebellium Hungarorum cateruas eluctatus, sub initium Iulij in Austriam penetrauit.

Vienna Austria Urbis primaria, quam à prænomine Flauij Vespasiani, Flauianam Roma vocauit, Imperatorum quatenus Austriae Duces sunt, habetur sedes & hæredium. Ad hanc obsidendam Turcarum copias explicuit Wezyrus, die decima quarta Iulij stylo nouo; nihil moratus, quin protensa illa suburbiorum ædificia iniecto igne, quam primum exureret, etsi submanianas ædificia ipsi possessores igne sustulissent. Arsere proin spatiosæ Domus, superba Procerum Palatia, Augustales horti Baianis aut Campanis delicijs famosiores, insuper Diuum delubra; præcipuè Seruitarum cum Cænobio Basilica, ex sumptuosa structura basilicæ opus. Postquam varò Urbis, qua muris continetur in obsidium cincta, mox erigi opera cæpere, ab ea porta, quæ brumalem occasum versus Carinthiam respiciens, Fauorita dicitur. Interea duo Hungari Germanico habitu Urbem ingressi, in ipso incendendæ Urbis molimine capiuntur, & postquam in quæstionibus, à quo, & cuius causâ missi prodiderant præuenti, capitè pœnas luere.

Quippè Vrbi Præfectus, præter Germanam constantiam, in omnia solers & vigil, nihil omittebat tuendo loco conducibile, non peritè magis quam opportunè præuidendo. Post exusta pomeria subibat muros immensum Ianczarorum agmen, quod apud Turcas, pedestris militiæ genus ac robur habetur. Isti defendunt, isti oppugnant Urbes ac fortalitia: primi in acie, acerrimi in prælio, ac quorum virtute incum amplitudinis gradum, res Ottomanica prouecta est. Verberata dehinc tormentis mania, præcipuè è quinque stupendæ magnitudinis Carthænis, globum centum & amplius pondo ferri, igniuomo rictu iacentes. Paulò minores

nores Colubrinæ, aut Semicanones, præter mortaria ac pyrobolos, artificiosas pilas, in sublime dabant; quæ dein tectis incidentes, ædes Viennensium horribili ruina deformabant, ut incolæ suorum ipsi domuum fastigia, quæ ex scandalis essent, deijcere debuerint. Neq; tantum Turcis affatim pyrij copia, pilæ è ferro ac globi, aliq; artificialium ignium fomenta; sed fundendo æri, conflandisq; machinis officinæ, ingentes folles, incudes, ahenagrandia, trusatiles mollæ, pinsendis panibus furni, metalla omni-gena, aliq; quæ post in Castris illorum reperta, spectantibus admirationem, prædam rapientibus exhibuere. Castra Wezyrus ad radicem Montis Piseberg fixerat; tam vasto spatio diducta, ut à primo apud montes quadrisariam scissi Danubij brachio, ad idem à meridionali parte fluminis diuortium, spatiosam Urbem in hæmicyclum concluderint. Nec subsistentibus segne otium, mox pro eripiendo ponte quo subter Urbem flumen sternitur, certatum: repugnantibus Cæsareanis, scilicet ne intercepto traiectu, eadem vastitas & populatio, in trans Danubianam oram inferretur. Ac iam proximiores duos eripuerat hostis, sed ubi ad aluenum fluminis ventum, hic enimvero cruenta pugna interuenit, qua tamen, cæsis ultra Quingentis Turcis, molem pontis Germani rerinuere: occumbente Barone Gersdorfio legionis Legato, Scholtio Tribuno, globo, per scapulam icto, ac non nullis interceptis: ac ne sapius simili discrimine pro eo certandum esset, Cæsareani pontem subiecto igne cremauerunt. Dehinc Wezyrus continuò mania quassans, generalem suis in Urbem assaultum in-dixit, oppugnauitq; ea ingruentium pernicacia, ut exterioribus munitionibus superatis, ad ipsa palorum septa (Palisadus vocant) euaderent ante signani. At respondit ferociz obsessorum virtus, reiectis enormi strage Barbaris, vix aliquo Germani militis damno; quod ut testarentur, complura cæsorum Turcarum capita, hæstarum summitatibus per valla suffixere. Sed nobile clarissimæ Urbis obsidium, quanta periculi magnitudine captum, constantià toleratum, prospere deniq; consummatum sine, hand retice-

bit gens æquè armis ac literis inclÿta; mihi extero nec cuiusquam famæ supparasitanti, obiter memorare sufficit.

Vbi sic Vienna constringi cæpit, obsessi Præfectum, is Cæsarem, Cæsar deniq; Regem Polonum, in exhibenda quantocius auxilia crebrioribus literis compellabant. Nec quicquam REX moratus, vt ad sæcundam gloriæ materiem aspiraret, labores, discrimina, sumptus, pro nihilo duxit; id tantum temporis à Cæsare in conficiendum iter precatus, vt obsessa Vrbs succursus certa, in alterum mensẽm constanter toleraret obsidium. Hærebat adhucdum Ordinarius Reipublicæ Exercitus, solitis in confinio Podoliæ stantiis, eximendæ Turcis suspitioni, nè contra se moueri crederent; ast vbi transmissa per celeres nuncios edicta *Sunt*, mox incredibili festinatione cohortes, exeunte Iunio à Trembo-wla mouentes, in designatum Cracouiam versus locum, sub *ini-*tium Sextilis conualuere. Etiam Regni Proceres, in maturandum Regi occursum commonesacti, pulcherrimi meriti ostentatione, aut promissis fauoribus, vt cuiq; genius inuitabantur. *Rex* ipse die XVIII. Iulij, Varsovia profectus, isthac in Clarum Montem diuertit, vt celebri miraculis loco, VIRGINI DEIPARÆ suæ Poloniarumq; Reginae, supplices pro Victoria preces adferret. De loco isto, vt vocatur CZEStoChOWA, miraculorum frequentia & quantitate inclito, fusius in *Annalibus meis* retuli; nunc transcendit reliquorum magnitudinem, impetrata supplicanti Regi, (quod piè credendum) de Turcis Victoria. Vere Damascenus ait. *DEXTERA EXCELSI, quæ ex te incarnata est, virtutes multas per tua suffragia operatur, ô VIRGO DEIPARA.*

Metropolim inde Regni Cracouiam itum; vbi dum conuolat miles. REX in Cathedrali S. STANISLAI, Præsulis & Martyris Basilica, solemnem Benedictionem, de manu NUNCII Apostolici suscepit; IACOBO & ALEXANDRO Filijs Principibus, ad latus stantibus; sex Præsulibus; Exercituum Ducibus; Senatu; Nobilitate; Populo deniq; innmerabili; nemine ex istis conspecto, qui non pium, & heroicum propositum Regis, suspirio aut lachrymis prosequeretur.

Nec morâ prait Campidux SIENIAVIVS, (Magistrum Equitum appellamus) Palatinus tunc Wothyniæ, cum quinque millium Equitatu, quâ limiti Polono Bielsko oppidum cohæret, iter Austriam versus, superâ Silesiæ parte, dirigere iussus. Mox REX, ipso gloriosissimæ Assumptionis in Cælum DEIPARÆ die Bendzynium mouit, in ipso Cracouiâ egressu, ARENAS Poloni Carmeli adiens, quo crebrius & enixius, susceptam expeditionem Taumaturgæ Virgini commendaret. Dùm Miles litem Regni transcendit, ac res armamentaria conducitur, Tarnomontium Silesiæ (Tárnowskie Gory) primum venienti Regi exhibuit hospitium. E vestigio aderat STANISLAVS IABŁONOVIVS Terrarum Russiæ Palatinus, // Supremus armorum per Regnum Poloniæ Præfectus, flagrantissimis mandatis cohortes in occursum ciens.

Superuenit hic Tribunus Cæsaris Carassa, postulando quantoocius subsidio missus: simul & nuncians, quantâ Viennensium Obfessorum virtute, generalis Turcarum in oppugnandum assultas, continuata sexdecim horarum impressione, constanter toleratus: Receptui demùm Wezyrum signum dedisse, vbi Lechas & Husscim Bassæ, infelici conatui vitam impendissent, ac stragem XX. millium Ianczarorum iactura æstimari. Etiam Anatoliæ Bassâ malo granato calcem pedis atterente, lethaliter saucio. Latus hæc audiuit REX, etsi gnarus prospera semper prolixiore energia, aduersa per Syncopen efferti: cum bonus successus rarò verbis indigeat, calamitati silentiùm amicum sit.

A Tarnomontio per Glinicios ac Radnau, siluestri itinere profectio instituta Ratiboriam* (quæ olim Quadorum Metropolis, post cognominum Ducum Polonici sanguinis sedes fuit) vbi relicta grauiori armaturâ, sub cura IABŁONOVII Ducis, REX cum expedito Loricatæ militiæ agmine, vix curribus aliquot ad officia mensæ acceptis, in interiora Austriæ festinabundus descendit, Tribuere id visus, iam enixè flagitanti Cæsari, iam excitandis Colligatorum Principum animis, quibus haud decorum esset dolenda tergiuerfatione succursum Patriæ morari, externo Rege matu-

rante negotium. Adnotare lubet, à potioribus Oppidis subministratos militi Polono, quâ ibat cōmeatus, etiam alimenta equis, cōercendis eâ humanitate iniurijs, quas non insolentia, sed necessitas prouocaret. Videre erat per viam, obiter excitata nubilaria, sub quibus variâ victualium species, multiformia potus vasa, grandes auenæ cumuli sub dio repositi, idq; vltro, extorquente nemine; immo quotidie sub abitum ex statione Regis, frequentissimus ex vicis Oppidisq; confluebat populus, qui salutem ei ac prosperitatem, & incruentam de Barbaro hoste præcæretur victoriam. Nec agrestes tantum, quibus abscessu armatorum lætati mos, sed per cultiores Ciuitates, idem merus & vota omnium; eo vsq; progressis desiderijs, vt Osumucij præter alios plausus & acclamationem Populi, in templo Patrum Societatis I E S V, maioribus literis in Altari è sacro codice exscriptum legeretur.

Clamauerunt ad Dominum, qui suscitauit eis Saluatorem. Etsi minùs placeret Regi incompetens Encomiastæ Metaphora, vsurpatos Namini titulos, mortali homini tribuentis. Sed verè dictum est.

Primus in Orbe Deos fecit timor.

udic.

Silesiæ latifundijs, apud Opauam emensis, in veterum Marcomannorum fines itum; quæ hodiè Morauia dicitur, Gens hæc clari nominis olim inter Germaniæ Populos habita, Regnum constituebat; præcipua Marobodui Regis gloria, qui duodecim legionibus Duce Tiberio petitus, æquis demùm conditionibus, pacem cum Populo Romano, Terrarum Orbis victore inierit. Metropolis Prouinciæ Osumucium est, Vrbs elegans & polita, quam Marca seu Moraua amnis subit, non commoditati modo piscaturâ, sed firmitudini loci conducens, mænia alluendo. Hic dum per consitos vineis montes REX equestri agmine molitur iter, obuium se dat Mareschaleus LVBO MIRIVS, iteratas maturandi subsidij postulatorias à Cæsare ferens: addebatq; vnanimi colligatos Principes sensu huc ferri, vt non prius in vnum conducant exercitus, nisi REX cum suis adesset: eiq; per absentiam Cæsaris, supremum armorum imperium deferendum fore. Quippe infra hospitis Regis dignitatem videbatur, alieno duci arbitrio;

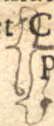
arbitrio ; quod si præscriptiones belli gerendi sub Cæsaris nomine Lynceo darentur, tardas illas aut importunas, vt quæ sæpius occasiones subuertunt, dum post res afferuntur. Sed occulta fati vis grandi negotio sternebat viam, seu magis *Dextera Altissimi* digitus operabatur: vt Cæsar, dehinc Principes Colligati, primas imperij militaris partes Regi Polono vnanimiter deferrent. Hic vnus sufficere visus, cui salus Christianitatis inniteretur ; hic par in Ottomanicum pugilem athleta, certus excisarum Prouinciarum vindex, cui in Turcam pugnaturus, Romani Imperij Aquilas subesse par erat. Et ea quidem concordia prodigij loco accepta ; cum nec alia felicitis successus omina deessent. Quâ die Campiducis *SIENIA VII* agmen, copijs iungebatur Regijs, multicolor Iris apparuit, non iam protensis terram cornibus, sed medium Cæli, forma circulari complexa ; illustre claro ante meridiem Sole spectaculum. Discriminabant caelestem arcum, iuicundi visu colores, supra solitum radiorum solis reflexione splendentes, species ipsa quo mira eo lætior, velut coronam aut sertum protenderet Numen ; hinc non imbrium aut tempestatis prænunciam, sed ex raro accidente, infallibilem victoriæ tesseram licuit ominari. Tum quod signum id, initi inter Deum ac homines fæderis esset ; tum quod Romam ingredienti Octauiano coronatum simili Iride cælum efflorescens, felix Augusto augurium dedit: neq; nunc Christianitati improspere. Adhæc, eximio candore Aquila, vetus Regni Sarmatici insigne, pennis in sublimē euecta, super Exercitum, indefesso volatu biduo ferebatur ; nunc superas, nunc inferas, æris regiones percurrens, tanquam locum subsistendi quæreret. Multi conspexere, memorabantq; ex historijs, simile bonæ alitis omen, Alexandro Macedoni ex Persis portendisse victoriam.

Vix attulerat Mareschalcus *LYBOMIRIVS*, in succursum festinari, cum apud Sztukierau subsistenti *LOTARINGO* nunciatur, Turcas traiecto Morauâ amne, ingentibus cateruis sparsim vagari. Scytharum decem, Turcarum octo millia erant ; *Thokolio*, cui obseruandi Danubiani traiectus cura, mox sese ijs

cum Hungaris iuncturo. Quæ ex captiuis cognita simul comprobabant, fumantes miserabili incendio vici, maximè, qua à Cronyburgo ad pontes Viennenses iter est. Vbi populabūdōs compescere visum, præmittitur cum Lauenburgicis ac Palsianis Equitibus **LVBOMIRIVS**, qui nauandæ operæ cupidus, etiam Tribuni Styromæ Desultoriorum Legionem, distinendo hosti secum traxerat. Nec longe progressus, cum Turcæ in procinctum se dant, clamore campos implentes, quo exilem manum laceffendo irritatam, in plana pertraherent. Ast **LVBOMIRIVS** continuit suos, seu quod ita iussus seu præcium operæ ducens, si in multam diem distento velitationibus hoste, subsequenter Lotaringum operiretur. Veniebat is; nec mora accingunt se Barbari in prælium, etiam Cæsariani suam eo modo instruxere aciem. **LOTARINGUS** dextro cornu incessit; leuō Badensis Marchio; **LUBOMIRIVS** cum Polonis, vt campum prior inijt, ita in antecessum **LO-**
TINGUS latera firmantibus **LÖDTONIJ** Croatis; post hos Desultoriorum legionibus, subsidiarium agmen componentibus. Ac primo scrutatus Lotaringus, an prominentes à dextra colles arboribus obsiti, in sidias hostium occulerent, vbi secuta hic omnia comperit, eos compluribus signis occupare iussit, complementum victoriæ, aut præsidium aduersis. Sic protræcto in multam diem certamine, tandem ingruunt Scythæ priores, dextrum cornu, quo commodius sagittæ mittuntur assilientes; ast cognito vicinam syluam armatis præoccupatam, ac subodorati insidias latere, ad primam statim impressionem, è machinis campestribus petiti, nullâ notabili operâ retrouertebant. Acrior Turcarum in frontem ac sinistrum latus impetus fuit, qui postquam primos Sclopetorum ictus immoti sustinuerant, pertinaciter prælium ciebant, pernecitate equorum ac acinacibus suis Germanis graues. Diu strenuè dimicatum, commistâ in mutuos ictus acie, & vtriusq; pro victoriâ viriliter nitentibus. Ast modo à Scythis cæpto, mox remittente incurso, Lotaringus reiectis, qui contra plano campo steterant, læuam Turcarum cornu, circumuehi suos iussit; Lubomirio succursurus, cuius Arquebuzerorum ala,
perru-

perruptis ordinibus laborabat. Sic inuenta acies loco hostem depulit, non tamen primo successu fractum, sed identidem pugnam restaurantem, quoad Desultoriorum manipuli, ac lanceatæ Polonorum, sub GROCHOLSCIO ac MODRZEVIO turmæ; isti cuspiditatis telis, priores noxia in confertos explosione, pertinaciam Barbarorum fregissent. Tum verò vt quisq; saluti amicus, Turcæ in fugam resolui, Cæsareani insequi, ac mucronibus fodere, terrorem latè ferre, præcipites in flumen agere; nisi quod tardioribus ad insequendum Germanis, hostes sua pernicitâ seripiebât. Ultra mille istorum cæsi, præter quos Danubius trañantes absorpsit: Quatuordecim signa erepta; Bassa Agriensi extr- emè periclitato, vt quem binis interemptis equis agrè tertius servauerit. Ex nostris sex Poloni, xvi. Germani cecidere; Butihero Legionis Legato, tum alijs Ordinum Ductoribus vulneratis. Corn- cebusq; in dè Princeps LOTARINGVS mouit, læto felicibus auspicijs, ac præda milite, etsi incessanter oppugnata Vienna etiam victoribus cordolio esset.

Fines Austriæ ingressum Regem, adière Heilbrunnæ, Lotaringus Princeps, Sako Elector, Lauenburgicus, ac Waldecus Duces, tum Marchio Badensis; plurimis Tribunorum ad explendum salutationis officium comitati. Ad primum congressum, memorabile hic humanitatis certamen; obuium sese dat REX venientibus, peramanter salutat, medios complectitur. Etiam hospites ex condigno Maiestatem venerati, oscula, amplexus, verba deferunt, mutuo vtrinq; aspectu defixi, & læti gratulatione. Actunc quidem consilium bellicum differri oportuit, ob Ducis LABI ONO VII absentiam; quod restabat diei, inter dapes, prælibatis qui mos vernaculus saluti Cæsaris poculis, Principes hilariter exegere. Serum noctis diremit confessum, itumq; postridie Stedeldorfium est, arcem Comitum ab Hardeck; qui olim Walszteynij armorum Præfeti, Magister stabuli, per diuturna in Imperio bella sanus & integer, nunc supra nonagenarium viuidus senex ætatem protulerat: alacriter ac perhumanè Regem hospitio excipiens. Stedeldorfio, ampla subiacet Camporum planicies,

planicies, mediam intersecante Danubio; cuius vlterior ripa, simili vt ceterior gaudet agrorum felicitate, vicis ac syluis superat, quâ parte Alpes in sublimia iuga exporriguntur. Hic, dum tripartitum Regij Exercitûs agmen in vnum coit, in militari Senatu apud Regem conclusum mansit, non iam Cremsij, sed Tulnæ, quâ propius etsi montosius Viennam iter, Danubium traiciendum.

Danubius seu Ister, fluminum Germaniæ post Rhenum maximus, clementer edito vt Tacitus refert, montis Abnobæ (incolis Abnaw) iugo effusus, postquam Bernicum, Itaram, Lycum Oenum, aliosq; in se recepit fluuios, à Vienna per Pannoniam Daciamq; euolutus, tandem in Pontum Euxinum sex meatibus incurrit; ingens alueo, & cursus rapiditate vorticosus. Hunc apud Tulnia oppidum mandato Cæsaris, operæ in id submissa ponte constrauerant. Incumbebat grandis moles staphis maioribus (vt in Borystene, etiam hic Czayki vocantur) quæ inter se rudentibus connexæ, ac in anchoris nitentes, sustinebant ingentium arborum trabes in longum protensas; his rursus crassi asseres transuersim impositi, curribus aut militi viam dabant; etsi sæpius dissoluta tabulati compages labasceret, non sine transeuntium periculo, aut reparantium labore. Sed ingens ex celeritate vsus, quod solutilis machina, ex loco in locum, pronamne transferri posset, ac rursus in partes distracta, iisdem quibus insisteret nauibus, aliò deheueretur. Huius beneficio pontis fridui morâ traiecto flumine, in vltiore ripa confedere Exercitus, castra suo more metati. Polonus, cui abundè curruum esset, in Orbem circumducta, vicis ac foro distinxit. Germani rarioribus, sed maioribus carris, pro tentorijs equisq; occupabant locum, rectâ lineâ stationes diducendo. Egregium visu, nobilissimarum Gentium duces, ac Exercitus in vnum contrahi, altero alterius militiæ normam & robur, signa & arma, mutuò recognoscentibus. Primo Princeps Lotaringus Cæsareanorum aciem ostentauit, præsto Viri, arma, sclopeta; equis labore fessis. Post hunc Saxones militari gloria gens antiquitûs celebris; quin etiam

Bauari, zelo Catholicæ Fidei laudabiles, comparuere, pari animorum vigore, quod recentes à domo venirent. Omnes quadraginta millia, bellatorum conficiebant, læta acies, sed præcipuè Equitatu valens. Regius Exercitus quatuor supra viginti Millibus Polonorum constabat, tardius allabentibus nouorum delectuum cohortibus, maximè Lithuanico Exercitu, ob longinquum iter moram trahente. Vbi planicies subiecta commodum explicandæ aciei spatium aperiebat, REX Exercitum in cornua diductum instruxit; similem dehinc Ordinem obseruari volens: nempe, vt Hastatorum cohortes bifariam diuisæ, geminis Loricatorum signis stiparentur; his rursus turmæ Germanicæ adstites datæ, eo vsui, vt confusa hastarum impetu aduersa acie, Polonis manuali ferro, Germanis scloporum ictibus, hostem inuadere facilius esset. Spectauere Principes, cuncta ubiq; diductis cornibus recognoscentem Regem; auxiliorum quantitatem perpendentes, simul & ordinantis peritiam. Eminebant Hussari, armorum fulgore, ac procerioribus equis conspiciendi: isti capite galeam, pectore ferreum thoracem, ab humero Leopardi aut Tygridis exuias præferunt, seruitia militaria lupinis teguntur. Decem pes in manu hasta, trigonali cuspide minax, cuius protensum ex serico velum lenior aura ventilat. Lateri acinax, equo oblongior ensis adhæret, dandis cæsum seu punctum vulneribus; etiam sclopus adest ex vetere instituto. Ductoribus Ordinum inaurata ex ære tegmina, ac insigni arte brachialia; præterea suspensi à colo clypei pendent, discoloris serico texti, ac auro celatis vmbonibus Persicum in morem rutilantes. Ex hastatorum turmæ, dum campo plano commeant, speciem à longe mobilis syluæ referunt, quasi ea coæquatis arborum verticibus, de loco in locum secederet. Genus alterum militiæ Loricati vocantur, quod indumento è squammis aut circulis ferreis incendant, quæ Lorica alias Pancerz, hinc *Pancerne Roty*. Defultorij Equitatus, peditumq; legendorum ac retinendorum, eadem quæ apud Germanos ratio & modus, quorum sex millia densis Ordinibus steterè. Ast tunc, dum nec protensi Ordines dispici, nec promptè

promptè imperia dari queunt, excitati pulueris caligine cuncta inuolunte, profectio institui, ac nobile spectaculum finiri debuit.

Non abs re fuerit Procerum Polonorum bello præsentium cognomina, quorum egregia in Patriam Regemq; Fides ac studium enituit, breuem per synopsis inferere; laudabili apud viuos meritò, à Posteris imitando. Ac primò paterno adhæsit lateri, Serenissimus Princeps IACOBVS, suus huic Æneæ Iulus, Rege Parente, Magistro in gloriam vsurus. E Sacro Ordine IOANNES GNINSKI, Regni Procancellarius, Vir soliditate consiliorum edecumatus. Siquidem post binam Comitiorum, Generalium directionem, Curia Regni Thesaurarius; ac obitis in Daniam, Sueciam, ad Electorem Brandeburgicum, Princeps Brunsvici, geminatis Legationibus, in Senatum Regni Palatinus Culmensis adscitus, experientiâ rerum ac agendi vigore amplissimum Ordinem auxit. Tum velut intra peripheriam patrij soli excellentissima virtus contineri non posset, ad Magnum Moschouia Ducem, turbulento isthic bellorum æstu extra ordinarius Orator iuit; breui post ad Machometem IV. Orientis in præsens Imperatorem, nobilissimam illam, ac vix biennij spatio transactam legationem expeditit. Quæ post, abdicatâ sæculari togâ ad Sacrum Ordinem transiens, ac minori Sigillo Regni impositus, bello hoc Turcico indiuisus lateri Regis Comes Consiliariusq; adhæsit; simul egregiam centum viginti Hastatorum turmam in vsum publicum conducens. IOSEPHVS item ZBRZYDOWSKI Canonicus Cracouiensis, moderamini Principis IACOBI admotus, ac ex commisso ranti capitis æstimandus. Sæculares Proceres fuere: STANISLAVS IABŁONOWSKI Terrarum Russia Palatinus, Supremus armorum, per Regnum Poloniae Præfectus; HIERONYMVVS SIENIAWSKI Palatinus Wolhyniæ, Magister Equitum seu Campestris Exercituum Dux; FELIX POTOCKI Cracouiensis; MARTINVS ZAMOYSKI, Lublinensis; CONSTANTINVS DUX WIŚNIEWIECKI Belzenfis; VLADISLAVS DENHOFF Pomeraniæ; NICOLAVS SAPIEHA Braclauiensis Palatini, Post hos Castellani. STEPHA-

NVS BIDZINSKI Sandomiriensis, non prius curulis suæ potestatem adiri persuasus, nisi Supremi Excubiarum Præfetti munus, bellis innutritus probè expleffet. MARTINVS KACKI Leopoldiensis, ac penes quem Armamentarij cura sub Magistri Artilleriæ nomine; DENHOFF Vilenensis; WIELEHORSKI Wofhyniæ; ZAMOYSKI Haliciensis; VRBANSKI Rospierscensis; FELKIERZON Liuboniæ; tum alij Legionum alarumvè Ductores. Adhæc Sacri Ordinis Senatores, notabiliter Regium exercitum suppleuère. Præiit IOANNES MAŁACHOWSKI Craeouiensis Antistes idemq; Severiæ Dux, Hastatorum turmam Viris Equisq; egregiam expediendo: adiuncto insuper intimiori Principis admissiõni ex Fratre nepote, STANISLAVO MAŁACHOWSKI Opcznense Præfecto, quominus ad maiora surgentem genium rudimentis belli imbueret. Similis aliorum Præsulum in publicum munificentia: STANISLAVS DABSKI Plocensis; STANISLAVS WITWICKI Luceoriefis Equestres; BONAVENTURA MADALINSKI Cuiaviensis; OPALINSKI Chelmensis pedestres, cumque aut centurias autorant; MICHAELE RADZIEIOWSKI Varmiensi, pest illatam Aeratio, parati aris summam, Germanos Equites suos in adlita mari loca submitte. STANISLAVS quinetiam WOJENSKI Camenecensis Præsul, olim IOANNEM CASIMIRVM in bella euntem sequi solitus, iam nunc Dioecesi suâ, reditibusque Episcopatus à Turca interuersis, Regi præsens adesse destinabat; nisi in ipso transcensu limitum regni in Silesiam, Myslouicijs morbo correptum, desperata valetudo, in maiores Patriæ vsus vel nolentem retraxisset. Vt iam tandem liquidò constet, quid eximij Heroibus Ecclesia, quid Patria debeat; qui non posthumis successorum litigijs, sed præsentì pro fide Catholica, & bellante Rege necessitati, partis innocenter opibus litarent. Adlatus Regi MARCVS MACZYNSKI Stabulo Regni Præfectus; MICHAEL WARSZYCKI Ensisfer; LESZCZYNSKI Vexillifer; GRVDZINSKI Subdapifer; KRAŚINSKI Referendarius; MODRZEWSKI Curix Thesaurarius; Regni Officiales.

les. Etiam HIERONYMVS LVBOMIRSKI Curia Regni Mar-
 reschallus, geminis in Casareo Regioq; Exercitu impositus le-
 gionibus, in auitæ paternæq; fortitudinis vestigia iuit. Præterea
 SŁVSZKA Vexillifer Lithuania; POTOCKI Haliciensis; OPA-
 LINSKI Neocorczynensis; MAKOWIECKI Trembowlensis
 Præfecti; ZBĄSKI Lublinensis Succamerarius; KONIEC POL-
 SKI Bełzensis Palatinides; TARŁO; STADNICKI; alijq; ma-
 gnanimi Iuuenes aderant, succedente pulcherimo in gloriam
 studio. Castra metabatur THOMAS-KARCZEWSKI; castren-
 sibus excubijs attendebat ZBROŻEK militaribus meritis eximij.
 Reliquorum bello præsentium, vt quisq; ex merito ad famam no-
 men protulit, continuata Historiæ series, in descriptionibus
 præliorum obliuisci non patietur.

Tranato Danubio, non ultra sustinuit REX inutilem Au-
 striæ hospitem, aut otiosum agere auxiliatorem; semper extra
 dilationes positum, iam tum efflicim vt iuuaretur exposcente
 Vienna, non ultra sextiduum vim oppugnantis Wezeri latura.
 Summus quinetiam Pontifex, præsentem vt pat erat discrimine so-
 licitus, tum ne tantorum Exercituum Vires mora languerent,
 per MARCVM de AVIANO Capuccini Ordinis Præbyterum,
 in agendum audendumq; extimulabat. Verum is intellecto nil
 opus stimulo Regi, suo opte ingenio prælium destinanti, præcla-
 ro Vir Apostolicus zelo (vt quem austerioris vitæ institutum in
 opinionem sanctitatis protulisset) publicè Victoriæ de cælo
 præcatus, transmissam Pontificis, benedictionem Christianis
 Exercitibus impertijt. Ad prolata mitissimi senis verba multi
 profudère lachrymas, ne Rege quidem satis affectum cohibente,
 quominus gratam sibi Vniuersalis Pastoris curam testaretur.

Ergo vnanimi Procerum Militarium consensu indito intine-
 re, Exercitus die 10. Septembris in montana mouit. Carrago curæ
 impedimentis, ad Graisemburgum Danubium versus remissa
 Vix LX, curribus ad officia Culinæ Regiæ Tribunorumq; accep-
 ptis.

ptis. Equiti alimenta pabulumque, ut seruitia militaria iumentis portarent, imperatum; quantum in triduum satis. Quippe Viennam tendentibus superandæ erant Noricæ Alpes, quas incolæ Cæsios montes vocant; qui hic apud defluentem Danubium in eminentia insurgentes fastigia, per varias Romani Imperij ditiones, dehinc iuxta Anaxum flumen, Taruisium versus, sub nomine Iuliarum Alpium, limitem Italiæ constituunt. Horum iuga vnâ parte Viennam ambiunt, alterâ Danubius alluit, in quatuor ut memoratum diuortia scissus. Quæ transeuntibus repagula, non ignibus aut aceto, ut olim Annibali subigere; sed virili nisu animoq; superare necessum erat: ad radices eorum aliquantum subsistente agmine, vbi meridiani solis ardore lassus miles, per graues racemis vineas dulcibus vuis, etiam impermissus sitim reficiebat. Crebra hic per latè patentes agros mappalia, oppidaq; sed funditus igne deleta; ac qui viam aut ignotum per obscuros cales transitum monstraret, hominem nancisci difficile fuit. Conducti tamen locorum periti aliundè, geminum monstrauerant iter; planius vnum, sed concædibus obstructum, abruptum alterum & ipsa loci asperitate vix permeabile. Priorem Germani viam, truncos arborum, ac alia amoliti obstacula inierant; dextra per præaltos rupium vertices, concisas vallium crepidines, densosq; arboribus saltus, agmen Polonum, prima vigilia traduci capite, nulla publicâ viâ, nisi quâ per angustos cales vindemiam expeditioribus plaustris, deuehere soliti incolæ; iter non catafractio militi aut tormentis, sed cursori leui venabulo accincto, vix peruium. Postquam in summa iuga ventum, durior restabat labor in decliua progrediendi, cum leuior affligat casus sursùm tendentes, quam qui ex abrupto præcipitantur. Multos præceps per rupes gradus, aut cespitantes equi prouoluere: hinc posteriores aspera emensi pedibus, primum agmen tardius consequebantur. Ea causa fuit, ut superato primo monte (ex cuius vertice ad 50 Milliarum subiectæ ditionis videre licet) in concisa valle pernoctare necessum foret. Continuatum postridiè iter adductis peruiam ad Regem Turcis duobus, qui retulère.

Wezyrum ex destinatione intra triduum capiendæ Viennæ; unde in procinctu adesse, pernicibus equis Czauzios, qui Imperator Turcarum prosperi successus nuntium ferrent. De Rege Polono nusquam adduci posse, quin credat presentem: quod si maximè veniret, oppugnationi urbis & prælio campestri, suffecturos Turcas. Sanè verum, Hominum mentes à suprema illa mente obscurari, qua cuius fortunam mutare constituit; consilia corrumpit. Nam si arctissimas illas montium fauces aliquo Ianczarorum præsidio infedisset Wezyrus, obsidionem Viennæ securius continuare, ac Christiani Exercitus impetum, qui primus semper ferocior est, facile elusisset. Sed superbia Barbari vires nostras temnentis in exitium suum vertit; etiam quid ultra montes ageretur sciendorum ignorantia; cum non sit Turcis mos per emissas præcursorum turmas hostium consilia scrutari, peremptos id exploratores, aut transfugas, commodius expedire consentibus. Sabbatho demùm sub occasum solis, dorsa montium, perpetuâ ferie sibi coherentium, eluctatum agmen, in vno illorum sagis virgultisq; obrito consedit, vnde iam Vienna & castra hostium conspici potuere. Enimuero hîc fiducia in solitudinem versa, cum immensitas illa tentorium, oculos; aures immanium tormentorum fragor, iugiter urbem quatientium; animos denique, ingenium fortunæ, vt mutabile, non sine imminentium horrore perstringeret. Prætorium Regis, in arduo montis vertice, à dextra peditatus, ab læua Eques, per dumera ac confragosa circumstitit; cum excitare ignes, aut exui armis cunctis ventum esset. Rex ipse edicta militari tessera, S. LEO-POLDVS (is Austriae Marchio in Diuorum numerum relatus, nunc Prouinciæ tutelaris Patronus habetur) in multam, quæ sideribus illustri noctem, subducta conopæi lacinia, vasta illa, ac crebris ignibus collucentia Castra, non sine gestientis animi omne aspexit, multa in meliorem partem apud se volutans. In promptu adesse strenua manui segetem, sed antequam maturescit victoria, multo Christiani sanguinis profluuium rigandam; amplam apparere gloria materiam, sed funesta, tot cadibus, tot discriminibus parandæ. Fatalem Turca potentiam, vno nequaquam prælio frangendam; incertam belli

aleam,

*aleam, loci iniquitatem, recens in tot Gentes imperium, aliq; non im-
prouidè consideranda. Rursus ultor in inuasorem alieni DEVS; Causa
aquitas, Tyrannis incredibilis, innocens, ac vindicias poscens sanguis,
templorum desolatio, abstractorum in seruitutem miserabilis status, ani-
mum solitudine exoneratum, ad CAPVT bona spei ducebant.*

Dies Dominicus erat, cum adesse Christianos, in eminenti-
bus montium iugis nitidior lux ostendit; aspiciente Wezyro signa
Regia in prælium rapi, nec fidem adhibente; adeo ad creden-
dum obduruerat. Ast ubi incredulitatem expugnauit captiuo-
rum relatio, tum velut emerso ex stupore animo, sciscitabundus
ad astantes, inquit. *Itane vero Poloni cõdictam pacem colerent? Sum-
mo mane REX perrexit, situm loci ex eminentibus dispecturus:*
Simul vt LOTARINGO, breui in rem, ac necessatio ante præli-
um sermone colloqueretur. Pergenti interim affertur, Iancza-
rorum agmen proximo Cænobio Capuccinorum, quod in ver-
tice montis Galemberg dicti existeret, mox à Casareanis adorien-
dum, hinc initium prælij imminere. Ergo Tribunis nostratibus
huc citò peditem rapere mandat, ipse interim ad allatos cibos
pransurus assidet; sed primo vix delibato ferculo, nuntiabant
præcursores, proximos colles, cæteruis hostium compleri; simul
Casareanorum, cum Turcis experientium, infestus bombardarum
fragor, ad aures veniebat. Vnde dato cohortibus mouendi
signo, ipse equum inscendit, fiducia in decretorium certamen
plenus, quod Dei opus, die Dominico patrandum contigisset.
Quippè ultra consilium, aut vires humanas credi potuit il-
lam immanitate ferocem, multitudine immensam, inueterato
Victoriarum successu tumidam, Wezyri potentiam infregisse; nisi
dextera Excelsi prodigium fecisset in victo, in quo fecerat terro-
rem ad affigendam Christianitatem prorunte. Obnunciati
itaq; Principes Germani, eo flagrantius, agmina sua per obsta-
tes rupes, aut inæquale montium dorsum, in hostem ductauère.
SAXO, BAVARVS, LAVENBURGICVS, VALDECCIVS:
sed præcipuè LOTARINGVS, primas post Regem militaris im-
perij partes obtinens, ac præter pugnacis animi indolem, Bullio-

næ fortitudinis, transcripta in LOTARINGICAM domum hæ-
 reditate, inclitus. Nec mora, Poloni sublatis vexillis, agrè
 per confragosa concisos moliebantur Ordines: Hussari præci-
 puè, quorum hastas, olim sylvarum prolem, densiores arbo-
 rum frondes impedirent, aut frangerent. Lætum inter hæc visu,
 cum ex eminentissimi montis fastigio, rubram albâ Cruce vexil-
 lum panderetur, vnde ab obsessis conspici, nec diutius à Turca,
 quin militia Crucis adesset, dubitari potuerit. Properatum de-
 hinc alacritate summa, nihil discriminis recusante milite, vbi
 REX antegressus aciem, ex præcipitibus plana faceret, idem
 in ardua Dux, & discriminum socius. Vehabatur equo coloris
 flauï, generoso illo, ac præter pertinaciam pedum cursus incita-
 tissimi. Superior vestis è panno cæruleo erat, interior ex albi-
 cante serico; scutum armiget, qua forma vetustum SOBIESCIÆ
 Domûs Stemma, efformari consuevit: signifer, appentam hastili
 è pennis falconum alam, labarum noscendo Regi præferebant.
 E vestigio Princeps IACOBVS, nedum tertio lustro ætatis com-
 plecto sequebatur, sub tali Magistro rudimentis militiæ initi-
 andus. Loricam induerat, caput substricto crine ferrea cassis
 onerabat, mucro gallicus lateri, acinax Polonus sub pede aderat:
 multis quod dubijs prælij non eximeretur, haud sanè demiranti-
 bus. Nam vt semper solet, etiam hic aliqui suadendo institère;
 quatenus moderato gloriæ desiderio, non se REX in promiscua
 daret discrimina, in summam belli attendendo. Sed importunas
 curas, & quæ alia in prælia ituris Regibus obrudi consueissent
 nihil moratus, districtè præcepit, neu contraria destinantem, eo
 nomine interpellaret quisquam. Mox equo nitebatur in sum-
 mitatem môtium, iugi serie sibi cohærentiam, nisi quod inæquali
 situ maiores minoribus iungantur: decliuiâ rursus pedes supera-
 uit, familiarium brachijs innixus, nè crassiori corporis moli,
 equus alioquin validus, non sufficeret. Prima Regem secuta est
 Equestris Campiducis SIENIA VI ï legio, cum aliæ à dextris,
 vt cuiq; fors, descensum per præcipitia molitetur. In alterum
 deinde montem itum, altum eum, sed qui dametis haud impe-
 ditus

ditus conflicturis partibus, mutuo sese videre & aspici, permitteret. Poloni, quâ parte montes superârunt, eadem & in aciem locum sortiti: certamen humanitatis dixisses, cum Germani, dextram manum hospitibus honoris ergo concederent. Tum Lotaringus suorum Ordines, insigni equo præteruectus, vbi ad primam aciem allapsus. *Vetera Germanorum bello parta decora, excisam recens Patriam, adhuc dum fumantibus bustis deformem; à fronte hostem, à tergo montes, à latere inuadabile flumen, nihil ubiq; peruium, nihil nisi vincunt securum in instinctum & hortamenta vertebat.* Similia Bavarus, & Saxo memorabant incitando feruori. Frangor sub hæc tormentorum per saxeas valles reboabat, Wezyro confertissimis agminibus aduersos colles occupante, ac è sedecim machinis mira celeritate attractis, crebro fulminante. Quàm verò in conflictum ferox rueret ostendit, dum & obsessæ Urbis mania quassat; simul aciem venientibus Christianis obijcit. Spatio milliaris distenderat ordines, ea vastitate ac numero, ut ab ipso aquilonari Urbis pomærio, ad radices montium, quâ in occidentem prætensi vergunt, vtrumq; aciei nostræ cornu, explicatis longè lateq; alis, exquaret.

Vbi per montana numerosa nostrorum acies conspici euidentius capit, tunc herclè opinione & incredulitate aduentûs Regij, delusum se cõperit Barbarus; præsertim vbi è longinquo, inspecta legionum robora, ingentes virorum equorumq; formæ, percussus aduerso sole armorum fulgor, aliq; ex oppositò euerbera verè aspectum; omnia verò maiora subijcientem: naturalis quin etiam motus ratio, cuncta vehementiore impetu desuper prouoluentis, depressioribus locis stantes Turcas territabant. In eum verò modum Rex, quantum inæquale montium dorsum, & conualles permisere instruxit aciem. Antegressis leuioris armaturæ turmis, quas Excubiarum vocant, Regia phalanx, medium aciei corpus occupavit. Hanc XXXVI. signa militis veterani componebant. Regium vexillum ducebat PRVS-SINOWSKI Horodlensis Præfectus, absente ob ægritudinem Dapifero Regni POLANOWSKI, Viro animo insignis, & veterano

Poleaxel Krio
vivo

rano

lany

rano Ductore. Principis IACOBI, NICOLAVS ZIOTNICKI Vexillifer Poznanienſis, qua non erat numeroſior alia turma Haſtatorum. ALEXANDRI Principis, ZEGISMVNDVS ZBIERZCHOWSKI Vexillifer Łomzenſis; Caſtellani Cracouienſis SKARBEK; Zamoyſcij Palatini Lublinenſis, WAZYNSKI; IOANNIS WIELOPOLSKI Sup: Reg: Cancellarij, ŁASKO; IOANNIS GNINSKI Vicecancellarij, HIACINTHVVS BORATINSKI; Vexillifero STANISLAO IASKOLSKI, meritiffimi illius Palatini Podoliæ ex fratre nepote; MICHAELIS WARSZYCKI Enſiferi Regni, LIPINSKI; LVBOMIRSKI Præfecti Sandomiriēſis, WILCZKOWSKI; tum alij Haſtatorum Optiones, quos breui haud motor compendio, pleniori Hiſtoria ſingulos recenſiturus. Regiæ phalangi adhærebat SIENIAVII Campiducis Legio, ducente NICOLAO ZABOKLICKI Vexillifero Braclauienſe. Eodem cornu Supremus Regni Dux IABŁONOVIVS Legionem ſuam locauerat, cui præerat MICHAEL RZEWYSKI Præfectus Chelmenſis, inceſſitq; diducta verſus oppoſitos montes acies, quos vago diſcurſu peruolantes Scythæ occuparant: claudabant agminis latus LESZCZYNSKI Vexilliferi Regni, ac Potociorum alæ, ſubinde intermixtis Germanorum manipulis, vel ponè ſequentibus. Ab læua LOTARINGVS conſtitit cum Cæſareanis, circumductis inter confertos ordines tormentis. Eadem ſtatio obtigit Lauenburgicis, Hungaris Paſſij, Croatis; quibus Rex ſubmiſerat complures Haſtatorum turmas, in ſuper Marſchallum, Lubomirium, vt Urbem propè extremum aciei cornu tueretur. Subſidiaria agmina componebantur ex militia Bauarica & Saxonica, præuijs ante ſigna Electoribus: quos modo conſimili excipiebat VALDECEVS Comes, copiarum Impetij Ductor. Robuſtus hiſ miles, ferro torace, incuru enſe, ac trino ſclopo armatus, etiam capite galeas pleriq; geſtauere. Ita in quinq; lineas diſtincta acies ſtetit, altera primæ, tertia ſecundæ & per conſequens nouiſſima præcedentis inhærentes veſtigio, ac cunctis frontem, diducta in longum ſtatione exequantibus. Quin etiam pedes Cæſarianus ab læua, Regius à dextris

dextris processit, trabes ligneas acuminatis palis transversim confixas portando, quarum obiectu insultum Equestrem arcerent.

Ac ut honori & perennitati famæ fortium virorum ex merito tribuam, in eum modum pedestris acies sub Tribunis ac Generalibus suis instructa iuit. Componebantur ex legionibus phalanges, militari Vocabulo Brigadæ, quarum quatuor dextro, totidem sinistro cornu incesse. Primæ præerat ERNESTVS DENHOFF Castellanus Vilnensis, Peditum, ut vocant locum tenens Generalis; sub eo Legatum agebat BERNFEIER; tum & OTTO SESWECIER, Colonellus legionis Serenissimi Principis IACOBI. Et hæc phalanx Pedestris Regia dicebatur. Alteri imperia dabat STANISLAVS MORSTIN, Vexillifer Zatorien- sis, Legionis Sacræ Reginalis Maiestatis Colonellus, Legato Legionis Gerardo Tytinghoff; Primipilo seu ut illi dicunt Maiore Christiano MORSTYN; Iungebatur Colonellus VENCESLAVS SZCZ- WKA Dapifer Visnensis, locum tenente Weretyczo. Tertiam duxit ELIAS ŁACKI Vexillifer Terrarum Prussiæ, Legato FRANCISCO LANCKORONSKI Stobnicense Præfecto. Complebat phalangis corpus, VENCESLAI LESZCZYNSKI Palatini, Podlachia Legio, Locum tenente THOBIA KNOBELSDORFF Nobili Pru- theno. Parebat quarta FRIDERICO GREBEN, Legato Legionis Gutrio; accedentibus ad complementum IABIONOVII Ducis Generalis ac KRASSINII Regni Referendarij binis legioni- bus, quarum prior sub Berenso, altera sub TIBVRCIO ZORA- WSKI Palatinatûs Sandomiriensis Terrigena contribulimco Le- gatis. Medio procedebant Machinæ sub imperio MARTINI KACKI Castellani Leopoliensis, Supremi Armamentatio Regni Præfecti, Viri quæ externis, quæ Polonicis bellis, exercitatissimi. Huic FINK Legatus aderat, ac RYTKOWSKI Legionis Maior, Sinistrum cornu primam phalangem habuit, sub Colonello Butlero, NO- VENSI Præfecto; etiam Bydgosciense Capitaneo, uterq; iuncti KACCII phalangi machinis attendenti. Secunda sub IOANNE DENEMARK Colonello, Legato Legionis Sakieno. Isti co- hærebant Legiones, POTOCII Castellani Cracouensis, Mare- schalci

ſchalci LVBOMIRII; deniq; Illuſtris de Maligni Comitum, apud
 quem ſtirpe Gallum, & Virtute excellentiſſima Heroem pro Le-
 gato egit KOZŶCHOWSKI Nobilis Polonus. Tertia parebat
 THOMÆ ZAMOYSKI Caſtellano Halicienſi itidem Colonello
 pedeſtri, ſub DOMARADZKI Legato. Supplebant MARTINI
 ZAMOYSKI Lublinenſis ac STANISLAI GNINSKI Czerni-
 chouienſis Palatinorum Legionem ſub Colonello WILHELMO
 DOBSZYC ac Legato Frank. Insuper quartam duxit Supremi
 Regni Cancellarij Colonellus KRAVZER, aſſiſtentibus SIE-
 NIAVII Campeſtris Ducis ſub Colonello ASVERO qui hic ca-
 ſus; ac DENHOFFII Pomeraniæ Palatini, Legionibus. Hæc pe-
 deſtris aciei ſeries; ac ſub octo; phalangibus diſpoſitio. Simili or-
 dine ſed minoribus agemmatibus Deſultorij (ætas Dragonij) pro-
 ceſſere, vt qui per concifa viatum aut nemorum latebras, ne late-
 ret hoſtis diſcutiendas providè ſubmittebantur. Prætorix legioni
 Regis, quam à cuſtodia Corporis Guardiam vocant, præerat IO-
 ANNES GORZYNSKI Præfectus Starogartenſis. Deſultorij imperia
 diſtribuebat ſupra memoratus Malignus Comes, ſub eo IOANNE
 GAŁECKI Culinx Regni Præfecto, GEORGIO TAVBE, FRI-
 DERICO STREM, IOANNE KOSKIEL ac ANDREA CHEMSKI
 eius militiæ Tribuniſ aut legatis legionum. Sed hanc aciei di-
 ſpoſitionem recensent graphicè ij, quibus cuncta ad amuſſim
 tradendi ſedulitas aut ingenium, mihi ob loci inæqualem ſitum,
 tùm ſtridentia tela, curioſum nimis agere, non vacavit. Sic ordi-
 nata pedetentim proceſſit acies, etſi nec vno tenore, nec ſimul
 promotò gradu; cum ſpatium vnatenus ingruendi, iniquiſſimus
 loci ſitus eriperet. Quippè montium declivia, frequentes oc-
 cuparant vineæ, quarum traduces exciſis ab hoſte pampinis, à
 terra palmo exſtantes, gradientibus equis offèndiculo erant, cal-
 caneos præacutis truncis fodiendo: eadè vineæ præaltis foffis,
 ac exaggeratis metarum in morem Capidum cumulis circumdu-
 ctæ, deſcenſum molientibus obſtruebant; ſubter quas maceries,
 inuoluti hoſtes, in noſtros, qui ſuperne conſiſtebant, tanquam
 à vallo iacularentur. Is loci ſitus in multam diem extraxit cer-

tamen:

tamen : nihil tamen moratus pedes, cui per acervos lapidum delabi pronius esset, ac re cum Ianczaris certamen inibat, quoad cohortes vt cuiq; infestis, cum signis facilior via, vinearum angustijs se eijcerent. Non tamen vnâ omnes ingruere poterant, Quo animaduerso REX, primos Ordines ardentius inuehi iussit; adeò contemptor discriminis, vt sub ephebo lateri proximior, pila tormentaria equum comminueret. An verò vsurpatis antiquo more, verborum incentijs compellaret militem pugnam capeffentem, haud perindè affirmem, suffecit praesentia Regia stimulasse, & non otiosis prodemijs, sed exemplo ad ineundum certamen hortari. Idem IABLONOVIO, idem SIENIAVIO Polonicis Ducibus, ad insigne virtutis opus animus; ipsi legionibus prauij hostem incurfauere; frontem per se, latera & tergum subsidijs erexere, recentes fessis, sanos vulneratis substituentes: vicissim milite, quid sui muneris esset affatim explente. Siquidem protensâ valle, Miles noster exactis Ianczaris, non segni gradu signa protulit, illic maximè vbi Wezyrus equitatus sui robur, in dextro cornu incedentes cohortes, effundebat. Cecidit hic STANISLAVS POTOCKI Haliciensis Praefectus, ANDREÆ Castellani Craeouiensis Filius, nuper è Gallijs redux, ingenio ac indole egregius, vel morte ipsâ demùm felix; cum nec rarum, nec recens sit, POTOCKIIS pro Patria sanguinem fundere: quidni pro gloria Crucis, vt qui Semitrium Salutaris trophaei Signum, in auito stemmate deferant. Idem Fatum subit ANDREAS MODRZEWSKI Curia Regni Thesaurarius, Totomiti Rzeczycij Optio, cumulantibus stragem commilitonibus, quorum è sola POTOCKI cohorte septemdecim, Rothmagistro suo mortis socij concubuere. Etiam ZBASKI Lublinensi Succamerario per tibiam pedis glande traiecto, à quo vulnere post diem obiit. Sanè atrox vndiq; oriebatur praelium, maximè vbi interiacens planicies concitandis equis spatium dabat. Contorquebant hastas Hussari, adeò strenuâ in hostem impressione, vt aliqui ex his, vel duos transuersim infestâ cuspide egerint. Ante alios Nobile hastifragium edidit, memorari digna cohors Principis

ALEXANDRI, in densum ipsiusmet Wezyri, ductante ZETTERZ-
 CHOVIO, comitatum inuecta; eodem feruore SIENIAVII
 Campiducis illata est, SOLTUKO signifero, in manu quâ vexil-
 lum deferebat, fauciatò; & quæ aliæ ponè stabant Hastatorum
 alæ, dextrè admodum hastas pectoribus hostium immersère; vt
 iam tandem ex eminenti diuo prospectans Wezyrus, quid vltra
 sperandum, quid timendum sibi, facile conijceret. Tunc de-
 mùm Barbari viros & ferrum, & futilem ipsi suum experti typhu-
 ni, respectare tergum, flaccescere animis, mox sensim recedere
 cæperunt. Sed recessus adhuc erat, non fuga, & ostendebant
 abire tantùm, vt reuerterentur. Quippe Wezyrus, etsi iam re in-
 clinatâ, ferocissimos suorum, vbi maximum hastæ nocumentum
 dabant, submittebat; qui velut æstro perciti, adeò in aduersâ tela
 incurrebant pernicaces, vt obseruatam fuerit, ex illis non nemi-
 nem, hastili medio pectore transuerberatam, in eum qui impe-
 gerat telum, illatæ mortis vltorem, concitato equoq; ferroq; in-
 eurrisse. Similis Germanorum sinistro cornu fortuna & dexte-
 ritas, dimicabat strenuè, Gens armis egregia, respondebatq; mili-
 tum ardor, Ducum imperijs: nisi cum ad manus ventum, Turcæ
 grauioris armaturæ impressionem, facile pernicipibus equis elu-
 dentes, mox reductis habenis, ex vetere gentis disciplina præli-
 um instaurabant, ac contemptâ stridentium globorum procellâ,
 circumuentos mitâ dexteritate, seu machærarum acumine, de-
 niq; equorum agilitate, plurimos decapitabant. Ita iunior Dux
 Croiæ, è veteri Belgarum Arescotanorum stirpe; HENZYKVS, ac
 complures alij ex Germanico Exercitu, interiète. Eâ namq; in
 danda vulnera proficiebant Barbari efficacîâ, vt conspexerim
 ipse, hastatæ cohortis militem, quem è ferro galea tegeret, irritò
 crassioris laminæ præsidio, discisso medio tenus capite prostra-
 rum. Adnotare lubet, vt medio in prælij æstu Wezyrus, quid
 sibi animi esset, ostensurus, in opposito colle, grande conopæum
 erigi iusserit, vnde maiori authoritate militi in pugnam imperia
 daret. Etiam Rex suum aduehere præcepit, non vt fastum
 Barbari æmularetur, Sole enim non ymbra teste, vincere voluit;

Sed quod ex pertinacia hostium, in alterum diem protrahendum certamen existimaret. At ubi Christiani planiore loco, vna & cominus saggredi, cornua aciei in colles erigi, maximè qua ad radices montium, sinistrum cornu Turcarum, dextro nostro committebatur, metu, nè sensim circumuectus Eques tergum inuaderet; haud obscure acies illorum fluctuare cepit; Wezyrusq; sorte & casu, qui imminebat attonitus, agnouit demùm, quod ante ignorauerat; *mutabile esse fortunæ ingenium, & dùm iniqua belli causa est, rarè dextrum senionem iaci.* Primos in fugam se coniecisse Budensem & Agriensem Passas, vulgi relatio tulit; non diu post, in poenam militatis probri, à Wezyro strangulatos. Tum verò immensum illud agmen dissipatur metu, frustra & diu retentantibus Ducibus, donec & illi, postquam sisti aut retrahi fugax multitudo non valuit, quæ vna supererat salutis via, ceteri abitu sibi consulerent. Wezyrus pernici equo, ante se in omnem casum conduci solito illatus, præcursores sequebatur; non tamen vecors aut immemor sui, nisi prius defodere pyrium, tormentis ansas auellere, aliqua ex his campestria in viam rapi, captiuos mactare, deniq; Ianczaros vacuis equis imponi, aut à Spahijs, quæ eriperet insequentibus, post terga confessores accipi iussisset. Fama erat, constanti Renegatorum assertionem firmata, inclinatis rebus Wezyrum, coram duobus Filijs iam Passarum honore functis, lachrymabundum inculasse fortunæ vicissitudinem, vt quæ fallax semper, nunc itata, repentinam Ottomanicæ amplitudini mutationem adferret. Dein ad accersitum Scytharum Hanum (abhinc vti de Rege Polono amicè sentientem, & cuius eo prælio nulla notabilis opera fuit, meritò suspectum) dixisse perhibent. *Et tu (inquit) Sodes Turcarum Imperij columen es, huic laboranti bodje consilio & opitulo succurre? Macte animo, instauraemus aciem, periclitentur, qui periculum faciunt Christiani, & suos ferro subdant ingulos, qui nostros petunt. Præo eccè, vt meos incitem, tu similiter coge in certamen tuos, annuet Deus in hostem Musutmanorum, fatale ferrum vibrantibus.* Adhæc Hanus nihil pro vsu præsentis, aut Wezyri ferocia reposuit; vel quod dudum à Rege donis, quæ etiam Diuos placare

placare solent euictus; vel quod genti rapaci, dum recentes in bella eunt, non sine sanguine prædas conquirere solitum; vbi manubijs se exarauerint, cordolium est habentibus mori. Contra Turcis ea præda gloriosa, quam rapiendo possident, & populantur, vt consistant: Scythæ captiuus & armentis victoriam æstimat, & magis ignaua spolia, quæ abduci, aut fugâ seruari possunt, placent. Ita commotâ hostium acie, Christiana quantum per concisas valles licuit, tergo abeuntium insistens, suis ordinibus totum iuit, postquam stataria pugna ab hora diei octaua, ad quintam post meridiem constanter perdurasset. Etiam Rex sudore & puluere ad raucedinem oblitus, primos inter ordines perrexit, idem Principes Ducesq; præstitere, suis quisq; præeundo agminibus, attenti & flagrantes, quod passim rumor reeuntis in iteratum conflictum Wezyri spargeretur. Id captiuus, id transfugæ narrabant, persuadebatq; Chocimensis pugne victoria, vbi iisdem Turcæ, intra Castra sua, cruento admodum certamine, cum nostris depugnauerit. Ergo vt prudenter Rex vicerat, neq; properanter victoriam prosecutus est, cuius ea quæ pomi natura, vsui non est, nisi maturescant. Per media itaq; hostium Castra acies processit, in quantum soluere, aut concidere Ordines, immensa illa tentoria non cogerent, quibus conficiendis, tres Orbis partes, multorum annorum labore, retrices egerant lanificalque penda sanè supellex, nam supra centum millia extitisse creditur, non ad magnificentiam modo, sed luxum. Non hæc illa è pelibus tentoria, pluuijs ardoribusq; cæli arcendis; sed aureis filis Phrigionum arte picta, lapidibus intexta pretiosis, vraniscis auro, lacinijs serico, funibus coccino nitentia. Referebant aliqua Palatiorum speciem, tridinijs, diuersorijjs, Cameris distincta; aderant supernè ambulacra ac peristylia; continebat ambitus Balnea, porticûs, hortos extemporaneis fontibus iniquos, aliaq; barbaræ opulentia ostentamenta. In his, diuersi Wezyro secessus; vbi videre erat, eximia specie Struthionem, vocalem libero volatu Psittacum, cuniculos cicures, ac cum cercophiteco grandi, multimodas feles. Ad eundem modum, sed in meliorem vsum,

Castrensis apparatus sanè mirabilis. Ingens vis auri argentiq; exquisitæ vestes, pelles pretiosæ, argentea mensarum suppellex, præcipue fræna ac equestres sellæ, quæ ephippia vocant, miro artificio & auro segmentatæ. Armorum stupendus apparatus. Solus pulvis pyrius pretio Millionis æstimatus. Ferri plumbiq; stitices, fundendarum machinarum officinæ, pecudum ouiumq; greges, Cameli, muli, asini; omnigenæ frugis sub dio repositoria, etsi patuit ob pabuli inopiam, Turcas tunc equorum iacturam subiisse. Hæc militi, qua Polono, qua Cæsareano cessere, sed quid inter tantos? cum plures qui raperent, quam qui relinquerent, essent. Magna tamen pars obuinit Regijs, cum cubiculo Wezyri Præfectus, adhuc dum puer ad Machometismum tractus ad nostros transfugiens, Prætorium heri Polonis monstrauerit. Periëre ex præcipuis Kihaiâ Wezyri, seu Maior domûs, sex Passæ dignitatis præcipuæ; reliquorum inire numerum haud facile fuerit, inter conualles fossasq; qui cadebant deiectis, etiam illis suorum cadauera mirâ celeritate ex arena subducentibus. Ad sex mill: cecidisse constans rumor tulit, festinato abitu interueniente cædibus. Wezyrus continuatâ per noctem fugâ, in alterum mare nouem Milliarium confecit iter, ac quò securior insequentium manus euaderet, familiaris sui penulâ tectus fugiebat. Huius vexillum viride, labarum Machometi dictum, quò ab Imperatore suo authoratus, in bellum contra Christianos iuit, Rex allatum sibi, protinus Summo Pontifici misit, spectaculum Vrbi, ac monumentum Victoriæ in Vaticano suspendendum. Faciam transmittendæ ad posteros memoriæ causa, vt obiter adnotem, præcipuorum eo bello apud Turcas Polemarchorum cognomina, prout ex Matricula armilustrij, ab ipso WEZYRO apud Vennam acti, Germanis constitit; rem hercle Lectori non in iucundam, nec extra orbitam Historiæ. Præcedebat Kara Moiztassa Wezyrazemus, Supremus Sultani sui Vicarius, primarium consiliorum bello & pace caput, & quodammodo Imperij Orientis consors: animo violentus & imperuasibilis, & qui à suis ob Tyrannidem, indomita bestia diceretur. Alter ab hoc Kara Mehe-

met, Passa Mezoporamiæ & Wezyrus; Chidir Passa Bosnensis, ætate grandis, sed actu viuidus. Imbraim Passa Budensis, & Wezyrus, homo acer & Wezyrazemo æmulus, vnde causa vt suspectum strangulandi. Husseinus Damasci Passa, qui ad Viennam interijt. Hassan Temesuari, Mustafa Silistriæ, apud Parkanum captiuus, Achmet Oglî Magnesiæ, Hodzia Oglî Romeliæ, Aube-kir Aleppi, Strigonij traditor; Achmet Natoliæ, Halil Siuas Sebastensis, in prælio trucidati; Aftan Nicopolienfis, Musztassa Ersecouienfis, Iurgi Agriensis, Passæ; Imbrahimo Budensi, vt ex amicorum numero, ita & mortis socij. Præterea Ianczarorum Mustaff, Aga, Osmanes Spahiorum Generalis, & alij. Complebat numeros Mechmet Gierei, Scytharum Hanus, Michâel Abassi Transilvaniæ Princeps, Syrwan Canthacussenus Moldaviæ, ac Ducas Valachiæ, Palatini, pro Vasallorum Officio auxilia ferentes. Transeo reliquam Serperastorum turbam, grauiâ papyro nedum bello nomina. Ipse Emericus Tokolius, prima & maxima calamitatis Austriacæ fax aberat, procurandæ scilicet à tergo securitati ac com meatui relictus, non plusquam semel salutandi Wezyrij, gratia in Castris obsidionalibus hospitatus, Reliquerat nihilominus, copias quæ nomen auxiliorum Hungariæ ferrent, trium propè millium, sub Comite Battiano, Praszkonuicio ac binis Nadatdijs Fratribus, ipse interim velut partes Parrifamilias sustineret, longius se à discrimine submouit. Cæterum ex ipsis rationalibus hostium consistit, à capto obsidio ad vsq; septimam Septembris, Wezyrazemum Libithinæ Hecatomben ad Viennam dedisse, quæ Turcicis capitibus constaret Nro 48544. Adde prælio campestri casos, post prælium iugulatos, per auia ac sylvas fame, varijsq; casibus enectos, comperies iacturam virorum, etiam supra morem & possibilitatem, multiplicata Polygamia, nec facile nec citò compensabilem fore.

Ingens ea die REX, in oculis tot gentium exhibuit inuidæ fortitudinis documentum; vbiq; ordinans & disponens, cum subinde mutato equo, per ardentissimum solem corpore crassior, apud principia aciei, hic inde volitaret. Idem Principibus Impe-

rij Ducibusq; ardor, qui in arenam prima luce descendentes, ad occasum solis & hostis fugam, ante signa conspicui steterê. CAROLVS Princeps LOTARINGVS Cæsarei Exercitus Generalissimus, MAXIMILIANVS Bavarus, ac Saxo Electores, VALDECCVS Imperialibus copijs impositus Ductor; LVDOVICVS Badensis MARCHIO, bellici consilij Præses. IVLIVS FRANCISCVS Dux Lauenburgicus, etiam CAROLVS Dux CROIVS è sclo-pæto vulneratus: altero eiusdem sanguinis Duce, multis confesso vulneribus, ex quibus dein extremum diem obiit. Claruère præterea è Tribunis, STRALSONDIVS Bauaricorum Locum tenens, Æneas Comes Caprara Cæsareani Equitatus Magister, RABATA, DVNEVALDIVS, CAROLVS Comes PALFIVS, Hungarorum Cæsari militantium Ductor, GONDOLA, TAFFE, BARO à MEREZ, HALEVILLIVS, MONTECVELLI, GÖZIVS, Equitum quos RAYTROS vocant Præfecti. Tum SCHÖLTIVS Comes, STYROMA, HEYSTERVS, QVEFSTEIN, KARAFFA, SCHARFENBERGVS, HERBELLIVS, Desultorium (alias Dragoni) legionibus impositi. NICOLAVS Comes LODRONIVS, KIERAVS RICCIARDINVS, tum alij turmis Croatarum imperitabant, reliquorum non segnis nomenclator adesse, si quantum famam armis, ita transmissa notione sui, memoriam probatæ virtutis procurassent.

Victor Exercitus, ultra Castra Turcica (aliquot legionibus custodiæ causâ introductis) noctem exegit; etsi Turcæ impermuniendis Castris, vix quidquam operæ locent, aperto campo inuincibiles se existimando. Molesta nox ea, æstu & labore fatigato militi, qui accinctus, ieiunus, ex somnis in triduum egit, neq; tunc armis exui permillum, sparso rumore, Wezyrum infelicis diei fortunam, nocturno prælio sarcite velle: sed super hæc, grauis ex eiectionis Castrorum factor, super incubantes cadaueribus legiones intolerabiliter afficiebat. Certè mirum fuit, quomodo delicatæ naris gens, eam graueolentis aëris molestiam perferre potuerit. Accessit quod Pyrius terræ suppositus, erumpentibus subito incendijs, humi recubantes nostros territare. Istius saccos aut vasa, Turcæ ante prælium sparsim defoderant,

recepturi si vicissent; si secus alea caderet, in nihilum redacturi, nè victor potiretur. Et defesto illi addiderant fomites, vt lente subius terram deflagantes, vbi succendisset pyrium ignis, horribiles flammæ, non sine noxiæ proximorum afflatu ederent. Nec incognito per noctem malo obuiari potuit, ingenti Castrensis elementi dispendio: nisi quidquid hactenus molestum emolliret victoria, vt tunc strenuè parata, ita admodum cautè habita.

Sed Vienna maximè presentis victoriæ fructu lætata est, Vrbs opulenta & frequens, & quæ iam ab extremo discrimine non procul distare etiam à cordatissimis censeretur. Eius à meridie latus interscissa torrentibus varijs camporum planicies subit; tergum & in Aquilonem vergentia Montes Cæsij cum Danubio elaudunt. Nec tamen aut flumen, aut Montes opportunitati Vrbs incommodant, cui vtriq; elemento, peculiare insunt à natura dotes. Nam in aquis, præcipue flumine nauigabili, quæ commoda ac necessitas? etiam in ipso inaccessarum rupium horrore, inuenias vsum: Hinc arbores, ligna cædua, aliæq; nemorosa plaga vicinæ vrbi ministrat; sed quod maximè ad vitæ vsum conducit, declinia montium vineis consita, ad felicem racemis vindemiam, suo autumno populum vocant; qui laboris impiger, replet ædium infima expresso torcularibus mero, non magis generoso quàm abundante. Ita horrorem montium fertilitas, sterilitatem vindemiæ, naturæ solitudinem prouentus exuberantia vincit. Ea Viennæ commoda, quibus tunc interuersis, ipsa in tertium mensem irremissa, vrgebatur obsidione. Habant concussa tormentis muri, solo æquata turres, deiecta templorum, culmina; vel ipso Augustali Palatio miserum in modum deformato. Sed quod periculosius, interiacentem manijs, ac hostium stationariam, adeo dissecerat cuniculorum vehementia, vt continuata ad intervallum trinæ hastæ ruina, aut Vrbs necessario dedit; aut ab hoste violenter intrupi potuerit. Nihilominus vrbs fatum, sed magis venturi spes auxilij, non vltra sextiduum tolerabile discrimen, diuinitus morabantur. Et adfir pro tempore *in manu Dei viventis virtus*. Nam vt victrices Christianorum Aquilæ

Turcarum tergo insistere Staremburgus vidit, etiam ipse nouissimo conuulsu lacertos mouens, in media hostium opera erupit, complures Ianczaros, in continuandam impressionem relictos concidit aut caput; abitu suorum desertos, & ideo tantum stationi quia fugere non poterant insistentes. Ita finijt obsidium Viennæ, cui vltra XXXX. Mill: Turcarum impendit Wezyrus: ac qui insuper, liberationi eius probro fugacis animi litaret. Eam benè ante obsederat Solymanus Turcarum Imperator, sub Annum Ch: 1529, ingenti armorum vi, & apparatu subigendam destinans. Verùm spei irritus abscessit, tuente locum fortissimo Herôe. PHILIPPO RHENI Palatino, ac feliciter defensam Imperatori suo restituente. Idem nunc RVDGERVS ERNESTVS Comes Staremburgus, Gubernator præstitit, famâ & perennitate Nominis dignas, industriâ, vigilantia, prouisu, negotio par, etiam pericax aduersus metum.

Placuit dehinc REGI, inire Urbem, non vt ante visam, ac nunc obsidij malis, squallentem spectaret, at quominus pertinacis vtrinq; virtutis vestigia præsens intueretur. Obuium excipiebat Urbis Præfectus, humillimè Maiestati Regiæ adgeniculans, monstrabatq; vt Turcæ superatis exterioribus munitionibus ac prætentura (contra carpen) dissecta, molem cornu operis, inter Palatium Augustale ac Lobel munimentum, violentia Cuniculorum (minij) suggesti, prope suam effecissent, vnde pertinaciter insistentibus, breue restaret in subigendam Urbem iter. Attentus inspexit REX semirutas moles, stupendos eiecta tellure hiatus, vis obsidionalis tractum, subterraneos pro cuniculis ductus ac multiplices Meandros, operosâ sanè industriâ elaboratos; ast in summum nihil pro futuro conamine, DEO pro suis pugnante. Verborum dehinc officia non ineleganter à Staremburgo adiecta, quo gratam mentem liberatori suo & Urbis testaretur; vicissim à Rege paria meritis encomia recipiens; grande virtuti præmium, à fortissimo strenuum laudari; id insuper fauoris Regij documentum consecutus, vt in domum eius sumpturus prandium cum Electore Bauaro concederet. Ad Regij aduentus fa-

nam tota Vrbe diffusam, turmatim populus, spectandi avidus concurrebat; plateæ, ostia, fenestræ, tecta, nec vllus vnde conspici posset angulus, spectatore vacauit. In transeuntem acclamationes laudescq; congestæ; quas ipse per Germanos lateri adherentes moderandas, silentio mandabat, aut concitato equi vestigio effugiebat. Apud Staremburgum prandenti, Cæsar per literas manu propria exaratas, mox Viennæ se ad futurum scripsit, tantum hospitem à condita Vrbe, vix alterâ vice eam ingressum, ex condigno tractaturus. Verùm REX sub vesperam concessit in Castra, vbiq; molesto accursu populi viam obstruente, cum præter liberatæ Urbis beneficium, lecta per triduum in Castris Turcicis, Viennensi plebi spolia, geminatam excitarent gratitudinem. Erat tamen, vt aliquantum plus Poloni in incolis Urbis, necessariæ humanitatis desiderarent: quos vulneribus semineces, aut morbis confectos, non modò fomentis, in vitam necessarijs nemo iuuat, sed receptum in aedes aut hospitia ægrè reperiebant. Comperta scribo, morbo tunc ipse conflictatus, cui primum Viennam vidisse, nec hospitium inuenisse licuit. Sed fortè vt Aduenis in amplissima Vrbe, non vsq; benè esset, faciebat, nondùm reddita incolis pristina mens, ac in permixta tot gentium colluue, districti pluribus haud sufficiebant vniuersis.

Decimâ quartâ Septembris, Exercitûs ab vrbe iam aère grauijs iam infectis, quibus ex putredine humorû germen molestati, Castris, quæ densius quercetû à tergo clauderet, in ripa Danubij confedere. Non gramen hic per circumsitam oram, aut frutices, non segetis alicuius copia; vbiq; protritum equorum vestigijs sabulum, ac quidquid viret à transeuntibus Turcis absumptum. Vnde quercuum folijs ac frondibus equos alere necessum fuit, nè tum quidem postquam pampinos consumpserant esu quercinæ maciem deponentes. Diffugientibus Turcis lætus Cæsari nuntius affertur, de insigni victoria, simul & præsentis liberatione Urbis; quod vtrumq; LOTARINGVS Princeps per AVENSBERGI Comitum festinanter significabat. Is haud morâ nauigijs DVRENSTETINO, Clastroburgum soluens, celerem abitum remigijs pronoc-

amne festinari præcepit. Interim prænuntij Cæsarem venire af-
 ferebant, qui per viam non sine cordolio aspexit, redactæ in cine-
 res Austriae suæ vastitatem. Solatio fuit Viennam intra muros
 inuenisse, tum vastatori hosti, fugâ & ereptis spolijs repositum ta-
 lionem. Placuit subinde, quibus apud Principes rerum Ordo in-
 cumbit, vt CÆSAR ac REX, rato & grato spectaculo congres-
 suri, diffusa planicie explerent in præpatulo salutandi officia: ac
 dum inclyti Orbis Christiani Monarchæ, duraturæ pignus amici-
 tiæ, dexteras iungunt, Mundus ac Exercitus sui aspicerent, cæteri
 Principes concordiaæ effectum imitarentur. Dum lento equi ve-
 stigio incedit CÆSAR, interim steterê instructæ, quæ Germana,
 qua Polona acies, vtriusq; quos Spiritus in prælio gesserant; vultu
 referentibus. Apud Schuechetum Polonis statio, qui confertis
 ordinibus suo more steterê sub signis: Vbiq; tubæ ac tormento-
 rum bœatus, & quo alio ciere Mattem sono apud militares solitum,
 resonabant. Superuentu CÆSARIS, REX Polonus pergit
 obuiam, donec eo ventum, vt tradere manum, & miscere am-
 plexus possent. Tam verò amici gestus, arrisus placidi, breuiâ
 pro more Maiestatis verba, aut pro grauitate silentium. Post-
 quàm verò mutuo obtutu aliquantum defixi egerant, tunc CÆ-
 SAR LEOPOLDVS. *Dei munus est, (inquit) Serenissime REX, quòd
 aduersus hereditarium nominis Crucifixi hostem, idem ipse Altissimus
 rem Christianam prospero Viennensis prælij successu, adiutam voluisset.
 Cuius victoria post Deum magnam partem deberi Maieitati Tuæ, auxilia-
 tori fortissimo, non fateri modo, sed apud Orbem Testem se, Viennam suam
 ad posteritatem æternum fore monumentum.* Hæc pressè elocutus,
 iterùm Regem amplexu peramanter stringit. Æquè REX capitis
 ac corporis decoro motu, venerationem mutuam reposuit, ad-
 diditq; Latine Verba, quibus exhibitorum auxiliorum opus mo-
 destissimè extenuaret; itidem breuiter, vt pro quo recentia facta
 loquerentur. Mox IACOBVS PRINCEPS Cæsarem Venera-
 bundus salutauit; deinceps vtriusq; Procures, Poloni Cæsaris
 Germani Regis, oscula manibus imprimentes: Rege vt quisq;
 suorum ex ordine veniebat, cognomen salutantis & dignitatem
 expo-

exponente. Deinde Exercitui, qui pone stabat visendo, diggre-
ditur Cæsar, signiferis in prætereuntis venerationem, Aquilas
Polonas deorsum ex mandato demittentibus. Præcipuè Hussa-
rorum robur & arma prope conspicatus, genus militiæ laudauit,
à suis edoctus, quam validus in prælia hastarum turbo, nuperâ
acie Turcas permiscuisset. Post digressi ab inuicem Principes,
de prosequendi belli rationibus, per internuntios egere; cum
vtriq; mutuâ conuersatione frui non diu vacaret, tum quod ma-
gna consilia opportunius secretò expediuntur. Etiam quo ad
posteritatem liberatæ Viennæ transmitteretur memoria, Cæsar
ex auro argentoq; cudere nummos iussit, Imperialis Taleri valo-
re & quantitate. Vidi etiam ego, quia rarum inter nostrates
xenium aspicere tantum licuit. In vna parte, exstabat super glo-
bum Terraqueum Urbis obsessæ typus & forma, quam super
aquila expansis alis ferebatur, additâ Epigraphe, *Sub umbra ala-
rum*. In altera inscriptum erat. *Anno Ch. 1683. Die 14. Julij, Vien-
na Austria à Turcis obsessâ, sed protectore Altissimo, LEOPOLDI PRI-
MI Imperatoris industriâ & consilio; REGIS Polonia IOANNIS
TERTII presentia & valido auxilio; Duce LOTARINGO Cæsaris
locum tenente Generali; Comite Starembergo, Urbis Commendante; in
persona succurrentibus; Bauaro, Saxone, & Imperij subsidio, cum Comi-
te de WALDEK; Capitân: Deputat: Præsiden: Viennensium deniq;
Vniuersitatis Senatûs, Officialium, Ciuium & Incolarum concordia obse-
quio, prostrigato hoste, Anno Ch 1683. Die 12. Septem: liberata Vienna.*

Sed casio nummi, superficialis tantum, ob liberatarum Vr-
bium memoriam, solennitas est: magis rara & memorabilis co-
ronatorum capitum felicitas, videre & aspicere; quod etiam sim-
pliciore maiorum ævo prodigij locum obtinuit; vt argutè exclamaret
aliquis. *O miseram sæpè potentiam, in quararâ felicitatis est,
ad bona priuatorum, nec suspecti commercij humanitatem peruenire.*
Addo ego, minus inuidendam Regum conditionem, quibus vel
dediscere vel frangere naturam hominis necessum. Parem di-
gnitate non aspiciunt; moribus & dignatione similem amare
non datur, agere & pati, nisi secretis, & per alios licet. Si amico

opus, charta, lingua, aut emissarij arbitrio paratur. Ita Maiestatis deterior statu subditi conditio, cui pares æstimatione, amandos oculis, amicos alloquio, discernere aut conciliare fas. Quod si ex Astris Planetarum coniunctiones, prospera aut contra, sublunari Orbi portendunt, quidni Monarcharum, vt rari, ita auspicati congressus, bonæ spei omen, subiectis Populis largiantur? Memorant Annales, à Casimiro Magno Rege Poloniæ, Carolum IV. Romanorum Imperatorem, Ludouicum Hungariæ, Petrum Cyprî, Sigismundum Daniæ Reges, sub Annum Ch: 1363 hospitio exceptos Cracouiæ. Posterius item Anno Ch: 1515. Vladislaus Hungariæ ac Bœmiæ, cum Sigismundo Primo Poloniæ, Reges, Maximilianum Cæsarem in Austria conuenere. Rara hæc fuit temporum felicitas, ingens sanè eius sæculi gloria. Sed sponsum Cæsarem comitati in Poloniam auspices Reges, hilaria tantum nuptiarum exegerant; aut Maximiliano congressi aduenæ Serenissimi; Infantum duntaxat liberorum connubia, Viennæ stipulabantur: nunc CÆSAR ac REX, mutua opera, ac reciproco usu Victores, non iam spes, aut sollicitudinem in futura, sed præsentis Victoriæ fructum, metumue; in subiectos populos aut hostem distribuebant.

Depulso Austriæ visceribus hoste, maior supererat labor insequi abeuntem, quam vicisse armatum; cum exinanita commeatu ora, ingentibus alendis copijs impar esset, & confectas inedia obijcere redeunti Wezyro, discriminosum videretur. referentibus captiuis, maioris virtutis opus eum edere meditari, si fugatantum, non clade prostratus, ac post plagam animosior, rursus arma in Christianos verteret. In restaurandam partium fortunam, præstò aderat impulsor Thokolius, quid in Cæsarem Leopoldum ausus, tum demùm agnoscens, vbi fracto Turcæ patrocínio propior pænæ metus, nimios illos adipiscendi diadematis spiritus, sensim excuteret. Ergo quod credibile, ingenium & fasus hûc vertit, vt prensato in reconciliandum Cæsarem, Rege Polono, rursus in reparandas Vires accenderet Wezyrum; alias impaudum, & cui nisi sorte per arma restituta, ad Soltanum su-

um redire plenum discriminis foret. Talia dum metu aut nouissimâ desperatione apud Budam agitantur, adfuit mox Constantinopoli cum literis Czauzius, etiam in adiuncto Wezyro dona ab Imperatore ferens, gnauiter gerendi belli instinctum, ac documentum fauoris. Erant Vexillum, claua Imperatoria, vestis auro texta, instratus equus, haud obscura in erigendum post cladem animum illicia: suspicari barbaro, superficie tenus aestimata. Heri sui ingenium aliis pernoscenti. Sed talia accipi oportuit alacriter, velut insigne gratiæ opus: præsertim cum auxilio venirent, recentes Turcarum copiæ, triginta Mill: numerum superantes, præter Adzygereum Scytham, totidem suorum adducentem. Reserebat iste prouectionis gratiam, quod priore Hanno exautorato, à Wezyro in Principatum Tauricæ recens proueheretur. Hinc ex metu Barbaris fiducia, & in spes nouas animus.

Die xix. Septem: ob nuperam Victoriam Rex, ostidiale Sacrum celebri solennitate exegit; sub tremendum Missæ Sacrificium genu flexus, & postquam Ecclesiastes facundè in rem præsentem disseruerat, editus demùm è machinis fragor, quo Castra & circumiecti Danubio montes latè resonuère. Possonium dehinc ventum Hungarici iuris Urbem, cuius in edito colle arx firmo Cæsaris præsidio tenetur; Vrbe ipsâ à Turcis properantibus Viennam, sine noxa in tempus transmissâ. Hic in latè patentibus pratis consistère Exercitus, medio inter Castra & Urbem defluente Danubio: ac interueniente sextidui mora, donec ponte tralatitico amnis brachia sternerentur. Isthic in Insulam Schut dictam traiectum, quæ à Possonio incipiens, ad Commarum vsq; duodecem milliatium spatio, in longum protenditur. Sub hac notabiliter apud nos minuebantur numeri militares, morbis aut crebris funeribus adeò, vt potiorem Exercitus partem ijs corripere palam esset. Id egere, dierum ardor, noctium frigus, in corpora mittori sub sole nata, valida antiperistasi pugnando; iam inopia panis, aut macilentæ bouinæ esus, crudior in potum Danubii aqua, vinum deniq; acre, natiuo è tritico liquori assuetos, molestissimo

stissimo ventris profluio affligebant. Dissenteriam Medici vocant, fortè quòd à natura hominis dissentiens, ingestos concoctioni stomachi cibos, per exulcerata ilia, cum dolore & cruore eijciat. Eo castrensi malo, rarus quisq; tam è Germanis, quam Polonis non Vexatus, præcipuè Legionarijs lethali Symptomate. Extinctus WIELOHORSKI, Wołhyniæ Castellanus, diuturnâ probatus militiâ, etiam Filius, dùm Parentis bustum in Poloniâ deportat, eodem lethi genere interit. VLADISLAVS item WILCZKOWSKI LVBOMIRII Sandomiriensis Præfecti, REMIGIANVS, STZAŁKOWSKI POTOCII Cracouiensis Palatini, etiam DYDYSKI cum plurimis alijs optionibus sublatis, cuncta remedia perijcaci morbo respuente. A quo item PRZEBOROWSKI; REGIS, è Societate Jesv, Theologus vitam finiret, cui & Medici & Pharmacopæi copia esset. Vnde è Castris Pofonium ægri militis recursu factò, adeò Vrbs ista morbidis, aut funeribus referta fuit, vt generale quoddam Nosocomium videretur.

At Thokolius, quid erga se Germanis animi, ac quantum alacritatis in prosequendum bellum Polonis superesset, per submissos, sublesta vt patuit fide, experiebatur. Iura Divina humanaq; tractis in Partes Turcis interuertisse liquido constabat; læsæ Cæsareæ Maiestatis crimine, vel seipso Iudice absolui nequibat; Germanorum odio, Hungarorum execrationibus, Polonorum armis, Turcarum ob cladem indignatione, damnatum se non noscius, in omnes figuras versatilis, quo se daret agitanit: cuncta illi desperata, parum à quoquam opis aut fiducia; Cæsaris festinantior reconciliatio suspecta, transfugium à Turcis, probri & discriminis plenum. Quid faceret? in extremis solers, nihil sibi Poloni Regis protectione tutius præuidebat, insigni clementia Principe, & cui recenti auxiliorum merito, coacti in arma Thokolij demeritum, à Cæsare condonari par esset. Ergo Absalonem, sub fide publica, delegat, qui non vsq; tenaces societatis Turcicæ Hungaros nuntiaret Regi, simul ciuilibus defectionis nefas, notabili facinore repensuros promitteret; modo REX

G

interpo-

interpositione suâ vltionem moraretur, emoliretq; Cæsaris iram, mox ei vniuersa Hungariæ exitio, nisi supplicibus parcat, constituram. Sed perfidia & simulatio, cognatæ inuicem artes, superficiali verborum apparatu haud inuolui poterant; apud eum præsertim Regem, qui nuper, simile CHMIELNICII expertus ingenium, & Crocodyli lachrymas, nunquam magis, quam vbi fuscæ nocentiores, probè intelligeret. Ast non leue habiturus ad famam argumentum, tum quod segregari à Turcis Hungaros, è re belli gerendi existimaret, interpositionem non negauit, si modo Hungari, è iurata Barbarorum societate, commissum in Cæsarem Maiestatis crimen, in posterum fide & merito melioribus diluerent. Hic Rhodus, hic saltus, vt probarentur opere, quæ proponebantur sermonibus. Sed vno pede apud Regem, altero apud Turcam subsistere arduum fuit. Quid ergo facit? (quæ olim Hebræo Absaloni crinium superfluitas, eadem Tekeliano verborum fuit) ambagibus ludit, querelas miscet, animos promissis implet, sanè Logicus sine conclusione: tempus interea lucri faciens, quo reparatis viribus, iterum fortunam suam, & spes Hungarorum Wezyrus erigeret. Etsi intellecta probè ars, attamen molliter responsum, ac subiade ad Cæsarem delegati, qui intimiora sensa exquirerent.

Permeante Austriæ oras Exercitu, etsi vbiq; dira solitudo, maximè tamen templorum abominabilis desolatio apparebat, quorum nuda exustis tectis mænia, intus cadauera, parietes cruore aut tabo oblitum conspiciebantur. Id ab immanitate Turcica; an rabie Calvinistica prouenerit, incertum; nam & isti in Sacra nostra vltra Barbarorum truculentiam feruntur. Fortè per exustum oppidum transeunti Supremo Duci IABŪNOVIO placuit ingredi templum, etsi in præsens igne penitus desolatum; vbi intrò reperit imaginem, Lauretani in formam iconis coloribus depictam, sed cuius pectus globo aut telo mediotenus disruptum esset. Ergo mirabundus indignatur barbaræ manni, stolidè in innoxiam imaginem crudeli, simul cohærentem scripturam legit; eamq; maioribus literis exaratam; vno latere. *In hac imagine vni-*

ces. IOANNES. in altero. in hac imagine IOANNES Victor ero. Læ-
 tus accipit Dux omen & imaginem, ac ne impostura aliqua in as-
 sentandum composita illuderet, exquirendo comperit, eam ima-
 ginem diu antè inter suppellectilem Templi habitam; oppidum
 verò ante trinos menses exustum, nè vnum quidem Incolam vi-
 um, post abitum Turcarum habuisse. Facile præterea ex literis
 coloribusq; situ diuturno obsoletis, conijci poterat, Diuinitus
 præmonstratam victoriam, cum qui illuderent credulis, Pictor-
 es, & Poëtæ, etsi maximè bellicis ingenium exerceant, non so-
 leant tamen inter operas castrenses connumerari. Hungari olim
 DEIPARAM in Nummis suis, Reginam Hungariæ signauère;
 abrogante post titulum hæresi, offert se Polonia, quæ Cælorum
 Imperatrici, Regni sui Diadema substernens, ab hæc Regina re-
 gnari amet. Ergo redit cum fânore oblatio, & non frustra No-
 men IOANNIS, Victori tribuit fatidicus, quisquis ille fuerit;
 nempe vt post mortem IOANNIS ZAPOLII Hungariæ Regis, pri-
 mò Turcæ, mox Hæresis irrupère Hungariam, ita vtraq; hæc pes-
 tis, IOANNI III. Poloniarum REGI fataliter isthic expugnan-
 da erat.

Nèq; Schut. Insula, à Turcis (vt relatum fuit,) intacta famelico
 Exercitui ad victum satisfecit, nisi alicubi fânî copiam, etiam
 nonnihil manipularis segetis, in pabulum equis subministrando.
 Pastillus panis inter obsonia habitus, & congius cereuisiæ Talero
 venalis, nec acquiri pro morbidis potuit, & qui aduersùs sitim
 potando, mero non assuescent. Refruxerat siquidem Germano-
 rum liberalitas, in subministrandis prono Danubio commeati-
 bus, quos ante Viennam affatim nostris dederant, iam tunc pre-
 mente inediâ, gratiore officio; & dùm in suorum tantum vsum
 alimenta submittunt, instam ex subtractis iram & murmur in Po-
 lonis excitabant. Hinc fuit, vt REX etsi generosè subticens, aut
 dissimulans tamen cursum armorû ob victûs penuriâ retardari,
 dolens Cardinali Barberino Romam scriberet; quatenus Ponti-
 ficij annonæ curatores, ad victum necessaria submitterent; breui
 enim fore, vt commeatu & pabulo resectis equis, arma Christi-

ana in profundiores hostium ditiones, proferre liceret, quibus interim ad ripam Danubij otari necessum sit. Sed commercia literarum nihil ad famem, satius pane, quam papyro expugnandam. Hinc murmura passim inter Militem, & acerba Exercitus in Hungariam traducti exaggeratio, ab ijs maxime, quibus palam deferere Principem nefas, & Patrij soli desiderium altius infedisset. Et erat aliquis, qui suggereret. *Quorsum verò trahimur? fortè ut liberatà Viennà, uno impetu Constantinopolim obsideamus. Id demùm pretium fame, ea immortalitati laurus superaddenda restat. Sed tenues conamur grandia. Subigendum prius viuarum, expugnandà Buda est, permeandà Silesià, & quidquid ista Euxini parte Turcicum; ut de Scythis, velut certo transfugio, in partes Christianorum transgressuris, si leam. Sed auarè nimium spes hominum agunt, & impotentis animi imaginatio plura concipit quàm retinet. Ad Viennam nobis respectus Patrie, quietis desiderium, satietas deniq; gloria, occurrere debuit, nè intra spatia imaginaria Orbis domitores: fames in Hungaria enecet: vel saltim debilitatos hosti prosituat. Quod si Turcas ex Hungaria exterminari conducit Germanis, utiq; primi in causam descenderent, commeatu Polonos iuuarent, Casar ipse propior periculo, animos suorum, sociorumquè hortamentis, liberalitate, annonà, erigeret. Sed per Epistolas solummodò mala nostrà ad aures admittit, neq; tangit externum patricij sanguinis iactura, quæ eidem securitatem & victorias parit. Nam cur Elector Saxo cum Exercitu reuersus? copia Imperij subsidiaria notabiliter diminuta? Thokolj toties supplicantis reiecta submissio? deniq; denegata immisericorditer alimenta ijs, qui pro aliena incolumitate sanguinem & vitam haud parè profunderent. Iam verò classicum Imperator cani iube, pariturus utiq; miles, sed fame enecor. Saniora contra hæc alij, & potiores; nempe. Abundè quidem apud Viennam litatum gloria, ast non securitati; irritato magis, quàm victo Wezyro, ut qui à Turcis indomita bestia dicatur, Christianorum sanguinis avidus, suorum prodigus. Sed respirare opus, imò sanè nisi tadeat duorum aut trium dierum itineris, ut emensis, quæ hostium populationibus vastatæ oræ, in panu illud, ac borreum interioris Pannoniæ Exercitus introeant, ubi non modo avaritiam expellant, frugibus Hungaricis, sed & loculos opibus Turcarum.*

rum. Sed Morauiam reficiendis Polonis destinat Caesar? Fieri posse, quando bello defuncti, aflatem in hostico transegerint. Neq; unius Pro-
 uinciae terminis Imperatoriam liberalitatem circumscribendam in eos, quos constantia lauru coronandos iudicauerit. Iam verò medio ex belli
 astu subduci, non absimile fuga probrum, ac quaedam inconstantis animi
 labes. Factum sanè rebus Weczyri conducibile, qui abolenda ignominia
 cupidus; & Vienna obsidium iterum repetet, & Polonos, cladis memor,
 à ceteris segregatos Christianis, opportunè ulciscetur. Sed quisquis ille
 concitor talium, non per tumultum militarem, aut nocturnos catus; sed
 palam exponat, credo prouidus REX concedet domuitionem ex cordi po-
 pulo, fruges tantum consumere nato, exoluetq; baltheo cum Gedeone
 tales, quibus siti leuanda ad fontem acclinari graue. Ea tunc passim
 nec obscure iacta, etsi continuâ praxi cognitum sit, militem vt
 affluentia rerum lasciuire, ita penuriâ tumultuari; nihilominus
 sublata causâ, facilius in Officium reducis ex inopia turbidos,
 quam ad disciplinam reuocaueris luxu dissolutos.

Per Insulam nè seque iter esset, REX studio Iaurinum defle-
 xit, Germanis Raba à Fluuio cognomine, incolis Dziawarynum
 vulgariter dictum, videndo famoso illi fortalicio, quod citra fa-
 bulas, multi primariam Europæ arcem asserunt. Eam antea Clo-
 saculo nimirum Anno Ch: 1594. Sinan Passa eripuerat Casar-
 reanis, festinatam deditionem, Comite FERDINANDO ab
 HARDECK, capitis supplicio expiante. Post aliquot demùm
 annorum spatium, stratagemate aut fame compulsi Turcæ,
 Austriacis deditere. Præerat nunc loco sub Gubernatoris Ge-
 neralis nomine, HERMANVS BADÆ Marchio, sed cuius absen-
 tis vices obiret, Baro de Vallis legionibus Germanicis impositus;
 nam hic præsidium Hungarorum quoq; agit, quorum caput
 Comes ESTERHAZIVS, propè trecentorum Equitum comi-
 tatu prodibat obuius Regi, nobilitate Hungaricâ septus. Prima-
 rium templum intrantem, S. Georgij Abbas Clero circumfusus
 magnificè salutauit, repetitis ad nauseam encomijs, quæ REX
 Numini rectius adscribenda voluisset. Iaurini situs raritate suâ
 maximè commendatur, naturâ & arte in certamen prodeunti-
 bus,

bus, vtra plùs loco contulerit? Planities vndiq; spatiosa, subest
ager frugis qualiscunq; ferax, hinc referta vicis Oppidifq; Regio,
nunc vastata aut deserta per belli iniurias, Hic Raba, flumen,
multorum aquas torrentium in Danubium euoluit, cuius vtraq;
ripa pratis herbida, etiam lætis conuestita nemoribus, non ma-
gis opimo pastu armenta nutrit, quàm arborum frondibus obte-
git, contra cæli ardores. Urbem adulto opere mænia, & hæc
septem moles seu externæ munitiones (Rauelynij) includunt,
pro loci situ, præsidio & annonâ competentibus. Dispexit REX
cuncta, & postquam ad mensas ventum, mirâ comitate vrbano-
ribusq; iocis inter militares reliquum diei transegit.

Ad Comarrum tandem, seu Komorram, non inferius Iauri-
no propugnaculum ventum est, quod aliquoties Turcis irritò
euentu in expugnandum tentatum, intactæ Virginis titulum in
hanc diem vsurpat. Arcem gemino latere, diuortiatu ambit
Danubius, alia parte latissima fossa circumuoluitur; quæ deriu-
atis è flumine per cataractas aquis, subito impleri aut exsiccati fa-
cile possit. Præsidium in arce ad quinq; millia reducebatur, nisi
morbi diminuisent numeros, loci Præfectum agente CAROLO
Comite ab HOFFKIRCHEN, Cæsaris Colonello, nam Urbem
vt ex ruderibus patuit per amplam igne hostis deleuerat. Ext-
abat hîc ad viam publicam, crassiori stipiti confixum barbati ho-
minis caput, sub quo viginti paxillis transversim actis, totidem
aliorum appensa suberant. Hungaros fuisse detonsi in morem
gentis crines, ob peruicacitet Cæsari seruata fidem supplicio
affectos, narratum memini.

Superueniebant interea notabilia Exercitûs Regij supplemen-
ta, STEPHANO CZARNIECKI Campestri Exercituum Nota-
rio, ac IOSEPHO LVBOMIRSKI Sandomiriensi Præfecto,
cum egregio bis mille propè comitatu, in Castra allapsis. Quin
etiam ab Electore Brandeburgico, Mille quingenti pedites, ex
FEVDI BORVSSI nexu, sub Generali TRVCHSESSIO aderant;
insuper Mille ducenti Cosaci, meliori quàm olim fide, & campo,
contra Turcas militaturi, præsto fuere: Lithuanos velut aliquo
fascino

fascino tardarentur, segni itinere Poloniam emensos, venturire nec adesse, multiplices ferebant nuntij; abscondita tardi aduentus causa, etsi non infra rem erat, rebelles Hungaros, ostentatione virium, eius gentis, à tergo distraxisse.

Quum apud Comarrum REX cum suis, & LOTARINGVS cum Casareanis, extremum Danubij brachium traiciunt, in consilio militari agitata fuit, in quam partem Hungariæ, ex usu victorum arma verterentur. Neuheysel seu Nouæ Arces, Comarro geminâ leucâ distantes, haud ignobile munimentum sex millibus Turcarum præsidio tenebantur, comportatis antè defensionem necessarijs, quantum satis; etiam Wezyrus obiter submissis trecentis farinæ saccis, dum fami prouidet, animos Præsidiorum certo succursu, si oppugnarentur, erexerat. Iam verò intentatas prætergredi, non pro animo victorum; integras à tergo relinquere incongruens, nec ex regula bellandi videbatur. Et rumor publicus inclinavit, destinasse Regem vniuersi Exercitus viribus aggredi fortalitium id, cum & peritos recognoscendo loco submitteret, & pabulorum turmæ conquirendis commatibus huc se darent. Sed patuit arte sparsum rumorem, vt ostentatione armorum Nouæ Arces, subitâ impressione Buda quateretur. Mansit demùm in secretiori consilio decisum, transmittendas in tempus eas, si destinata succedunt, minore negotio & commodius posthac tentandam; interea in vltiora hostilis ditionis vsque ad Pestum penetrare, quod in ceteriore fluminis ripa, ac velut Budæ brachium, Wezyrus in oculis inuadi haud pateretur. Ast sententia vicit eorum, qui Strigonium versus tendere, pontemq; constructum occupare aut deijcere suadebant. A Comarro itaq; instituta profectio fuit, concordibus exploratorum & captiuorum narratis, nullos ea parte Danubij Turcas comparere, nisi qui pro custodia pontis apud oppidum Parkan excubarent. Ita Fato impellente positi rumores ante salutem, auxitq; nimia securitas discrimen, aliquantum grauiore hoste, dum contemnitur. Solitò maturius REX è statuis moterat, etiam diggressa Carragine (sic Ordo Curruum appellari solet

iolet vulgo Tabor) cum qua non modo lixæ in diuerſa pabulatum abierant; ſed plurimi è commilitio, valetudinis, diurni caloris, friuolo obtentu alij, à ſignis diſceſſere, nullo imminentium metu, ne ſuſpicionem quidem. Præmiſſæ Excubitorum alæ quæ ſitum loci pontiſq; præſidium apud Parkanum explorarent; additis Deſultoriorum manipulis, ſi maior ingrueret vi ſuſtinentæ; donec Exercitus ſuperueniret, cumulus proſperis, aut laborantes erecturus. Diſtincte iſtis præceperat Rex, ne ſe, etiam prouocante hoſte, in conflictum darent, omni poſſibili modo certamen declinando. Teudebat interea peditatus cum reſtormentaria ad Caſtra haud longe diſſita; etiam Cæſaream extremum agmen claudere ſoliti, aliquot legiones præmiſerant, reliquis Equitum aliſ per pridiana ſtatina demorantibus. Hic circumacta fortuna victorum eſt, eſſi ſubita calamitas claritudinem virtutis ſæpius approbat, dum experitur. Triste fateor experimentum, & nimisquam funeſta Poloniæ clareſcendi materies. Sanè atrocem caſum horreſco referens, prætermiſſurus non illibenter, niſi veritas & ſecundiore actû reparata clades, vt lata aut triſtia, proſpera vel aduerſa, euenere; ſimpliciter memorari cogat: pari fide & narrationis ſilo, quod vtramq; Lex Hiſtoriæ exigit.

Post Viennense prælium multo acrius & infeſtior Wezyrus, dum ab accepta ignominia ſtimulus, & recentes Imperatoris ſui fauores impellunt, abolere maculam ſollicitus agitabat. Nonis præcipue Arcibus ex fama timens; & poſt has Budæ; nec niſi flumine intermedio curſum victoriæ remorari intendens. In eum ſinem quidquid penes ſe veterani militis, etiam recentia ſupplementa, cum Kara Mehmet nouiter creato Budenſi Baſſa trans Danubium dimiſerat, vt is aliquo notabili facinore, ſucceſſus Chriſtianorum præcideret. Spem nimium cupientis auxit, ſparſus rumor, velut Poloni relictis in obſidiam Wiwari ſeu Nouarum Arcium Cæſareanis, leui tantum ac ferentario agmine, vltiore Danubij ripa vagarentur. Itaq; pontem apud Parkanum nocte concubia tranſgreſſi, Turcæ per ſubiectam oppido vallem,
donec

donec lux clarior malo nostro in obseruatōe steteret. Summè pro illis faciebat locus, per depressiorem ripam vastior, qui mox in prominentia tumescentibus collibus occultatum agmen tegeret, non nisi è fastigijs collium conspiciendum. Hinc factum, vt hostis simul videri & pugnare cogeret, nostris eo peruectis, vnde retrò viam, nisi conferta manu aperire non possent. Dum oppidum propè excursōres hostium, à Polonis velitando excipiuntur, reliquum Turcarum à ripa Danubij agmen, in memores mandati vt eluderent vim nostros, enixe ferebatur. Re itaq; creperà ac vrente necessitate, signa signis collata; sed tantum obiter impetum morati, nostri mox numero impares, & velut diducta massa inuoluti, compositis tamen in militarem recessum Ordinibus, retrouertebant; Desultoriorum manipulis, hostem globorum procella excipientibus; egregio sane consilio, sed parum profuturo ausu, nisi vt nouissime edito virtutis specimine, pulchrius mererentur. Quippe in hos agilissimè inuecti Turcæ, dolendam edidère cladem, quod potior militiæ eius pars, vt explosione sclopetorum ingruentes arceret, Equis desilierat; hinc cædes major, mira hostium vincendi celeritate. Nam etsi Equestres alæ per interualla circumactis cohortibus iterum atq; iterum saluandis in succursum verterentur; maiore tamen vi campo depulsæ, sparsim propellebantur.

REX, vbi aduentare simul imminere iugulo hostem conspiciat, quam celerimè aciem instruxit, simulq; in cornua diductam ingruentibus opponit. Equestre solummodo agmen erat, minor pars, dilapso milite, Exercitûs, hinc consilium certamen morari; sed præcipitabat. Budensis, collecto gradu in pugnam ruens, primòq; successu ferox; insuper comparatione virium, quod admodum acies exilis esset, accendebatur. Ergo alibi dispersa ostentans agemmata, in dextrum cornu, quo IABLONOVIVS Generalis Dux stetit, effusissime inuechitur. Sustinet iste ante signa conspicuus impetum, imo repressa ingruentium vi, vltra bina iugera loco submouet, spem amplexus, si tota acies insurgit, non diu Victoris Exercitus impetum, laturos Turcas. Ast

continuo incrementibus hostium cateruis, quarum loco depre-
 sione subsistentium quantitas haud facile recognosci potuit, ma-
 nifestum discrimen suberat, Euryppo illi se iniicere, vnde nisi
 cum certa pernicie euadere non posset. Recrudescit enim ue-
 ro praelium, iterato Turcis in idem IABTONOVII cornu incur-
 rentibus; cum ecce fatali reliqui Exercitus in succursum morâ,
 vehementissimo Barbarorum impulsu, acies nostra resolui in re-
 gressum cepit. Hic REX elatiore voce, signiferos suis appellans
 nominibus, conuerti signa iubebat, ter & ipse conuerso in resta-
 randam pugnam equo connitens; idem Dux Generalis praestitit,
 vtriq; ægre subducti periculo. VLADISLAVS DENHOFF Po-
 meraniæ Palatinus, postquam gemino assultu cohortem suam Ha-
 statorum, in hostem inuexerat, per medium pectus è sclopo ictus
 cadit; externorum bellorum praxi innutritus, Turcico victima.
 Ex æstu pugnae subducebatur à suis saucius, cum in extremum
 agonem fatiscens, ac supra curam vitæ magnanimus, valedictis
 qui exhibebant reducendi officium, neu cum moribundo gratis
 periclitarentur, equo delabatur. Hero animam agenti, adstat
 GVTOWSKI Polonus nobilis, ex constanti fide & obsequio
 ante æstimatus, quæ etiam in extremis indiuiduus probat, cum
 Domino simul obruncatus. Cadunt simul SIEMIANOWSKI
 ac KALINSKI, hic DABSCII Plocensis Episcopi, ille BRAN-
 NIECII Branocensis Praefecti, Hastatarum Cohortium Optio-
 nes; tum plurimi è nobili commilitio: praecipua Desultorum
 iactura, quorum ad duo Millia cecidere. Ea Turcarum in caesos tru-
 culentia, vt ne vnum quidem ex nostris tepertum cadauer fue-
 rit, quod exanime licet, non decapitassent. REX instaurare
 aciem non valens, sero ac iam suspectâ praelij fortunâ excessit,
 summè periclitatus, quod tamen discrimen velut fataliter im-
 missum, animosè tulit. Neq; Turcæ institère abeuntibus, recessu
 sum ad stratagema referentes, maxime quod in conspectu Castra,
 tanquam alterius Exercitus speciem oculis subiiciebant. Im-
 minens nox partes diremit, prout fors dedit successu lætas, aut
 casui indignantes, Pro hoste loci opportunitas egit; nostris ni-

mia securitas nocuit, ut qui viæ non prælio accincti irent. Verum nihil adeo malum, quod non aliquando possit esse vsui. Inciditur vena ut sanetur homo; & sæpius ad valetudinem confert, ex humorum redundantia, aquâ intercute leuari. Durabilior felicitas censetur, aduersis interpolata. Reciproci in bello casus sunt, ut in mari æstus; mutualq; mortes & vulnera, cotem virtutis Bellona habet. Post cæsos Consules, imo Patrem Patrumq; amissos, grande nomen ex deuicta Affrica Scipio meruit; post Minturnensis arundineti fatibula Marius, de Cimbris triumphauit. Rotam volubili Orbe Fortuna versat, infima summis, summa imis, miscere gaudens. Præclare Macedo, qui Olimpico stadio, Dardanâ victoriâ, insuper Alexandro Filio auctus, admodum circumspicte cæcum hoc Numen habuit, exclamans. *O Fortuna, inquit, pro tot tantisq; beneficijs, etiam aduersitate aliqua, me affice.* Nam si Fortuna est, accidentium rerum subitus atq; inopinatus euentus, cur non potius ad Deum causam referam? apud quem nihil casuale, aut fortuitum, sed omnia præuisa, prouisa, & in se ordinata. Non desuere tunc qui iustæ Nemese tribuerent, sequiorem casum; ob templa à pabulatoribus irreuerenter habita, ac ad vsq; sacræ supellectilis rapinas, progressam insolentiam.

Tristis casus, in breui spatio temporis, latiore rerum faciem aperuit, nuperam iacturam celebri victoriâ, compensante DEO. Siquidem Wezyrus accepta Budæ per celeres nuntios prosperi successus notitiâ, tetricam illam seueri oris nubem discussisse, & iterum atq; iterum, an vera narrarentur ex adstantib² percunctatus. Vbi qui interfuerant firmare, omnes in Christianos diras effutiebat; simulq; Aulicum Comitatum (Delis) ex ratione supremi officij, conduci solitum confestim amandauit, districte præcipiens quatenus Budensis, iterum aleam belli periclitaretur, vel si maximè decretorium certamen vitaret hostis, in ipsa etiam Castra impressionem faceret. Similem & Budensis spem concipiebat, amulabaturq; Wezyri sui ferociam; ac quod, alterâ post experimentum, die, in reparandam Fortunam non comparerent

Christiani, animo lapsos ac regressum meditari, censebat. Itaque
victoriæ aut intercludendæ fugæ properans, notas sibi ac oppor-
tunas valles ad Danubium occupans; summo mane quod in No-
nam Octobris incideret, in prælium instructam continuit aciem.
Idem præstitit REX, ac si mutuo indicta hostilitate, tum de tem-
pore & loco assensu partium conuenisset. Vno disciebant,
quod Barbarus stolidè ferox, & suis nimium viribus fidens; Chri-
stiani Numini supplices, profundioribus suspirijs è caelo preca-
rentur Victoriâ. Videre erat confessione permultos animi
noxas expiare, orationibus cælesti implorare auxilium, sacro
viatico in quemq; casum refici; vel REGE ipso, dum Mystra incre-
mentum peragit sacrificium, altari humiliter assistente. Verum,
etsi Ethnicum dogma, *Colentibus Deum, prospera euenire, spernentibus
aduersa.* In breui fortuna, aut per hanc DEVS quid constituisset
explicat. Depressam Danubij ripam Turcæ studio occupant
commoda sibi planicie; REX supera parte assurgentibus cam-
pis cum suis institit, eo modo ac ordine instructa acie, qualem
Viennensi prælio non incommodum vsus probauit. Frontem
aciei Hastari, intermixtis Germanis Equitibus obtinebant; lori-
catorum alæ iustis spatijs locatæ, tum demum legionem peditum,
ac post condensatos Ordines machinæ, vbi inobseruatæ hosti eo
nocentiores. Præerat cum summo imperio Turcis, Kara Mehe-
met Bassa, Himbraimo nuper strangulato, in Budensi Præfectu-
ra suffectus, cui septem celebrioris Nominis Bassæ, tanquam su-
premi Wezyrij Vicario, suffragarentur.

Vbi Christiani sub ortum solis signa promouent, nec hostis
moratur, imo in conflictum ruit. Prima vis ingruerat iterum
IABLONOVJO Duci, in læuum cornu impressione adeò violentâ,
vt sub ipsis nostrorum signis, aliquot notabiliores Turcæ cade-
rentur. Quod vt conspectum REGI media acie subsistenti, mox
Hussaros hastas conterquere mandat, simul tormenta explosa
sunt, non cassis ictibus confusos Turcas permiscentem Stataria,
si quando & memorabilis pugna fuit, non diu tamen acies ad-
uersa resistit; etsi modo acerrimè impulsis equis strenuè rem eg-
gerent,

rerent, vel reductu habenarum gyratis equis prælium instaura-
 rent; dein pulsi, non pro pridiano successu viros ostendebant.
 Nam noxio hastifragio confusi, ubi Germanus eques simul &
 Poloni lanceati, vtroq; cornu prælium excipiunt, & prima acie
 nostræ linea, loco quem ante pugnam caperat, immota subsistit;
 reliquis ad conferendam manum nondum venientibus, Turcæ ve-
 lut repercussa à pariete pilâ, fracti animo, resiliabant. Tribus ta-
 men horis ancipiti Marte pugnatum; donec fufos ordines suo-
 rum Budensis reuocare impos, ac globo per vtramq; scapulam
 ictus, campo excederet. Interea horrenda strages aut captura;
 ferrum ceruicibus imminet, è sclopis cominus aut eminus dan-
 tur vulnera & mortes, ferociore militis irâ, ubi nuperæ trucu-
 lentia memor, & vltionis capax est; Polonis maxime in cades
 æque abscessum immodicis, Expositus latè campus cadaueri-
 bus sternitur; velut tales nuper cæsi Poloni, à commilitio inferias
 dari sibi poscerent. Nec stragi finis, quia nec fugæ. Qui in Gra-
 no flumine deprehensi, à lixis necabantur; Noxior fugitiuis
 Danubius alueo maior, etiam discrimen geminauerat casus.
 Ponte sternebatur à Parkano Strigonium commeabilis; per hunc
 fugitiui, metu aut curâ vitæ versi, nitebantur, vt in aduersam ri-
 pam euaderent; cum impar oneri moles, disrumpitur, deiectisq;
 in flumen qui supra tabulatum erant, Turcis, reliquis citeriore ri-
 pa, traiectum vrgentibus, effugium præclufit. Nunquam pisci-
 osior quam tunc Danubius, nisi veriùs amphibia animalia dixisses,
 quæ terna depulsa, aquas insilirent. Multis hic exitiabile balne-
 neum. Plurimi qui scaphas aut sintres nacti, sub nimio ingruen-
 tium onere, mergebantur; nudabant se alij quo agiliùs narent;
 exuebant vestes ne spoliarentur, & flumini salutem comittebant
 vt ferro subducerent. Nec istis qui se aquis commisere securior
 natatus, cum vbiq; Christianus miles capita nantium certissimis
 ictibus feriret; etiam libratores è machinis ex artis suæ discipli-
 na, concisa è ferro missilia, in belluas fluuiatiles dextrè iacula-
 rentur. Vnde præter deriuata in amnem sanguinis profluvia, cru-
 entatus passim Danubius rubuerat. Parkanum ex fuga se recipi-
 entes,

entes, ne isthic quidem belle hospitati. Quippe Generalis Dux huc propere accurrens, legiones peditum in assaultum oppidi ordinavit. Iuere mox STANISLAUS MORSTIN Zatoriensis Vexillifer, Tribunus cum sua; ac THOBIAS KNOBELSDORFVS cum Palatini Podlachia legionibus, qui per pomaria infestis explosionibus proturbatos lanczaros, diu in resistendum pertinaces; demum superuentu suorum, fessam cum septo palorum, ad Danubium usque; pertingentem eadem impressione capiunt. Iterum hic recrudescit conflictus, propugnantibus oppidum Turcis; cadit è sclopo ictus WERETYCZ legionis legatus, ZATVSKI commilito Hastatus è tormento sternitur; quippe & Strigonium ex aduersa Danubij ripa, & Parkanum nouissimo casu audacius, contorquebant in subeuntes Christianos è machinis tela. Ast differebant extrema, non effugiebant, nam altera parte LOTARINGVS, cuius eo prælio vti semper insignis virtus enituit, Casareanis accurrentibus oppidum inuadere præcepit; etiam Vexillum album fueram illis deditiois tesseram, sursum tollerent. Quin etiam REX dedititijs parci voluit, dato receptui signo, si Victoria fræno regi potuisset, ac ferrum retrahi, cuius infecti semel vecors libido est: siquidem ferox successu miles, inuaso oppido nemini ferro & igne pepercit, donec ira & furor desederit. Hæc est illa mobilis apud Parkanum de Turcis Christianorum Victoria, Viennensi si non celebrior, certe cruentior. Opimior illic præda, hic plus sanguinis fufum; apud Viennam pro loco, ad Parkanum pro Victoria dimicatum; nunc strage ante sagâ hostium, Triumphus stetit. Triginta sex Millia Turcarum interfuisse prælio, captiui confirmabant, numerum alijs ad Quinquaginta Millia reducentibus. De numero hæud contendam, nucleum Virorum ac Ottomanicæ militiæ florem, plane constitit. Ijs cum imperio præerat, Kara (nigrum sonat) Mechmet Bassa Budensis, vnus ex septem Ottomanici Imperij Wezyris, globo per scapulam ictus, quo tamen cum vulnere flumini se comittens, ac disrupti pontis fragmentum nactus, Strigonium euasit, inde leui cymbula Budam prono amne transmissus.

Kara

Kara Musztassa Siliſtriæ Wezyrus, ſub quo nomine omnium Ponto Euxino adiacentium Præfectum agit; ac Hali Damafci Baſſa, viui in poteſtatem venere, præter complures haud obſcuri nominis Agas, aut Sandziacos. Quindecim Millia in prælio ac oppido caſa, veriſimile fuit, quantum Danubius abſorperit, numerus iniri non potuit. Extra hyperbolen vndas fluminis humano ſanguine permiſtas rubuiſſe credi, par eſt: eodem ipſo amne deſluentibus cadaueribus, Budæ apud Wezyrum nouorum audum, nuncium agente. Sane paucos fauentior fors, in alteram ripam euadentes ſeruauit, vti poſt deditum Strigonium ex Turcis compertum. Qui flumen nando traicere auſi, ac ob vaſtitate aluei in cumulos arenæ aquis circumfluos reſpirandi gratiâ exſcendebant, Coſaci ac lixæ mira celeritate adnatantes, anhelos inermesq; maſtabant. Id plane talionis iure. Siquidem capto Parkano reperere noſtri, aliquot immania plauſtra capitibus Polonorum confertim exaggerata, nupero prælio occumbentibus aut captiuis recifa, quæ mox Budam ad Wezyrum mitti debuere, Victoriæ pretium & æſtimatio niſi variabili vt ſemper forte, Polonorum iugulos decuplo cum fænore proprijs repenſaſſent.

Sequenti die, Diuini beneficij gratus Rex, pro collata Victoria æterno Numini, laudes cecinit; præter ſolitum Ambroſij cantum, trina machinarum exploſione, gratam mentem authori teſtatus. Eriam Delubrum Turcicum tormentarijs ictibus demoliri iubens, per omnem quâ latè extenditur Hungariam, Machometanæ ſuperſtitionis veſtigia delere ſolicitus. Vere de ea Victoria dici poteſt, quia, *Reſpexit Deus corda humilium & non ſpreuit preces eorum.* Secuta dehinc per Exercitus feſta gratulatio, congeſtis in Victorioſum Regem encomijs; cum tanti triumphi decora, ſecundum DEVM immortalem, à ſuo æquè externo Exercitu tribuerentur. Ipſe quinetiam vt caſu pridiano nihil animo fractus, ita poſt Victoriâ vultu & geſtu æquanimis, tacitus gaudebat, DEI beneficio, poſt, ſuo merito, bella Domini pro vniuerſa Chriſtianitate præliari. Poſt pugnam oſtiduum inſtaurando ponti, dolenda ſane temporis iactura inſumptum; quem
vnanimi

vnanimi Procerum militarium placito, supera parte construere visum, quò maioris machinæ ictus, à Strigonio non pertingeret. Etsi multorum tunc sensus esset, Pestum è regione Budæ, recta ducendos exercitus; Ast conclusum fuit, præscindendo Comitatu ac importationi (communicationem dicunt) cum Viuaro seu Nouis Arcibus, haud transmittendum Strigonium. Ac quia lixarum pabulatorumq; insolentia ad vsq; Templorum ex-pilationes increuerat, præterquam quod per eiusmodi licentiam, castrorum disciplina resolueretur, etiam nuperæ cladis causam, multi prudentum adscribebant, vlciscente profanos ausus Nemesi; proin Germani duo, Polonus tertius, quos surrepta templorum supellex sacrilegij conuincebat, militari Iudicio damnati, ac medio Castrorum foro, pijaculati igne exusti sunt. Edico palam ad cantum tubæ proclammate, neu Commilitones seruos, eiusmodi violentiarum compertos occulerent, nec seruitia sine scitu Dominorum, pabulatum abirent, secus qui faxit, simili pœna afficiendus.

Eo statu Thokolius, protectionem Regiam prehensare non desistit, mutatis subinde postulatis, & legatis, sola sibi constans simulatione. Ab eo venerant Humenaius Comes veterrimæ apud Hungaros nobilitatis, tum & GERATOWICZ alter, superaddito Absalone toties recoctam cramben regesturi. Clementiam, & Misericordiam, fauorabilia vocabula, in salutem afflictæ Hungariæ implorabant, vt Rex iras Cæsaris leniret, & abductis Exercitibus nouissimo eriperet Pannonos exitio. Titulus saltem non iniquus videri potuit demissæ petitionis, sinceritas deerat. Instituto colloquio, Delegati Regis (IOANNES GNINSKI Procancellarius, MARCVS MACZYNSKI Stabulo Regni Præfectus, IOSEPHVS ZEBRZYDOWSKI Canonicus Cracouiensis, ac Gissa Secretarius) districte quæsierunt, *an deliberatum Hungaris esset, ex animo Turcarum renunciare patrocinio ac societati? vt postliminio legitimi Domini qui Cæsar est, imperium constanter agnoscerent? Responderent præcisè, deesse ambagibus locum nocivam hæsitantibus moram: quod si illi strophis verborum ludunt, ast à ter-*

go *Lituanos, à fronte ingentes Exercitus, mox in hyberna distribuendos, nisi praterita constanti obsequio diluunt, ab istis non in totum amice, vi hostium amicos, tractandos.* Illi spatium temporis concedi petière consulendi super præmissis Thokolium, anxij & donec nuntius redit, in Castris Polonicis manentes. Quippe in istos Germani, haud celatâ offensâ, minas vultu, probra verbis, etiam ante Prætorium Regis, impotentius iecerant; vnde non vanus Hungaris metus ab implacabili ira, ac dehinc maior in abstrahendis à Turca difficultas.

Perfecto ad diem xx. Octobris ponte, in alteram ripam Strigonium versus Exercitus Cæsaris mouit; moram & famem suorum, ægrè ferente REGE, semper magnis conatibus mala obstantia, maxime vbi largiores post diurnam serenitatem imbres, & graue autumnu iniurijs cælum, obicem progressibus belli poneret. Cunctis passim negotijs temporis iactura noxia est, sed maxime in bello, vbi exile momentum victorias versat, aut clades; & Generosum Bellatorem dedecet phrasis illa. *Non putar am.* Nisi simile quid, belli natura cum aibus habeat, ex quibus maiores, tardius euolantes sublimius feruntur; minores per tecta tantum aut ædium culmina pernicitatem volatûs ostendunt; ita grandior moles, gerendo bello iusta temporum spatia poscit, contra minuta illa, velut è stipula ortus ignis, citissime deflagrant.

Post cladem apud Parkanum acceptam Wezyrus, breuis solatij & recentis metus vicissitudine, trepidus, Budâ Belgradum, quod olim Alba Græca seu Taurunum, Turcis Akcehisar dicitur, in consinijs Pannoniæ ac Thraciæ situm properabundus contendit; sanè æstro percitus ac dubius, vter magis sibi an ad quem fugeret? an qui insequeretur, timendus esset. Vapulabat ille Turcarum odijs, ob immanem in cunctos Tyrannidem, ac quod rariùs in templis deuotioni vacaret, non deerant qui tanquam patriorum sacrorum contemptorum, mox desertorem insectarentur. Verum sanguis ille per Austriam fusus, parricidam suam irrequietum agebat, donec in vindicias Tyrannidis qua Or-

60
bem terruerat, strangularetur. Sed hæc post; nunc celebris loci
obsidium calamum vendicat.

Strigonium Pannoniæ Vrbs, non magis antiquitate, quam
vicissitudine fortunæ nobilis, in vltiore Danubij ripa, ab Istri &
Grani fluminum confluentibus, quasi Istrogranum nomen obti-
net; nunc ab incolis Gran, a Turcis Estergran nuncupatum An-
tiquitatis non mediocre indicium, quod recipientibus Christia-
næ fidei dogmata Hungaris, in Metropolitanam Archiepiscopo
Sedem Vrbs ea cesserit, qui Regni Hungariæ Primas, ac Primus
gentis Princeps est. Dum Solimannus sub prætextu tutelæ Bu-
dam receperat, mox Strigonium non indignum videbatur, in
quod arma verteret. Itaq; sub Annum Ch. 1543. ingenti sub-
nixus exercitu, qua terrâ qua flumine obsedit, donec aliquantum
defensum, Liscano ac Salamanca Hispanis, qui fortalitis præ-
erant deditibus, in Barbarorum potestatem venit: ingenti non
Hungariæ modo, sed totius Christianitatis, dispendio. Arx in
edita rupe, quæ porphiretici marmoris venis tumet, subter laben-
tem prospectat Danubium; veteri structurâ ac murorum crassitie
spectabilior, quam vt per sinuatos operarum anfractus, aut ex-
stantia propugnacula, aduersus neotericas oppugnandi artes fir-
mior sit; maxime apta ex loci situ, per emissa machinarum tela,
insultus hostium arcere. Geminum subest oppidum, superius
vnum, Wasserstad seu aquaticum, alterum quod monti cohæ-
rens, eidem perpetua munitione iungitur. Non currebat ta-
men longi tēporis præscriptio, aduersus malæ fidei possessorem,
imo inter lapsu temporis, CAROLVS Comes MANSFELDVS
è Belgio in Pannoniam à FERDINANDO Imp: euocatus, ob-
federat Dux vetus, & multo in Hispanum Regem fidei experi-
mento. Et Cæsari notabili merito respondit, siquidem in arctum
reductis per obsidium Strigonij rebus, deditioem loci iam plane
perfecerat, nisi in ipso potiundi loci procinctu, nobilis Heros
moretetur: consummatam gloriam relinquens MATTHIÆ
ARCHIDUCI, qui cum imperio ad Exercitum missus, in fidem
Cæsaris Strigonium recepit; dedente Natoliæ Bassa post bime-
stre.

stre obsidium, die 2 Septembris Anno 1595. Post hæc Turcæ, vicinitalis Austriacæ impatientes, Strigonium acerrime ap-
pugnatum, nec minus fortiter defensum relinquentes; mox se-
quenti Anno 1605. maioribus copijs & apparatu obsessum, per
deditionem recepêre: verius per traditionem militum flagitio-
sam, qui ob non soluta stipendia tumultuantes, victo Præfecto
suo Comite Dampiero, locum Barbaris prodidêre. Ita rece-
ptum in hanc diem possedit Turca, velut exterius ditionum sua-
rum in Hungaria propugnaculum, ac possessione Strigonij cla-
uem se ad dominia Austriaca retinere censens.

Ergo tunc militare consilium inclinavit in obsidionem Stri-
gonij, conterminis gentibus æstimati, effectu moliminis apud
prudentes desperato, apud cordatos possibili. Quippe Rex na-
turam & positionem loci dispecturus, advertit facile, magis ex
famâ quam arte validum, multaq; operum deesse, qualia ex præ-
sentis sæculi inuento, vrbes reddunt inexpugnabiles. Præcipu-
um erat S. Thomæ montem, fastigio arcis æqualem, nullo præsi-
dio firmum Turcas de seruisse; fossas Aquaticum oppidum flu-
mini iungentes, quisquilijs exaggeratas, circa arcem munitiones
semi cæpto opere imperfectas, insuper dilabentes Strigonio
Turcæ, subduci periculis, & futuris diffidere ostendebant.
Auxit animos, Ducum Casareanorum alacritas, negotium op-
pugnandi Strigonij sibi deposcentium; ex æmulationis generosæ
motivo, vt quia Polonos campestri prælio occupare discrimina
viderant, etiam illi quid in munimina Germana virtus posset,
socijs armorum monstratæri. Subit primæ aggressionis opus
Marescallus Staremburgius, iisdem artibus quas nuper pertulit
obsessus, feliciore conatu hosti grauis. Primum Turcarum ad
conspectam vim facinus, anteurbia succendisse fuit, dein in su-
beuntes Germanos, minoribus globis effusi, sclopetorum iactu
experiebantur: nec incurso nec iactura notabili, cum & densior
pluvia explodendis corrupto pyrio fistulis incommodaret, &
Germani haud morati segniter oblucentes Turcas, recta in mon-
tem Sancti Thomæ (Thomasbergum) densis ordinibus ingru-

erent; vnde mox quadrifariam excitatis tormentarijs suggestibus (Batterie) pilarum iactu in arcem detonnere. Ipse Princeps LOTARINGVS designandæ cominus metationi præsens aderat, animi ac gloriæ indefessus; suggestiebatur mox cum legionibus Staremburgus, accessus operum festinato labore perurgens, etsi in madefacta imbris humo, agrè fossæ ac operarum ductus egeri possent. Fulminaturn dehinc in arcem è viginti quatuor regij modi machinis, vnde vehementior verberatio labefactarat aperto hiatu (Bresse) murum, indictoq; generali assaultu, acies: sere missiles ignes, quibus malorum Granatorum nomen, noctu ac interdiu in obsessos iacti, non sine pernicie intro existentium, quod sequens dies ostendit. Quippe indefinens explosio, simul ad impressionem paratus, fregit pertinaciam, maximo exinde metu, quod loci Præfectus, è summitate turris, Polonos Budam tendentes conspicatus (exploratum isti dimissi ibant, numero plures crediti metuenti) hinc animo lapsus, ac subsidia pro desperatis habens, comperto iam relicta Buda Wezyrum abiisse, mitiora mox consilia agitauit.

Insomnis REX vltra mediam noctem agebat, cum afferretur, ab obsessis Strigoniensibus adesse non neminem, qui ipsimet Regi super quibus missus exponere velit. Is primum Arce delapsus, in potestatem Cæsareanorum venerat, mox Princeps LOTARINGVS ad REGEM misit id enixe postulantem. Admissus in conspectum, à Præfecto Arcis Literas REGI exhibuit, quibus de spontanea deditioe Strigonij in Nomen REGIS Poloniae consignandi compellabat. Tenore eiusmodi. *Serenissimo ac Potentissimo Poloniarum REGI post obsequia nostra humiliter delata. (Ita quippe ex Turcico idiomate sonat.) Mandato tuo REX, de tradendo Strigonio paremus ecce; ex vnanimi Beglerbegum ac Agarum nostrorum consensu, in nomen Tuum toto Orbe gloriosum, portas illius recludendo. Nec vltiores requisitiones moramur, cum certa nos ex Verbo REGIO maneat ratio salutis: cui in summam confisi, per exhibitorem præsentis scripti poscimus, vt tradito Fortalitio, cunctis eum omni habentia ac suppellectili saluis, ad suos redire liceat sine vlllo detrimento Imperato-*

ris no.

vis nostri militiæ. Quod idem, ut locum tenens Generalis Sacrae Casaræ Maiestatis, tum & alij ad consilium bellicum pertinentes Proceres, præsent, prout melius suæ Maiestati videbitur humiliter supplicare. Ut sic nobis ex incolumi hominum isthic existentium deductione, legitime excusaturis, apud Imperatorem nostrum consulere valeamus. Subscriptio erat.

Aubekir Bassa Aleppi Præfectus Strigonienfis.

Ante deditum Strigonium, in ipso flore ætatis decedit, MICHAEL MORSTIN, Vladislai Præfecti Kowaliensis maior natu Filius. Exteras nationes peragrauerat, Literas, idiomata, Polyttias Regnorum, felici ingenio assecutus. In Poloniam redux, Nuncium Terrestrem ad Comitata Grodnensia egit anno ætatis xvi, iam tum negotijs Reip: admotus, quando alij Iuuenum, ne tunc quidem renuntiant crepundijs. Acerba præclaro Adolescenti militiæ rudimenta, ferro illæsus, febris extinguitur. In prælio apud Viennam, peditum in legione Sac: Reginalis Maiestatis Centurio, ex eminentiori Vinearum macerie, animosius quam consultius, præcipiti saltu se deiecerat, hinc viscerum convulsio, dein lenta ac mox penodica febris, sub ipsis plane Strigonij manibus, extremum diem obire fecit; multorum desiderio animum & indolem, quid si maturuisset æstimantium.

REX dedendi Strigonij nuncio lætus, Caduceatore Aga in spem clementiæ erecto, sub diluculum NICOLAVM ZIOTNICKI Posnaniensem, ac STANISLAVM MORSTIN Zatoriensem Vexilliferos, confestim expedit, recipiendo in nomen suum Strigonio; illo ab Annis Centum Quadraginta, sanguinis Christiani Eurippo, ac velut armorum palæstra, vbi Barbarorum vires nostris cum exercerentur. Ast reuoluantur Annales, ægtè aut nunquam reperiri licet, adeo faciles à Turcis Urbium deditiones, præsertim quæ in confinijs sitæ, tanquam propugnacula interiorum habeantur: maxime vero vbi delubra Machometanæ superstitioni erecta sunt. Credunt eiusmodi pijaculum, ne totius maris aquis emaculari posse, hinc incitamentum fortitudini, perire satius, quam se dedere consentibus, nec vllum cordolium maius, quam loca Sacris suis addicta eripi. Superuentu Dete-

gatorum

gatorum non diu morati deditiois leges Turcæ, confestim portam Arcis Regio firmandam præsidio tradunt, captiuos solunt, Renegatis quibus ad Christianos redire placeret dimittunt; vicissim ipsis salua vita, exeundi libertas, etiam rerum quas circa se tollere possent exportatio, conceduntur. Sic in nomen Regium traditum Strigonium, iisdem Delegati in Personam Imperatorum Romanorum consignant; Marschalcus Staremburgius capiendæ possessioni, præsidium Cæsareum intromittit, reditq; ad veterem Dominum postliminio proprietatis, etsi tamdiu inuasor Turca Dominium rei vsurpasset.

DIE XXVIII. OCTOBRIIS LOTARINGO ac Bauaro Principibus associatus REX, isti rursus Proceribus ac Tribunis militiæ, splendido sane comitatu ad inuisendum Strigonium iuere, quod tamen à peritis talium, haud æquiualens iudicatum, pro quo tanta contentione, ac immortalibus odijs infestissimæ gentes depugnarent. Intra arcem nihil vsquam pro magnificentia aut splendore, absumptis ante bellum ex conflagratione ædificijs: etiam tunc demolitis tectis, quominus incendio materia subtraheretur. Dum exeunt Turcæ, REX spectabundus cum Principibus stetit, exiére ultra tria Millia, vegeti omnes & diuturnæ apti defensionis; nisi DEVS mentem, abitus Wezyri pauorem Regiæ clementiæ fama, maturatam deditioem ingessissent. Iuncta his ibat ad Duo Millia Mulierum puerorumq; turba, claudente agmen Præfecto loci, cum altero itidem Basia Miczyrensi, ac præcipuis militiæ, qui post osculum Lacinia vestis, demissè REGEM veneratus, prægressos suos consecutus est. Pars istorum pronò Danabio scaphis, pars terrestri itinere Budam dimissi, securitatis causa comitante MICHAEL WILKONSKI, Cohortis Vexilliferi Lithuania Optione XXXX, maiores machinæ, annona ingens, pyri pulueris, ferri plumbiq; copia intro reperta. Forte nauigium ex compluribus vnum, maiori quam vt enatare posset onere depressum absorpserat flumen, ex quo tamen naufragio septem mulieres Turcæ, in ripam eluctatæ periculum euaserant, Cuilibet nouissimum discrimen eripuisset mentem, ast istæ vt erant aqua

aqua madidæ, confestim per interpretem in Castra Polonorum
deduci, ibidemq; non hosti qui fidem seruasset, sed flumini ira-
tæ, Budam se remitti petière. Nec sefellit opinio, concessus sup-
peditato nauigio abitus, sola Polonide retenta, quæ dudum ca-
ptiua, ad Turcas abite peruicax contendebat. Expeditis dedi-
titijs, primum Arcis Templum Rex ingreditur, quod in ho-
norem D. Adalberti Præsulis & Martyris sacrum est antiquus.
Non indignum memoratu, Solimannum olim dum Strigonium
obsidet, Crucem qua Templi fastigium ornabatur, assidue con-
tortis in eam telis ac missilibus reuulsam, deniq; & deiectam, au-
gurijs loco habuisse, capiendum fore locum, vbi signum Chri-
stianis summe adoratum, felici casu è Templo decidisset. Etiam
tunc repensus talio fuit, iussis libratoribus substitutas Crucis loco
Ottomannicas Lunas, ex eodem Templo, machinarum globis
detrudere, quod & factum. Ac postquam Catholico more, à
Machometi superstitionis ritibus expiatum fuit, ad extempora-
neam aram in cruento Missæ celebrato Sacrificio, actæ humiliter
DEO-VICTORI gratiæ, decantatusq; solitus Ecclesiæ Hymnus; **TE**
DEVM LAUDAMVS. Sane augustum hic Templum, Marmore
incrustati parietes, è diuersi colore porphyrite peristilia ac For-
nicis bases, tessellato opere pavementum, ad materiæ raritatem
concurrente ingenio artificis. Nisi quod cælatas insigni opere
Crucifixi effigies, aut statuas Sanctorum, iconoclastica Barba-
rorum manus per superficiem Templi deformârat. Bis siqui-
dem loco potiti, bis eiekti, totidem vicibus Templi possessionem
adière, aut amisère. Neq; minus coherens sacellum spectatu
indignum, à Thoma Bakossio de Ardentij Archiepiscopo Strigo-
niensi eodemq; Sac: Rom: Ecc: Cardinali magnifice constructum.
Post Strigonium Buda in se oculos ac destinationem verte-
rat, si vel vno in antecessum mense, in eam victricia arma expe-
dire licuisset. Nihilominus, circumiacentes Ciuitates ac fortali-
tia, passim accurrentib⁹ nuncijs conuolabant, quod coactæ hosti-
bus adhæserint, ac potentia Turcarum præoccupatæ, excusantes.
Ex præcipuis erant Papa, Totim, Lebens Hulstum, Vesprinum
aliaq;

aliaq; nonnulla sincerus restandæ fidelitati, aliquantum tulere comœatus, gratiori ex affectu tribuentium quam copia largitione. Sed vanum est, inter incudem & malleum positus in totum fidere, nisi prius imposita præsidia, loca & fidem popularium, contra mutationem tueantur. Nam vt bractea seu Tritones, commoti vento, ad flatum eius obuertuntur, ita populi ac vrbes in bello, ad potentioris sese circumagunt fortunam.

Inter continuos labores inediaq; exacto autumno, gratus à frigidiore coelo malum, perq; iugiter depluentes imbres, corruptum perpetuis madoribus agmini iter; vnde miles sub Martini ferias ex Castris in hyberna dimitti solitus, vacationem aut saltem respirium, omnino poscere videbatur. Nec iniusta requisitio censi potuit, nisi REX animo Budam agitans, firmiter proposito insisteret, vel solo eius loci aggressu, grandem annuo labori impositurus coronidem. Sed plus in molimine tali gloriæ, quam possibilitatis apparebat; rarefactis per mortes aut morbos vtriusq; militia Ordinibus, & infirmiore Buda quam vti sine dolabra & rutris subigi posset. Diu perstitit in eo REX, donec palam fuit, Germanos respirium ab opere meditari; ne id quidem ex lege humanitatis, quæ Patri familias, non nisi dimisso liberaliter hospite, demum se tradere quieti permittat. Siquidem mox post Strigonium deditum, Elector Bauarus, multa pugnacis animi excellentia Princeps, domum cum copijs retrouertens valedixerat REGI; etiam FERDINANDVS Cuslandiæ Dux; insuper STAREMBEGIVS Campi Marschallus, Vir bello hoc eximie meritis, Vietnam abierat, reliquis mox donuicionem vrgentibus. Hinc remanda Budæ destinatio omitti debuit, duo potissime à regressuris Principibus concludi annitentibus nostris, scilicet Hyberna militi vbi & qualiter assignanda; tum Hungari, qua spe Cæsareæ gratiæ ab extrema desperatione retrahendi forent. Militi quidē iusta negare, in humanum proflus videbatur; minus item consultum, Thokolium inter Cæsaris iram, & Turcæ fauorem nutantem relinquere, nisi aliquo possibili medio reconciliatus CÆSARI, à patribus Turcarum auelleretur. Quippe
etiam

etiam tunc aderant PAVLVS SZEPEEI & MICHAEL NEY internuncij; sparsa, nec scio, an vero rumore, quod in Sacerdotes Catholicos, persecuere egisse dicebantur, hinc minus grati. Certe effectus legationis in abscondito fuit, iacta in vulgus fama, graui morbo decumbere Thokolium, quem mox foderatio paralysis auxisset; simulatam alij ægritudinem dicebant, nimirum vt abitum Wezyri ex Hungaria præsentiens, etiam eo prætextu thesauros, quos ingentes corraferat inhianti offam subduceret.

Militis in hyberna locatio, Exercituum Duces diu fatigauit negotium, si quod aliud arduum & molestum; fortè quod vincere, vni omnibus facilius sit, quam vt vnus omnibus satisfacere valeat. Suberat quidem per superiorū Hungariam alendi Militis ratio; sed exinde securior illa, si reconciliati CÆSARI suo Rebelles, Exercitui eius sociorumq; suppeditarent com meatum, vt amici, ac certi, mediante Polono REGE, veniæ; solos Turcas infestarentur vt hostes. Sed hoc impetrari non potuit, reluctante Cæsaris Aulâ, non statim nec aperto sinu perduellibus indulgendum. Sanè mirum, gentem in bellicis perspicacem, adeo tunc vltionis desiderio impotenter agitatum, vt nec admissio in gratiam Thokolio vires Turcæ accidi; nec festis qui pro se pugnaverant sociorum legionibus, tutum exhiberi respirium paterentur. Equidem inter requirentem & exhibentem auxilia, sæpe primis officijs non respondet finis, cum beneficia eousq; grata sunt, donec exolui possunt; & sublimitas meriti, si destinata eius cui succurras transcendit, primo suspicandi mox sollicitudinis causa est. Vno verbo, qui ante Viennam liberales Germani, iam tunc post exhibitum auxilij opus, in tuta inter gentes infestas statione, ambiguo bello relinquebant Polonos, fortè non aliter maturandum in Patriam reditum eorum præuidentes; consimili vt Hungari voto, dissimili ratione. Sed talibus ex rumore famâ, an ex veritate origo fuerit, haud perinde affirmem, nisi plurimorum firmasset relatio, & aulicæ subtilitatis aphorismi, cautè ac suspicaciter externa tractari auxilia præscribant. Quæ si per liuorem sparsa, pro nihili reputate fas fuerit. Tandem diu disce-

K

prato,

Separamus

prato, quo species in hybèria locandi Militis maneret, Polonis
Cassouix, Pressouix, Bardiiouix, circumiecta ora obtigit, peditatus
in præsidia arcium distribuendus: Lithuani ad vsq; flumen Cislam
& cohærente tractu subalpinæ ditionis, Translyuaniam vsque, sub-
sisterent. Ita quidquid rebellione turbidum, aut aggressu discrimi-
nosum, hospitibus in respirium tradebatur; Cæsareani præter
quinq; cum Duncualdio legiones, in inferiorem Pannoniam
contendère, quantum à periculo remoti, tantum domui propiores.

In breui Exercitu ad flumen Hyppol eluctato, iter Viennam
die quarta Nouembris Princeps LOTARINGVS destinauit.
Iturientem comiter vt solet excepit REX, etiam diggressuris ab
inuicem, optimè de Christianitate meritis bellatoribus, ad men-
sas valedictio instituta fuit. Assedère vna Principe IACOBO co-
mite, plurimis Cæsareanorum Tribunis ad instructum multa da-
pe conuiuium admissis. Ac quia crudus sub casside Mauors, flo-
rentibus vino animis verborum largior est, multa tunc nec inde-
bita alterutrius Principis encomia audiebantur. Planè meru-
erant, mutuo amore & confidentia bellum orsi, etiam tunc eò-
dem affectu, si non finientes illud, at saltem differentes. Post
secretum colloquium, generosis duobus equis à REGE Princeps
donatus, in viam se dedit, militariter æstimans munus cui vitam
comittere posset,

Interuenit hic casus quales in bello solent, inde tamen con-
sideratione non indignus, quod velut alteri parti fortuna renun-
ciasset, vtriq; illi sit. Cracouia expedierat REGINA Daleratum,
cum literis ad REGEM, sollicita quod credibile, de salute Mariti
REGIS ignorare. Dum vero Gallus Schat insulam præterlegit,
cum ab erumpentibus Wiwarij præsidarijs captus, simul receptis
Literis in custodiam rapitur. Wiwarum item delegauerat Wezy-
rus, noscendo illic rerum statui cum literis Czausium; etiam
hic in manus Polonorum delatus exhibetur REGI, fassus formi-
dare admodum Wiwarij suos, iam vulgata quæ immineret obli-
dione; etiam comperto, iterata apud Parkanum clade, res Tur-
carum admodum comploratas esse scripto erigebantur ad con-
stantiam

stantiam Viuarienses, in brevi enim fore Wezyrum reparatis Viribus, ijs sine mora succurrurum.

In interiora Hungariæ tendenti Exercitui, iam ardui montes, iam continuis imbris madefacta telus, infestum nimis reddebat iter, adeo, vt prægressas legiones, vix tertiâ die Carragocum impedimentis conlequeretur. Occurebat euntibus Sethinum, olim Stephanopolis, muro & fossâ, etiam exterioribus munitionibus circumductum oppidum. Infederant Octingenti Ianczari, ac Spahorum cum Aga suo Vexilla septem, tuendo loco à Wezyro immissi. Siquidem ab Agria Wiwarum hac transitus, oportunitatem commeandi itinerantibus aperiebat. Præmissus cum ala Equestri ATHANASIVS MŁACZYŃSKI Krzepicensis Præfectus, exploratum iuit; vir in prima semper discrimina promptus, & qui apud Viennam insequendi Wezyrij partes sibi à REGE delatas, non sine dexteritatis laude executus est. Etiam tunc Sethinum præcurrens, ex interceptis captiuis comperit, firmo præsidio oppidum teneri, nihilq; minus quam spontaneam dedicationem meditari. Cum contra Hungari quibus situs & præsidium loci ante cognita, inualidum aduersum vim maiorem locum, continuo dedendum retulissent. Proin exprobrata vanitate futilia narrantibus, it REGIS iussu, dignoscendo loco, Ser: Princeps IACOBVS, MARTINO ZAMOYSKI Palatino Lublinese, Heroe continua bellorum praxi innutrito, ac MARTINO KACKI Leopoliensi Castellano, præterea Dunneualdio CÆSARIS Tribuno associatus, Indiuisus Princeps laborum periculorumque Parenti Comes, Filium tanti REGIS inter discrimina agebat, cum nedum tertium ætatis lustrum attingentem, bellicis exerceri Pater voluisset. Id autem non ex ymbatica chartarum disciplina, aut accurate dispositis, latruncularia tabula, puppis sed Marte & campo apertis, vbi animus manusq; per se agunt, indeq; militaria præcepta perfectius hauriuntur. Vix eo flexu, ætatis humanioribus literis quantum Principi satis imbutum, mox inter belli fragores, huic Regiæ armorum voluptati, insue-

fieri oportuit, vnde mox fortunæ suæ pararetur. Id quidem ad præscriptum Lyrici vatis, armorum exercitio à teneris durandis.

Pulchro Quirites puluere gaudeat

Impubis atas, & strepitus & minas,

Iam nunc & audaces tumultus,

De tenero meditetur ungui.

Sugressus Princeps recognoscit locum, demonstratq; vnde facilior Militi via in assaultum, vbi suggestus pro machinis locandi; & quamuis impedito accessu difficilior oppugnandi ratio, parum tamen ausuros præsidarios, vbi extrema conspiciunt, palam edicit. Proin per tubicinem explorare animos visum, qui primo contumaciter dedendam urbem, negarunt ac hostiliter in subeuntes iaculati sunt mox comperto, REGEM post præcursores venire, mitius egerant, tantum anteurbia cum adiacentibus horreis incendentes, quod tamen incendium mox accurrentes Cosaci restinxère. Prima luce adest REX ac admotis legionibus, in prætenturas seu Palisadas impressionem adornari iubet; facili in expugnandum locum creditâ viâ, si has primo antecaperet pedes. Nec segnius quàm iussæ prorupère legiones Polonæ, etiam Dunneualdus altera parte cum Cæsareanis, cuius tamen prima cura, vt excitatis loculamentis machinas in urbem disploderet. Validus murus oppidum ambiebat, muro profunda fossa suberat, huic rursus ex adultis trabibus sepimentum prætendebatur. Piguit Tribunos nostrates subacti oppidi gloriam tormentorum iactibus deberi, proin peruicaces ingruunt, ac primo assaultu prætenturas illas demoliuntur. Sed inter istas ac muros præiacebat area, in quam delati certissimis ictibus peterentur, ac vnde regredi infame esset; mænia vero assilire profunda fossa haud pateretur. Hic enimvero cruento certamine pugnatum, ancipiti pugna & noxia, attamen læta nostris, mox in deditionem certam, alba Vexilla Turcis pendentibus. Ultra quadraginta ex legionarijs ac Cosacis cecidère, nam hic isti egregiam nauarunt operam. Sed gregatiorum iactura minor, & facilius reparatur, dolentior casus fuit FRANCISCI LANCKO-

RONSKI Stobnicensis Præfecti, cui Laccianæ Legionis Legato, violentus è sclopeto ictus, tibiam pedis fregerat. Enorme vulnus ab archiattris immedicabile iudicatū, nisi serpenti gangrenæ, partis affectæ sectione occurreretur. Ergo aliquis eorum monet, ægrum pedem ressecandum esse. Cui LANCKORONIVS doloris ac perturbationis in speciem expertus, reponit. *Minor inquit iactura pedis est, qui vitam hic tuli pro Fide & Rege profundendam. Iam vero si mori necessum, cur non utroq; pede integer denascer?* Adhæc præsentibus solari, ac vt consilio Medicorum acquiesceret, tandem inducere, vt vnus membri iactura vitæ consulens, nobili victoriæ superstes agere vellet. Permisit tandem, eaq; animi constantia sectionem pedis tulit, vt ne minimam suspirium emiserit, licet si serratam pilam in recidendo offe, frangeret chirurgus. Ita fortis Miles pedem amisit, vitam retinuit, etiam hac quandoq; positâ gloriam ex robore animi retinebit semper. Consignantibus oppidum in nomen Regium Turcis, ægre ab irruptione contineri potuit Miles, cæde suorum ferox, & quem facilius in pugnam impellas, quam retraxeris. Deditur itaq; Sethinum ea lege qualem Clementia REGIS dixerit; ac mox referatâ portâ duo Prætoris cohortes custodiæ causa inière; loci Præfecto Aga pro libero abitu suorum humillime REGEM depræcante. In oppido delubra solo æquata sunt; repertis viginti diuersi modi machinis, præter alia requisita ac instrumenta belli. Traditum in nomen REGIS Sethinum seu Stephanopolim, mox in manus Dunneualdij Generalis pro Cæsare consignauère Commissarij, in antecessum emissis Turcis vt quidquid circa se haberent, tolerere possent, etiam abitu quo vellent instituto.

In Hungaria feruentibus Christianorum armis, Moschi interim in scenam, verius successum belli speculabundi egere; cum certo constaret, subornatos ab ijs exploratores, Exercitui nostro immistos, Viennensi prælio interfuisse, celebri victoriæ oculatos testes, & friuola narrandi suspicione carentes. Attigi supra, post conclusâ Varfauix Comitibus legatos eorum adfuisse, præposita comparitione id tantum assecutos, vt ad tractandam induciarum

ciarum prolongationem, ac mutuam armorum societatem, utriusque gentibus condiceretur ad Nouembrem Commissio. Conuenerat inuicem de loco Kadzyni commodè in confinijs instituendo, delegatis à parte Moschorum IACOBO ODESZOWSKI, BASILIO GALLICZYN, IOANNE TROCZKIEWIO, GREGORIO PYSZKIN, sapius in Poloniam internuncio, aut Legatis adiuncto. A prima origine dudum inter Polonos ac Moschos gentes conterminas bella & discordiæ; quæ tamen pæce, aut interuenientibus inducijs sopiebantur. Sed nulla acrior hostilitati ansa, quam tradita per manus de Smolensco controuersia; quod Iuris Polonici antiquitus, perfidia GLINSCII Lithuani occupauit IOANNES BASILIADES Dux Moschorum, interlapsu temporis recuperauerat SIGISMUNDVS III. Polonorum REX; donec memoria nostra, ALEXIVS MICHAELIS Dux per deditioem recepisset. Sic Smolensco alternis vicibus Possessorem mutante, non Dominum dirempta tandem arma inducijs, quarum ad Annum 1683 descripta duratio. Per ea tempora Moschi, internis dissidijs domi agitari capere, ut fere immortalia odia sunt, quæ ex ambitu orta, pro dominatione geruntur. Namq; ALEXIVS MICHAELIS reliquerat THEODORVM, vernacule FIEDOR; is rursus ex MIŁOŚLAWSKA IOANNEM, alterum PETRVM ex NARYSKINOWNA, pari iure inter se Imperium illud vsurpantes. Vnde sub confusa noui domi natus initia, non desuere assertores partium, qui alterius Principis prærogatiuam nascendi, alterius suffragium Electionis, armis vindicarent, non sine Imperij illius noxa, ac conuulsione, fortè tunc in turbido piscari non ineptum videri potuit, si modo, ut nuper Moschis inuadere aliena, ita Polonis ad recuperanda ablata, occasione uti collibuisse. Sed expectare hanc quam habere, tenax pacti Respublica maluit; sepositis armis ex æquo & iure disceptatura, ut aliquo modo iustitiæ congruo, pax haberi posset. Eo itaq; Commissionis actu imminente, ut species cupientium esset, miserant Moschi Nicephorum Poddiaczy internuncium, qui adhuc dum in Hungaria demorante REGE Cra-

couiam

couiam appulerat, tanquam præliminaria futuræ Comissionis tractaturus. Interuenērant nuper Moschis cum Turca induciæ, quibus firmitus sancendis, transcribebant illi cisborystenianaur Ukrainæ oram, in ditionem ac imperium Turcæ; hæreditariam Regni nostri. Prouinciã ad quam illis ne imaginarium quidem ius esset: vel Turca ipso Buczacensibus pactis diserte pronuntiantē; *Ukrainam Cosacorum possessioni relinqui*. Dudum ante mutuo in se odio infestissimi Cosaci & Turcæ, dum illos Scytharum incursums vexant, & ab his prono Borystene in Pontum Euxinum penetratur. Iam nunc veteris odij, nec minus abruptæ suæ culpæ dominationis Polonæ, diffusa per Orbem Regiarum victoriarum fama, obliuisci haud patiebatur. Præsertim eum, REX externo bello se accingente, Cosaci in spem excutiendi iugi erigerentur, ut domicilio antiquis extortes, armis repeterent Patriam, impositumq; grauem ceruicibus Valachiam reijcerent penitus. Peruouere talia vehementer indolentes, quod præter Białocerkwiam ac Bractaniam, præsidij Polonicis infesta oppida, noui coloni veteribus exactis, in Ukrainam immigrassent: ac DOROHYNVS DVCE Valachi Vicarius, admodum strictè & seuerè haberet populum, nuper sub rebellione licentiæ suctum, Itaq; præsentia detestari, anteaكتورum meminisse, futura animo voluere incipiunt, in extrema semper præcipites, & circa mutationem dominorum audaciores. Addiderat stimulum REX, KVNICIO ortu nobili, sed qui diu ante inter Cosacos meruerat, per publicum diploma Duce creato: cum additamento spei, si is fidum & fortem Virum præstat, amplissimum ei de Regia gratia, merendi campum offeri. Talibus permoti Cosaci, Bone DEVS, quanta alacritate cristas arrexere, ex inimica gente vindicias, simul & spolia Orientis flagrantissimè agitantēs. Igitur citiore Ukrainã crebris globis ad KVNICIVM concursum est; idem & Transborystenianorum ardor, nisi SAMVILŌ WICZ à Moscho oræ illi cum imperio impositus, non minis non pœnis parceret, quominus iuris sui Cosaci, ab ea iuuandi Poloniam opportunitate abstraherentur. Sed quantum seueritas cohibentis obstabat,

bat, tanto in vetita nitabantur magis, nulla poenarum irrogatione absterriti, vel ea ipsa in contrarium perucatiores. Huc accessit, quod ANDREAS POTOCKI Castellanus Cracouiensis, amore in Patriam, fide in REGEM insignis, Camenecum prope suggestus, in omnia intentus egit, quæ ad securitatem Reip: aut hostis nocumentum spectarent. Latus id Regni exili præsidio firmabatur, SIERAKOVIO Belzense Dapifero cum xx. cohortibus ea parte excubante. Adiecit prudens & Vigil Castellanus, è priuato peculio quantum re crepera licuit: ac primo per publica edicta Terrarum Russiæ Nobilitatem, quo in omnem casum intenta ageret, præmonuit; recens Leopolim præsidium induxit; quidquid eâ plagâ Virium colligi potuit, ad se euocauit; insuper motis Stanislauoniâ Regnis, Iazoueciam versus contendit. Congruebat captis, ad latus habere Stephanum Petri, alias Petrycenko, nuper à Turca exautoratum Valachiæ Palatinum, ob ciuile & in populares mite ingenium, Valachis æstimatum; contra Ducæ infensis illis, vt qui rapinis tantum Prouincialium rem priuatam augetet; in extorquendo seuerus, in habendo insatiabilis. Hinc ex successu belli Hungarici, Valachos trahi in arma promptum fuit, Castellano Polonis, Lithuanis, etiam Cosacis, numerosioribus in dies cateruis sese aggregantibus. Nec KVNICIVS opus belli segniter ordiebatur, exactio Niemieroniâ Dorohino vbi non temnenda prædâ potiti Cosaci; ea maxime, quæ ex conuectis isthuc comitatibus, in vsum eduliorum famelicæ turbæ verti potuit. Sic Dorohinus creditam sibi præfecturam ab imminente vi defendere impos, cum sequacium manu funditur, ægre manibus Cosacorum elapsus. Itum dehinc Miedzybożam, vbi sexcenti Turcæ in arce operibus, & Derazniæ fluminis lutulento ambitu firma, ingestam deditioem, mox & vim contempsere; quod Cosaci in prædas magis quam obsidia accincti, sine machinis bellum tantum circumferentes adessent. Potissimi Cosacorum erant, qui citatiorem Tyræ ripam incolunt, inter montium saltus, aut sylvarum latebras perpetuis exerciti latrocinijs, genus hominum pernicitate ferox, aperto campo punare

gnare insolens. Unde maiore famâ quam vi bellum orsi, plus ter-
roris, quam successûs genti munimina probè tuenti adferebant.
Pari assultu captatum Barium, similiter re infecta deferri debuit.

Mirum sub hæc Turcis silentium, certe apertus pavor aut stu-
por erat, dum Iazlouccio, Hussiatyno, Czortkowo, Iagielnica,
profugi aut exturbati, intra solius Cameneci mania se recipe-
rent. Sic in viscera Podoliæ infusi, Cosaci maiorem pro viribus
incussère formidinem, etiam vastitatem, hominibus armentisq;
ut fors tulit, abactis. Quæ ut Cameneci Præfectus Turca repen-
deret, aliquam Scytharum Budziacensium manum, quibus Cze-
merycij cum ala Equestri Turcarum accesserant, ter mille exce-
dentem, in Wolhyniam immisit, ut subita irruptione circa Lu-
bartoniam, Constantinouiam, Połonne, ad vsq; Zastauiam im-
pune grassati, incolis in nimiam securitatem resolutis, oram cit-
cumiectam popularentur; quod ubi cognitum, (opportune in-
tercepto qui Camecencum prosperi successûs nuncium ferebat,)
mox Castellanus suos per compendia viarum in occursum expedi-
diuit; nisi Barbari, comperto adesse qui insequerentur, præda
apud Dunaiowce sese exonerantes, in effusam fugam, nihil aliud
ausi, mature protuere. Ad Mille tamen captiuorum in li-
bertatem asserti, faucij pleriq; aut dum abduci nequeunt mutila-
ti. Sat fuit miseris vitam & patriam reddidisse. Quippe non ut
olim redimi à suis captiuos Scythæ patiuntur; sed mox Const-
antinopolim nauigijs transmittunt, ubi cariùs & celerius uenunt
eiusmodi merces, præsertim ex Russia, viri ob robur, sænux ob
formam promercales. Dissipati agminis ductor Musztaff Aga,
è Camenecensi præsidio vir impiger euasit, ad triginta captis,
præter eos qui celeritate insequentium præuenti interiêre.

Dehinc P O T O C I V S, ubi constitit Valachos à Duca auer-
sos, ad veteris Palatini subiectionem inclinare, non è securitate
tantum sed Maiestate Regni duxit, eo rerum statu, Stephanum à
Turca exautoratum, in ablatum iniquè Dominatum reponere.
Cum ex primoribus P R A G O W I C Z partium Duca assertor, iam
tum à Cosacis male mulctatis, communem populatum de reci-
piendo

piendo Stephano consensum frustrari nollet. Vnde regressum in Vkrainam meditantem KVNICIVM Proceres Valachiæ enixè retentabant, quominus consociatis armis aduersus Ducam essent firmiores; etiam contra Scythas, qui recens ex Hungaria cum manubijs, per extimum Valachiæ limitem redituri nunciabantur. Nec id consilij improbabat POTOCTIVS, vt in Camenecum ipso intento, si non accidi, certe distrahi eo modo Turcicæ vires, facilius possent. Hic in eam societatem Cosacis Valachisq; coaliscendi, videri potuit enata occasio, quod eidem Ducæ vtriq; fiduciario iure à Turca commissi, vtriq; simul seuerum & rapacem, acerrimo odio infestarentur. Vbi nouum fædus iureiurando firmatum, Stephanus apud Botuszany subsistens, abrogato Ducæ Imperio, in legitimum Palatinum. (Wodam vocant) recipiebatur. Interea ad famam tanti moliminis, vndiq; confluentes, nomina dabant Karassay Valachiæ, Leuenfij Montani, & quid vsquam vtramq; Tyræ ripam eius farinæ hominum circumfider, accurrebant passim, præter genuinos ex Vkraina Cosacos, vt solius KVNICII exercitus ex illa colluic hominum ad xx. Millia numerari potuerit. Etiam Quingentos à Tanai amne, (vernaculè Don) Cosacos Donentes, fama surgentis belli excitos, huc se raptim contulisse, vt narratum infero. Imo haud falsos puto qui credidère, vix vnquam simili periculo res Turcarum patuisse, si aut copijs illis è turba collectijs maiori autoritate & experientiâ Dux, aut saltem KVNICIO requisita bello necessaria ad manum essent. Sed arduum fuit sine destinato Reip: sumptu fortuitum alere bellum; licet si suppeteret miles, deerat neruus, sine quo corpus illud Exercitûs ruebatur magis, quam mouebatur. Submiserat quidem REX pecuniam, etiam pannos pro vestitu Cosacorum liberaliter; sed quid inter tantos erat: attamen durauère promissis erecti, ac in hosticum, spem vertentes. Quid demum prostituerint, ne sæpius repetam, sub finem memorabo.

Sub id ferme temporis, notabiles Moschorum copiæ pronò amne Kiouiam appulère; decliu iam æstate in eum tantum vsus venisse.

venisse creditæ, quominus terrefacti Cosaci, ab effendendi Turcam conatu retraherentur. Hinc suspicio ægre Moschos a sãdere Barbarorum auellendos, quibus Christianos insurgere victorijs haud volupè esset. Costitit nihilominus Archiepiscopum Armenorum, saluo conductu Ducis fratrum, compendioso per Moschouiam itinere in Persidem diuertisse, vt REGEM eius gentis, Ottomannis non ex asse amicum, in sociandacum Christianis arma, aut certè alia parte impetendos Turcas, Pontificis nomine sollicitaret Czauzius Turca cuius nomen ignotum mihi, personam vidi, ad Comitiam nuper Varsauiam ablegatus, ac mandato Aulae tantisper Tykocini detentus, ex certa ratione Leopolum traductus fuit. Antehac dum Varsauiam pergit, buccinã ante se canere, terram tapetibus sternere, ac fastu demens inter populum vicatim nummos disijci, quales asprii vocantur, iuebat. Iam nunc planstro per urbem vectus, ac strictiori cum XVI. socijs traditus custodiae, vbi comperit geminata apud Parkanum clade profligatos suos, caput parieti allidit, barbã vellicat, manibus complodit, ac deiecto fanaticum in morem vultu ad Machometem suspirat. Rursus velut diuersa mente entheatus, si Poloni comparent ridibundus aiebat; *Imperatorem suum omnino inuincibilem esse; si Exercitum amisit mox decem præstosfore; si acie victus, statim resarciet acceptam cladem, vel vnum casi Musutmani caput, centum Christianorum repensurus. Maris aquas (inquit) deriuat, aut bauri, mare semper redundat, potentiam Turcicam oppugna, aut carpe, cladibus irritata insurgit; opus Dei aduersus formicarum insul-tus immobile.* Sic isti imbuuntur falsa inuincibilitatis opinione.

Vtcunq; etsi cum Barbaris, cum fortibus tamen Viris, Turcas intelligo, dimicatum est; si feros & victoriæ nimios culpem? neq; nos moderamur ferro, aut vincendo parcimus, cum talio quidam belli sit, perire, aut perdere. Sed quis æquo animo ferat, Hungaros pacem demissè petentes, acriores Poloniis hostes, vel Turca nocentiores. Fixum id REGI, quatenus locatis per hyberna legionibus, tandem ad Clementiam Cæsar, Hungari ad obsequium flecti possent; consilium sane prouidum, si modo ab

Aula illa mitiora darentur responsa, aut duræ cervicis populis, supplex magis quam reus videri mallet. Nihil ad concordiam cooperantibus vtrifq; Poloni inter incudem & malleum positi manent. Cæsar indulgendi difficilis: Rebelles quibuscunq; in reconciliandum sponsonibus diffisi; vel recenti Aula Cæsareæ edicto efferantur; quo die 25. Nouembris Anno 1683. publica Fecialis voce proscripti, capite & bonis diminuti, diris deuoti manent: insuper proposito percussoribus potiorum aut desertoribus partium notabili præmio. Continebat Edictum præcipuos, GEORGIVM ILLESCHAZY, NICOLAVM ZRYNI, STEPHANVM NADASY, CHRISTOPHORVM BATTYANI, PETRVM FRANDCIPANEM, Comites: omnes olim decapitatorum Viennæ, præter ILLESCAZIVM filios. Addebatur ADAMVS SCZOBOR, MATTHIAS OSTIOWICZ; IOANNES BONEZY; Ex familia KVBINIORVM quatuor Fratres. Sentyuani duo, DRASZKIEWICZ PETROCI &c. &c. Vnde formidoloso perstricti Banno, in pristinam relabuntur phrænesim, si quando periculosa seueritate, flagitiosa conniuentia. Hinc partibus causæ odiorum irreconciliabiles, Polonis interim noxiæ, dum post annum laborem bello impensum, turbidior & damnosior hyems sequeretur. Vbiq; infesta omnia, quæcunq; ad victum spectant, vltro suppeditari negabantur; rapere non impune licebat, Hungaris in pabulatores hoste peius seuiantibus. Plane indolem Hunnorum, vnde origo genti monstrabant, nisi quæ agere ausi, etiam pati cogentur. Nec solum per mappalia contumaces villani, etiam oppida quibus firmitudo sua faciebat animos, portas clausere. Cassouia (Koszyce) imposito trium Millium præsidio audax, Catholicis Vrbe eiectis, explosis tormentis, quid sentiret ostendit, in suggestas deinde turmas emisso equitatu inuecta; vt tandem cadendum esset impossibilitati expugnandi, præsertim cum intensissimum gelu, non opera moliri, egerere cespitem, aut excitare suggestus permitteret, infestissimo Anni tempore Præssouia, vbi subsistere REGI destinatum, aliquanto mitiora præsetulit, cicæo Tolpassorum præsi-

præsidio, mox similia ut prior præstitit, in defensionem ipsa sibi
 sufficere ostendens. Non suasio non minæ valuere, quominus
 stabilioris in Cæsarem fidei haberi exemplum vellet, obstitit per-
 nicax, ac dum loco dignoscendo suggrediuntur Poloni, emissis
 ab Vrbe telis interempti aliqui, inter eos CHRISTOPHORVS
 MODRZEWSKI Tribunus Haliciensis, multa per stipendia eme-
 ritus, iam tum Cohortis Ductor, vitam posuit. Similiter apud
 Bardiouum cum Lithuanis actum, nouum belli genus commen-
 tis Hungaris, non pugnando vincere, quippe latebris aut muris
 emissi, in non hostes ingruebant: ex facili reparanda iniuria, si
 quos latibula aut mænia non tegebant agrestes, pari ferocia Po-
 loni sauire voluissent. Melioris notæ Sabinouia, quæ metu an
 REGIÆ benignitatis fiduciâ dubium, imponi præsidium passa,
 Generali Denemarkio locum tutari suscipiente. Etiam Comes
 Humenaius, ingenuè Vnguarum suum fidei Polonæ commisit,
 quo item missus VILHELMVS DOBSZYC Colonellus, additis
 ZAMOYSCII ac GNINSCHII Palatinorum legionibus, etiam
 CHRISTOPHORO KICHMEYSTERO legionis MICHAELIS
 WARSZYCKI Ensiseri Regni Primipilo. Alia parte Kiezmark
 titulo Comitatus Tokoliorum insignitum oppidum, à legione
 LYBOMIRSCHII Mareschalli vi in deditioem coactum, ipso Diuæ
 Catherinæ die. Actum de Chorago rebellionis credidisses, aui-
 ta sede & hæredio eius intercepto, nisi ille Varadzyni interim
 subsisteret, à periculo remotus, eoq; magis sui securus. Etiam
 Leuocza aduersus Cæsarem pernicax, Germanicum cogentibus
 Polonis præsidium accipere necessum habuit, & certè ut pænam
 accepit, infestis nunc istis gentibus, quæ dudum sub vnius impe-
 rio coaluerant. Ac ut molesto lectorem exoluam tædio, ex
 Hungaria expeditio calamum ut Poloni gradum. Quibus tamen
 iuxta peritorum iudicium, aut maturius exinde abeundum, aut
 diutius hic subsistendum erat; plus in Turcam terroris CÆSARI,
 minus nobis odij fuisset, & quæ in immeritos mordax est, suspi-
 cionis. Ergo fami & hyemi beneficium Hungari debuere, quod
 ni, tempus impunè transmissâ contumaciâ; abibantq; domum Po-
 loni,

loni; Poloniæ pane, qui Cæsari meruerant refocillandi; vbi in Patriam ventum, ex aëris mutatione rursus de vita conflictati. Ut tamen abire non deserere Hungariam viderentur, relictae apud Vnguarum xxiv. cohortes, toridem Lithuanorum cum POPŁAWSKI apud Bardiouum, possessioni & obsequio facilius pro CÆSARE retinendis.

Ad Cosacos redeo, germen quondam nostrum sed degener; nam & lolium tritico originem debet, & magnis vitijs ex virtute sed corrupta, semen est. Ut vt fuerit, eluunt nunc Patrum maculam posterii, incipiuntq; agnoscere postliminio Matrem, hactenus manu parricidæ oppugnatam. Olim sub VLADISLAO IV. arma in Turcam ferre veriti, in Patriam verterant, tandem meliori sidere recognoscentes, quem Venerari & quem odisse debeant. Mirum sanè, tacita quadam reuolutionis vi, Cosacos ad corpus Reip: tanquam membra redire, post exactos continuæ hostilitatis quinq; climacteres, nunc sextum fide & merito melioribus ordiri. Lusum fortunæ aduerte; Florentem Poloniam collidi Turcicæ potentiaë haud integrum erat, vt concussa gloriosius insurgeret; & Nabuchodonosoris statua hæc, traditur non giganti confrigenda, sed pusillo. Imo Dei opus credi necessum! cui soli licet, tam in multis quam in paucis vincere. Ne manibus aut robori nostro debeamus, vix spiranti Polontæ plus in Barbaros licet, quam olim integra & florens sibi polliceti potuit. Siquidem notabilis operatur virtus per se agendõ: & gloria multis parta minor est, vbi in plures diuiditur, vt flumen in torrentes deriuatum. Sed ex hoc diuerticulo in viam.

Maturuerant tandem Cosacorum Valachorumq; vota in hosticum ingruendi, omnesq; ne amplius sub duobus Dominis miseri essent, consenserant pro Stephano, contra Ducam pugnare. Isti, quinetiam Cosaci, hostes se professi sunt. Iunctis itaq; viribus in Bessarabiæ campos mouent, sub KVNICI imperio, inter se iurisiurandi religione in obsequium militare adstricti. Opera pretium puto situm Bessarabiæ, quæ recentioribus Moldauiæ inferioris pars habetur, literaria periphrasi ex geographi-
cis

cis delineationibus in paginam dare. Euxinus seu Ponticum mare, quod & nigrum, in gemina ad occasum procurrit brachia, quorum vnum finus Carcinus, alterum Mæotis palus nominatur. Eo bifurcato sinu Chersonesus Taurica iacet, olim Genuensium Colonia, iam nunc Crimænsis Scytharum Hani Sedes. Id mare, ingentia flumina subeunt, præcipue quibus à septentrione decursus. Borysthenes, (Dniepr) Hyppanis (Boh) Tyras (Dniestr) Hierassus (Prut) usurpata Ptolomæo & Straboni nomina: à Moschorum ditione Tanais (Don) etiam Rha (Wolga) sed quæ immenso terrarum tractu circumacta, sese in Hircanum mare exonerat. Quidquid autem inter decurrentia flumina latifundiorum, interiacet, id olim solitudo campestris, iam nunc Scythæ dum germina populosæ gentis Crimum non capit, sub diuersis nominibus insedere. Ac primo campos inter Hierassum Danubio mistum, & Tyram in Pontum se exonerantem, Budziacenses, dehinc Bialogrodenses occupant, Valachis finitimi, & sæpius hostes. Qui inter Tyram & Hypparam degunt, Oczacouenses vocantur: Apud influentem mari Borysthenem, Perecopenenses consedere; qui apud Tanaim stabulati, Ozouenses vocari imos obtinuit. Sed Bialogrodenses, per vicinarum Regionum commercia exerciti, ac primæuam gentis feritatem cum sæculo deponentes, erectis villis mappalibusq; agriculturæ incumbunt, pingui gleba eius terræ illecti; vnde studij Oeconomix Martem postponentes, paulatim armis desuescunt, ab aratro magis quam equo cicures. In hos arma vertere placuit, iam quod vacuum defensore oram, pro comperto foret, vel iniecta spe reduces isthac ex Hungaria cum præda Scythas, excutiendi. Nam quantumuis collectitia in bello turba, alacritatem aut meritum iactat; reuera sine stipendio aut mercede vix induces, aut reges; facilius ostentatione prædæ alicies, quò licitò ex raptoribus quæstu, impensi sanguinis pretium maneat. Enimvero Cosaci ac Valachi à Soroca diggressi; quæ Techniensis tractus, citiore Tyræ ripâ ad cognominem Urbem ducit, prolixis itineribus contendere. Nec diu in controuerso fuit cui nocendum.

cendum foret, subito igne correptis mappalibus, ignoto locis
 istis malo; nec ferrum mitius egit, Vxoribus prolibusq; gentis,
 promiscuè trucidatis. Christiani permulti exempti seruituti, ac
 pleraq; mancipia quæ nondum characterem baptismi reiecerant,
 libertati restituta. Białogrodum inde Veteribus Moncastrum,
 Turcis Alkomar dictum, quod apud lacum Ouidij (de nomine
 Romani illius, non magis Poetæ quam Exulis famosi nomen re-
 tinet) celebre commercijs Ponti Emporium, ventum est. Hic
 maius hosti damnum, qui sub plaustris olim aut tentorijs vitam
 ducens, iam nunc ligno aut cespite constructas domos, haud obiter
 reparandas absumi, acriori sensu iniuriæ doleret. Białogro-
 dum tamen vim elusit, Turcarum præsidio firmum contra Co-
 sacis quæ oppugandis vrbibus faciunt carentibus. Sic ad ostia vsq;
 Euxini, nullo resistente penetratū; gente illa circumstitis nationi-
 bus, ex professo infesta, iam nūc in sui defensionem nihil valente.
 Causæ suberant, cum Budziacenses à Porocio in Wołhynia
 fusi, subsidio à duobus Hanis sibi mutuo infensis destituerentur;
 & Adzy Gereus ex Hungaria onusto agmine rediens, per diuer-
 ticula Viarum Crimam abiret vitabundus, seu maioris potentia
 metu, seu partis manubijs consulturus. Inter hæc euoluto No-
 uembre affertur, quæ Turcas quæ Tartaros Ora illi præfectos, ex-
 pedito agmine superuenire qui suis tepentina hostilitate pressis
 auxilium ferrent. Accipiunt læti Cosaci nuncium, partem me-
 lioris sortis iudicantes, si prælio & vulneribus, non fame aut
 cæli iniurijs intereundum sit. Quippe improvidi futuri, reper-
 tus pessum dederant com meatus, hinc inedia obnoxij; nec diu-
 tius trahi bellum poterat, sub ingruentem hyemem cælo asperri-
 mo, niuib; maxime quæ ad genua vsq; extarent terrâ inuoluta.
 Ergo ipso Diuæ Barbaræ die apud Tyłgrotinum infestis signis
 concursus est; initumq; magno ardore certamen, cum vni parti
 pro salute, pro patria ac penatibus alteri dimicandum esset. Res
 experimento liquet, militem vernam in patria vitro fragiliorem,
 si in hosticum ducis chalibe firmiorem apparere. Etiam hic
 Cosaci, vt strenuè pugnam inierant, eadem constantia sustinen-
 do,

do, tandem in fugam hostes egere. Speciales eius prælij actus, haud perinde vt reliqua infero; nisi ex literis ipsiusmet **KVNICI**, ad **REGEM** scriptis, peculiare excerptū annectere visum. *Quidquid apud Tebiniam ac Biatogrodum hostilium virium ex Scythis Spahijs, ac Ianczaris fuit, id omne cum duobus Kaymacanis seu Præsidibus sibi occurrisset, & postquam consertâ manu pugnarant, tandem à Cosacis & Valachis in fugam dissectos. Tebiniensis ac Biatogrodensis Præfecti cæsi; ultra decem ex insignioribus Murzis capti; Alibeius Equitum Ducetor, orto inter eos qui caperant dissidio, interemptus.* Hæc quia pro veris in Aula accepta fuere, hinc fiducia mihi Commentario inferendi; cui & lætus Nuncio **R E X**, publicas Numini gratias, in Cathedrali Diui Stanislai Basilica, pro ea Victoria se corâ peragi voluisset. Certè prodigio affine, hostem tam numerosum dispersisse, ne vno quidem ex Valachis aut Cosacis tantæ Victoriæ impenso; cum ad quatuor milliaria camporum, suorum cadaueribus Scythæ vndecunq; strauissent. Eius itaq; prælij prosperioris Triumpho, notabilem Victorijs Annū finijt Polonia, quod vno tenore, vt bellatum, vt triumphatum, iunctim inserui, haud interrumpendo narrationis filo. Equidem oras hostilitati subitæ velut aperto ostio patuisse, ex dissensu Hanorum credibile fuit; quorum exautorato priore, Wezyrus, Adzy Gereum recens in Taurica potiri rebus fecerat. Hinc mutuo infensū, dum alter ablatum imperiū recuperare, retinere alter satagit, discordia sua in rem nostrā operabantur. Quod si malis nostris sub rebellionē creuerunt illi, opprobrio ac rapinis repleti, iam nunc vicem reponente Fortunâ, vbi se dat occasio, quidni simili arte aggrediamur? Vt verò ex antiquo Reges Poloniæ Tauricanis istis Præfectos seu Hanos dabant; ita nunc instituendorum aut pro lubitu amouendorum Turca ius, aut licentiam vsurpat. Reddit mihi sæpius in mentem, Astrologi nostratis in Calendario edito commonitio. *Serpens nisi serpentem deuorauerit non poterit esse Draco.* Reuera hic serpens in angulo illo Europæ nobilissimò latitans, vicinos infestus carpit, mancipijs conterminorum rem augeat, sanguine nostro impinguatur; & Turcæ antecursor vel

p^rotospatharius, nisi quis monstro caput elidit, aut accidit caudas, in exitium Christianitatis Draco enasurus.

In adultum vsq; Decembrem REX substiterat in Hungaria, morâ suis exitiosâ, ne illis quidem quorum causa intererat hic substituisse, acceptabili. Nimirum isti perfungi bello, REX defungi cupiebat; haud ignarus sopira in solidum Hungaricæ seditionis flammâ, non minus inde CÆSARI, quam & Poloniae securitatis accessurum. Quin etiam altiori indagine respondenti, palam erat, haud facile in eam belli molem consociandas iterum Christianorum Vires, in tempus patta quiete resolutas; hosti interim resumeendi animos spatium concedi & respirium. Sed necessitati parendum erat, diuertitq; per Scepusium REX, cui isthic obuiam progressa est REGINA; vtrasq; de hinc Maicstas felicitè reduces excepit Cracouia, die xxiii. Decembris; Vrbs successibus bellorum læta, ac inde sui securior. Ingressus nihil notabile habuit, nubilo cælo, etiam Aulico Comitatu, in respirium magis quam pompam satagente. A porta Castrensis, recta in Arcem itum, vbi ANDREAS ZALYSKI Episcopus Kioviensis Auunculo OLSZOVIO Regni olim Primate, in præsens solo titulo minor, facundiâ par, subeuntem Basilicam REGEM, desertissimè salutauit, tot trophæa ac lauros ad vsq; sollicitudinem Patriæ partos, eidem gratulatus. In Templo demùm ad cantum Ambrosiani Hymni, plusnè concentus an lachrymarum cum suspirijs fufum? præsentium est meminisse. Egerat olim ex hostibus Triumphos Polonia, insignes ac memorabiles, sed fructuosius nunquam vicit, in proprio solo & pane digladiando: iam nunc nouum & ratum triumphigenus, alijs benefaciendo sibi prodesse, ac versis peregrè armis ita circumferre bellum, vt tuam ipsius obsepas quietem. Solennia dehinc Natalitiorum Christi transacta, conuolante vndiq; Senatu, & vt quisq; Principis aut Patriæ studiosus, ad latus allabentibus. Videre erat, nihil insolens aut mutati cultus in REGE, idem tenor vt pridem adeundi, adeuntes excipiendi; patet potioribus intima admissio, Seruntur colloquia, & familiariter ad vsq; festiuiores locos.

locos descenditur; mox resumuntur seria, instituuntur deliberationes, manet Senatui promendi vota libertas, obuius quisq; adit voce aut libello Principem, & aures & manus patent, de finituroq; spes postulantiũ prompto assensu, aut in dilata negatione. Sane multorum iudicio, antiquis æquiparandum, sæculum quo viuimus. *Post victoriam non mutari.*

Afferitur subhæc HIERONYMVM SIENIAWSKI Palatinum Wołhyniæ, Campestem Exercituum Ducem, fato Lubowniæ functum. Medio ætatis vita abibat, sæculo Heros dignissimus; à prima adolescentia arma sectatus, per militiæ munia creuit, ex Præfecto Excubiæ Regni, Vexillifer; tum Marschaleus Curiæ; nouissimè Campestris Dux creatus. E stirpe Leliuicarum de Granow, quibus Maior Polonia vetusta sedes processit, maioribus anteacto sæculo in Russiam diggressis, ac cognomen à bonis Sieniawa desumentibus, patronymico nihilominus retento, quo à Granow GRANOWSCII dicebantur. Plurimos magnanimos Senatores Patria ex stirpe ea habuit, in quâ non indignum notatu, vt plurimum à Parentibus vnico relinqui filios, quod si plures nascantur, ad vnum deuolui patrimonij successionem, partim fato, partim naturâ singularitatem causante. Nec minus illud rarum, vix quem quam ex ea Domo sextum ætatis climacterem attigisse, ne dum superuixisse: insuper ex bello reduces mori; nam & Pater Palatini, Campestris olim Exercituum Regni Notarius, post fortiter toleratam ad Zbarazium obsidionem, immatura morte vitam finijt, & Filius nunc, Christianè admodum militia perfunctus, in ipso Regni limite obit Lubowniæ, quæ Scepusij primaria vrbs, inter ipsa Carpatiarum Alpium claustra iacet. Enimuerò exoluit naturæ debitum gloriosè inclitus Heros, & non vt ignaui solent, mortuus est; egregia sanctorum victorijs immori, vitæ coronide.

Incertis autoribus sparsum rumorem, certior tunc firmavit rellatio, supremum Ottomannici Imperij Wezyrum Musztassam, mandato Machometis IV. strangulatum. Genus illi ex Albania Virorum fortium altrice prouincia, & vnde eius, Monarchiæ potissima fulcra desumuntur. Apud Candiam specimen pugna-

cis militis exhibuerat, animo æquè manu promptus, si cætera in eum modum adessent. Mehemeti Kioperli successor in dignitate Wezyri datus, ex vehementia animi placuit, politicis artibus nequaquam cõferendus. Ingenium tamen magni inter suos æstimatum, apud quos effera in quoscunq; rabies, pro virtute est. Profligato apud Viennam, opinio strenuitatis fatiscere cæpit; vbi constitit iterato apud Parkanum prælio fuscum, & res Turcarum ductu ipsius pessum ire, cum fortunæ vicissitudine, gratia Ottomanni stylum mutauit. Sed nihil magis disgratiam auxit, quod quod ab Imperatore donarijs honoratus, ille vicissim Constantinopolim scriptitaret, aduersus Christianos molem belli, proprijs sumptibus sustinendum sibi, Cæsaris peculio intacto; vnde irritauit magis quam sopiuit Aulæ odia, accenditq; suspiciones, imensos sumptus & thesauros iactando, quibus Ottomannicam amplitudinem vnum Cæsaris sui mancipium iuaret. Missâ itaq; Belgradum atricolori serico inuolutâ schædulâ, confestim hominem mori iubebat; cui nihil reluctatus, vbi nouissima verba de cauenda sibi nuper Viennæ obsidione protulisset, obtorto collo, simul impræuiso ictu adacta in pectus sicca, à submissis licitoribus strangulatus occumbit. Laqueo & ferro simul perire, apud Turcas more recepto, præsertim vbi patitur Notabiliorum cædes, vt dum guttur neruo eliditur, exeunti animæ per rimam vulneris, honestior emigratio pateret. Incidit casus in ipsa Seruatoris nostri Natalitia, sæuam Herodem tollente Fato ante Diem Sanctorum Innocentum, sed quos infanticida iste, sine numero perditiones Austriacas in antecessum interemerit, sanè è tripode eruit Põeta.

*Ad generum Cereris sine cade & sanguine rarus,
Descendit Wezer & sicca morte Tyranus.*

Ac quia Princeps Dei imago est, non similitudine tantum vt omnes, sed quod magis communicatione potestatis: postquam redditæ quæ Numini debebantur gratiæ, etiam Vrbs Metropolis Cracouia, officiosa voluit esse in Regem, externo bello reducem triumpho exceptura. Ei in publicam exhibendo opportunior visa dies, Diui Ioannis Euangelistæ; in quem vti cognominem

nem tutelaremq; peculiari REX propenderet deuotione. Sa-
 erorum causa adibat primarium Urbis templum, quod Sanctæ
 MARIÆ in circulo dicitur; cum ex Consulum edicto, Urbanae
 tribus ac artificum collegia, in centurias ac ordines more militiae
 diuisa, forum plateasq; oppleuere. Arma illis diuersa, hastæ,
 bipennes, sclopi, enses; signa varijs characteribus interstincta,
 habitus corporum pro diuersitate nationum multiformis, &
 splendidus: licetsi fœdus imbre dies, ac densius frigus homines
 pompæ intentos duriuscule affigeret. Sub hæc REX cum RE-
 GINA cisiso uectus, ex arce in Basilicam descendit, florentissimo
 Senatûs Aulicorumq; antegresso agmine. Vbi Clerus salutan-
 di officia expleuerat, mox sacra succedebant, vastissimo templo
 populi frequentia vsq; adeo oppleto, vt ne cum culcitella qui-
 dem, orantis REGIS genibus substernenda, ephebus eluctari
 potuerit. Post diuina, deductas, in ædes TYCCII Ciuis, Maiestates,
 salutaui Urbis nomine HYACINTVS ŁOPACKI Doctor, Medicus,
 sedatè & eleganter, uti solet eruditus Senex: simulq; ad instru-
 ctas dapfilitet mensas grati hospites accubuere. Soluta conui-
 uio Magistratus Fidissimæ Urbis nomine petijt, uti debitum Victo-
 rijs Regijs triumphum, aspicere Maiestates dignarentur. Quod
 vt permissum REX ad fenestram quæ vndiq; aperiebat prospè-
 ctum deflexit, sub primum noctis conticinium nobilis commenti-
 scenam visurus. Ordiebantur actum machinæ, missiles ignes,
 artificiosa è pyrobolis flammæ; maximo artis specimine, dum
 sursum euolutæ, erudito in literas igne legendum exhibebant.
 VIVAT IOANNES III. REX POLONIÆ. Extabantque hu-
 manæ manus metheora in prima aeris regione legibilia, mediæ
 horæ spatio. Nec minus spectatu egregia, terna in modum. Ar-
 cum Triumphalium theatra, in quibus naturam propè accedens
 humana solertia, Victorias REGIS ex Turea eo anno patras,
 arte plastica ad imaginem duxit, illustrissimi Materiem argumen-
 ti, velut epitome complexa districtim persequat, cum eiusmodi
 actus apud externarum rerum scriptores, vtramq; Historiæ pa-
 ginam faciunt; ad simplices Principum ingressus, pompas tri-
 umphorum extendendo. Consecrabatur opus in eum modum.

IOANNI III.

à DEODATO

REGI POLONIARVM

ORTHODOXO

MAGNO DVCI LITHVANIÆ, &c. &c. &c.

Quod instinctu Diuinitatis, Mentis magnitudine,
Maximum Orbis Christiani hostem
Eiusq; potentiam & fastum, ad Viennam & Strygonium,
 Iustis prostrauerit armis.

REGI SVO FORTISSIMO

PATRIÆ PATRI

FORTVNATISSIMO

Publicæ Quietis Fundatori Optimo.

S. P. Q. CRACOVIENSIS

E votis Omnium dedicauit.

IN eminentiore sex pedes à terra prominente theatro, super-
 stabat ingens Colossus, in cuius crassiori coronide doricè elab-
 oratâ, viscebatur statua REGIS cataphracti, qualiter olim, dum
 laurum quam aurum cariùs Roma æstimat, victores in Trium-
 phum prodire solebant. Subsultabat sessori suo, in similitudi-
 nem

nem veri effectus equus, & plane nisi res inanima esset, impatiens
 fræni ferociebat. Frontem ac tempora lauro redimitus REX
 manu euaginatam ensem tenebat; cærulea à collo fluebat tania,
 circumquaq; sub pedibus substratis hostium signis. Infra ad sty-
 lobatem, captiuorum Turcarum effigies, aspectu toruæ, vultu
 pallentes, nisi quod nitidiore pro gentis more vestitu, conspicui
 merebantur. Basim operis, lemmata aut versus ingeniosi ope-
 ruerant, extemporaneis conceptibus exercito Poetarum inge-
 nio, quorum hic in Lycæo Cracouiensi, fertili campo vberima
 seges. In altero Theatro, paulo minori Colosso institit, Eque-
 stris Principis IACOBI Statua, versa in meridiem facie, ac tan-
 quam adhuc in inimicam gentem spirans minarum. Incitaba-
 tur in cursum Equus, sessori coccinea tania præincto, germanic^o
 ad manum ensis, sub pedibus item diuersi coloris vexilla lude-
 bant in aère. Suberat Sethinum Ciuitas auspicio Principis. ca-
 pta, & ne quid iusto belli experimento decisset, etiam hic repu-
 gnantes Turcæ promiscuis ictibus ex oppido iaculabantur: pars
 lætissimi spectaculi fuit, captiuos illos vt truces aut gemebundi,
 reuinctis post terga manibus vidisse. Etiam hîc multa emblem-
 matum elegantia legebatur adscripta; vt supra ætatem pugnax
 Princeps, patrasset ea, quæ honori Patriæ, hostium terrori, longe
 positis admirationi essent. Certe artificium cum natura certa-
 uit, persuadente visu haud dissona à vero aspici, quæ constant
 fama relationibus vulgauerat. Tertio inerat Theatro Vienna,
 ingentis Draconis mole in obsidium pressa. Addito disticho.

Faucibus immensis voluit sorbere VIENNAM.

Non potuit; pereat Turcicus ergo Draco.

Immane quantum ad viuum expresserat plastes, eius bestix
 effigiem. Diductum os flammam ructabat, scintillabant oculi,
 proiectum in ventrem guttur ad ingluuiem patebat, horrebat
 spiris, nitebat squammis dorsum, & vtroq; latere aliger Draco,
 tortuosam caudam ori ingerens, ac si circulo Viennam compre-
 hendebat. Supernè expansis alis in aère subsistebat Aquila, tri-
 sulcum fulmen in Draconem iaculata, eo mox cælesti igne com-
 buren-

burendum; nisi interueniens casus lætissimæ scænæ tristem epilogum adtexuisset. Pro actu intermedio, librorum explodendis pyrobolis, addiderat fomitem, cum duo ex istis fremere, mox violentia pyrii concuti, dein rumpi, ac in fragmenta dissilire; quæ in confertum populi agmen deuolantia, sex mortales interemerant, cum pluribus mutilatis, aut ictum uehementia obstupefactis. Quid mirum in bello perire homines, si ne triumphus quidem sine sanguine est. Ita Martis opera, raro mitiorem in usum traduxeris; & periculosa ex talibus voluptas venit, quæ nisi nocere sciunt. Neq; ædes in quibus subsistebat REX, à periculo immunes fuere, grandi æris frusto in parietem lapideam impacto. Sic prosperis aduersa, lætis tragica, solatia doloribus finiuntur: tunc promiscua murmura aut clamores actum finire. Nec ludicri finem expectauit REX statim in arcem diuertens altiusq; infelicem casum reputans, præsertim quod faciendum ex arte pyrobolorum negotium, externis creditum esset.

Nec diu post abitum Regis cohortes Polonæ in Hungaria subsistere; infesta vñdecunq; bruma, quæ in respirium fessis destinabatur. Ergo necessitati cedendo abierunt, tractu Scepusiensi in Poloniam, reuersasq; domum, Prouinciæ Regni aluere, quæ per astatem CÆSARI militabant. Abcuntibus ingerere merito liceat. Subitæ inuicta pectora, Magnæ Matris limina, minus ingratiæ valent; ingens virtuti præmium extat gloria. Hæ sint Regni nostri cornucopiæ, hoc in exhaustum pæna: Fama cumulari. Maneant, narranda seris gesta nepotibus.

MILITIÆ POLONÆ.

Cuius arma SERENISSIMI IOANNIS III. POLONIA-
RVM REGIS Ductu publicam Europæ pacem, Consilia, Hun-
gariæ salutem, Potentia, Austriæ Libertatem, peperere; perenni
famæ Sacrum esto. Faciet interim DEVS, vt quæ gentes seruitute
contra fideles pugnant, ab alumna Libertatis Sarmatia, tandem
sub iugum Christi mittantur. *Vt sit vnus Pastor & vnum Ouile.*

Etiam Roma Gentium olim, nunc Sacrorum Caput, vt ex bello timo-

Io timoris haud vacua, ita ex prospero Christianorum armorum successu, non sine sensu gaudij fuit: cum per strages & ruinas Regnorum, nomen & vestigium Religionis nostræ tollere Barbarus decreuisset, adeo immanis bellua truculentis votis fræna laxauerat. Vbi vt causâ, ita armis præualuimus, cuncta per Italiam festis acclamationibus personuere. INNOCENTIUS XI. Pont. Max. Deo grates, REGI encomia, Exercitibus benedictionem tribuebat; Vrbs Triumpho, ignibus, ac tormentorum boatu, in partem Victoriæ venire testabatur. Eadem Sac. Rom. Ecc. Cardinalium propensio, & in pium bellum Principum gentis studia, eoulsq; profecta, vt in vsum eius belli, nummariâ Collectâ institutâ, notabiles summas compoluerint, etiam aliqui mensarum vtenilia ex argento, officinis subdita in nummos recudifecerint. Idem inelitus Venetiarum Senatus præstitit, extemporanea Ouatione lætum sibi rerum cursum demonstrans. Verum optimè isti prospera accipiunt, qui ea primæ Causæ in acceptis referunt: nam successum Victoriæ Numini tribuentes, eius sibi fructum humili recognitione diuturniorem faciunt.

Vicisse Turcas, ad fortitudinem pleriq; rerulære, pietati famen debitam victoriâ palam constitit; pro quâ vt nemo fortius REGE Optimo egit, sic & Serenissima REGINA nemo religiosus. Iuuabant quotidie Numini supplicantis Coniugis præces manus Mariti; nam dum vis camporagit, etiam illa in Arenensis Carmeli adijtis, ad Aram illam, ante quam nemo vacuus rogauit, ad victoriâ cooperabatur. Sed faceffo citra finem breuitati imponere: non omnes REGIÆ Virtutes in lucem produci amant, vt nec preciosiora Cimmelia quibuscunq; monstrari. Sane mirum. Serenissimam REGINAM apud Nuncium Apostolicum motu proprio instituisse, quatenus pro die duodecima Septembris, publicæ Supplicationes per Vrbe, quales sub feriâ Corporis Christi seruari mos, instituerentur, Paret pio intentò Illustrissimus loci Episcopus IOANNES MAJACHOWSKI, ipseque Ornatu Pontificio, circumfert Mysticum Christi Corpus processionaliter; prodeunt quotquot in Vrbe Monachorum fami-

liæ, validiùs prensando patrocínio Lipsana Sanctorum defere-
 rentes. Claustriſ inclufæ Moniales, carceribus detenti, ex mor-
 bo decumbentes, publicæ supplicationi, adſunt ſpiritu & votis :
 Vrbs quinimo bene magna & frequens, vniuerſa ſe in Officiũ
 propitiandi Numiniſ impendit. Ab Arciſ Templo deſcenden-
 tem Baiulum Dei, comitatur ponè REGINA, manu ducentibus.
 NVNCIO Apoſtolico ac ANDREA ZAFVSKI Epifcopo Kio-
 nienſi; ad latus procedit Regia Proles, pueriles celo præces affun-
 dens, innocentia ſua gratiores; ſequitur Senatus, SAPIEHA ac
 OGINSKI Lithuanici Exercitũs Duces, præcipuis ſuorum co-
 mitati: dehinc Gynæceum, Aulae Miniſtri, Nobilitas, populus
 deniq; vaſtiſſimo foro late circumſuſus. Apud excitata per Cir-
 cuitum fori altaria, cum Sacra Theca ſubſtititur, ſupplicatur, dein
 proceditur cum eo: Qui DEVS Exercituum, eſſi ſub inuolucro
 Panis, habetur. Eodem die imo eodem inſtanti, ad Viennam
 pugnatur, collatiſ ſignis manus conferuntur, cruor abunde fun-
 ditur. Hic pro ſanguine lachrimæ, pro machinis animorum ſu-
 ſpiria aut præces, vtrinq; in vnum hoſtem duplex pugna, ani-
 morum aut armorum: Cracouiæ orationibus ad DEVM; ad Vi-
 ennã pro DEO armatiſ legionibus conſigitur. Si quando
 tunc vere dici potuit. *Leuabat manus Moyses & cadebat Amalech.*
 Adorabatur Numen, ſuccumbebat Turca; Cracouiæ in ſuppli-
 cationem verteabantur manus, in Austria ſtringebantur in pu-
 gnam. Sic eſt ambi dextrè vincere, nimirum pietate & fortitu-
 dine, imo potius à DEO incipere, quod mox armis proſperius
 perficias. Id pientiffimæ REGINÆ debitum, id Præſuli Optimo,
 cum Ioue & Rege manum mouentibus.

Finem imponit Commentario Elogiam REGI noſtro in-
 ſcriptum, quod quia breuitate concinum, veritate
 inſigne, & Virtuti fauorabile, pro Coro-
 nide ſcripti inferendum duxi.

IOANNI III.

P O L O N I A R V M

R E G I,

MAG: DVC: LITHV: &c. &c. &c.

Dominatione. Polonico, Lithuanico,
 Profligatione. Ottomannico, Turcico,
 Religione. Christianissimo
 Pietate. Catholico,
 Zelo. Apostolico.

Inter Duces præstantissimo. Inter Reges sapientissimo.
 Inter Imperatores, citra fabulas solo nomine territanti.

Cui

Gloria militaris Regnum peperit. Clementia stabiliuit.
 Meritum perennabit.

Qui

Raro probitatis & constantiæ exemplo, propria deserens, aliena defendens.
 Docuit quo pacto Sacrosancta Fæderum iura
 Incantur, perficiantur, teneantur.

Ottomannicam Lunam

Fulgentissimo Crucis Vexillo, funestam Ecclipsim minitantem.
 Adeò fortiter prosperèq; è Christianorum finibus eliminavit.
 Ut vnum idemq; fuerit.

Venif-

100
S) (S)

Venisse, Vidisse, Vicisse,

Inter innumeros igitur Christiani Orbis plausus,

Inter vindicatæ Religionis & Imperij lætitiã,

Inter cruentatæ Lunæ extrema deliquia

Agnoscant præsentés, Fateantur Posterì.

Non tantùm nascenti Euangelio quo promulgaretur

Sed promulgatum ne profligaretur.

Vtròbiq; Hominem fuisse missum à DEO

Cui Nomen erat,

I O A N N E S.

F I N I S.

Lectori beneuolo salutem.

PRæter destinationem meam euenit vt Commentarius hic belli Turcici in lucem prodeat. Differebam certè conscientia tenuitatis etiam ex eo, vt tempore quod veritatis mater est, Historia ista maturesceret. Ast grauium Virorum impulsui cedendum fuit, qui vrgebant vt quantociùs prælo commissa narratio ista, etiam in externas gentes, nec sine Sarmaticæ gentis gloria, sese diffunderet. Obtemperaui igitur, quia aliter non licebat: breuius quidem quam pro rerum gestarum magnitudine, nec temporis tantùm superfuit, vt qualis qualis partus elimatus prodiret. Te itaq; benignè Lector exoratum velim, festinatæ breuitati parce, & errata quæ passim occurrent, ad eum modum corripge vt in calce operis videre licet. Interim vale lætus, viue sanus, fruire benignus.

(28) (+) 50

Errata sic Corrige:

<p>Fol. 15. Palifudas Lege Palifadas.
 Eodem tapientibus L. rapientibus.
 F. 16. conualuere L. conuolauere
 F. 34. Capidum L. Lapidum.
 F. 36. diuo L. Cliuo.
 F. eod. Typhuni L. Typhum.
 F. 38. recvntia L. redeuntis.
 Eod. maturescant L. maturescat.
 Eod. tridinijs L. triclinijs.
 Eod. iniquos L. irriguos.
 F. 41. confesso L. confosso.
 F. 48. suspicati L. suspicaci.
 F. 5. è iurata L. eiurata.
 F. 51. afuescent L. afuessent.
 F. 55. tentandam L. tentandas.
 F. 57. vrente L. vrgente.
 F. 60. legionem L. legiones.
 Eod. permiscentem L. permiscencia
 F. 61. terna L. terra.
 Eod. sintres L. lintres.
 F. 62. fessam L. fossam.
 Eod. Mobilis L. Nobilis.
 F. 65. Possit L. poscit.
 Eod. vocaret L. vacarer.
 F. 66. Masceldius L. Mansfeldius.</p> | <p>Fol. 71. intata L. irata.
 Eod. suppeditat L. suppeditato.
 Eod. indignam L. indignum.
 Eod. reperius L. repentius.
 F. 73. soderatio L. sideratio.
 Eod. superiori L. superiorem.
 Eod. festis L. fessis.
 F. 74. schat L. schut.
 F. 76. durandis L. durandus.
 F. 79. Valachiam L. Valachum.
 F. 80. Regnis L. signis.
 F. 81. captatum L. tentatum.
 Eod. sænuna L. sæminæ.
 Eod. mulctatis L. mulctatus.
 F. 83. effudendi L. offendendi.
 Eod. Costitit L. Constitit.
 F. 87. Hyparum L. Hyppanim.
 Eod. studij L. studijs.
 F. 88. reperens L. repertos.
 Eod. quæ L. qui.
 F. 89. cui L. cum.
 F. 96. subita L. subite.
 Eod. pana L. pænu.
 F. 98. Elogiam L. elogium.</p> |
|--|--|

6594/6

Do Ar-22-

29

9956

